

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Rūta FOKAITĖ

Verslo ekonomikos studijų programos studentė

TRIJŲ ŪKININKŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS
PALYGINAMOJI ANALIZĖ

Bakalauro baigiamasis darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Rūta FOKAITĖ

TRIJŲ ŪKININKŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS
PALYGINAMOJI ANALIZĖ

Bakalauro baigiamasis darbas
Socialiniai mokslai, Verslo ekonomika (S04)

Darbo vadovė:

Lekt. Audronė RIMKEVIČIENĖ

Teigiu, kad bakalauro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Verslo ekonomikos studijų programos bakalauro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Fokaitė, R. (2015). Trijų ūkininkų ūkių finansinės būklės palyginamoji analizė: verslo ekonomikos studijų programos bakalauro baigiamasis darbas. Darbo vadovė: lekt. Audronė Rimkevičienė. Šiaulių universitetas, ekonomikos katedra.

SANTRAUKA

Bakalauro baigiamajame darbe nagrinėjama trijų Šiaulių apskrities ūkininkų ūkių finansinė būklė 2009–2013 m. bei jos kaitą lėmę veiksniai. Pirmojoje darbo dalyje, remiantis lietuvių ir užsienio autorių mokslinė literatūra, nagrinėjami finansinės analizės teoriniai aspektai. Antrojoje darbo dalyje apžvelgiama žemės ūkio šakos situacija Lietuvoje bei trijų ūkininkų ūkių veiklos charakteristika. Taip pat atliekama ūkių finansinių rodiklių analizė, įvertinama ūkių finansinė būklė. Trijų ūkininkų ūkių santykiniai rodikliai (pelningumas, mokumas, veiklos efektyvumas) lyginami tarpusavyje, o kai kurie rodikliai – ir su šakos vidutiniais rodikliais. Taip pat įvertinami finansinę būklę įtakojojantys išoriniai bei vidiniai aplinkos veiksniai. Atlikto tyrimo rezultatų pagrindu siūlomos ūkininkų ūkių finansinės būklės gerinimo galimybės, pateikiamos rekomendacijos ir išvados.

Raktiniai žodžiai: finansinė analizė, finansinė būklė, pelningumas, mokumas, veiklos efektyvumas.

Fokaitė, R. (2015). Comparative analysis of financial condition of three farms: bachelor's final thesis of business economics studies. Supervisor: lect. Audronė Rimkevičienė. Šiauliai university, departament of economics.

SUMMARY

Financial condition of the three farms in Šiauliai district and its changing factors in the period of 2009–2013 are analyzed in this bachelor's final thesis. In the first part of this work, the theoretical aspects of financial analysis are examined based on lithuanian and foreign scientific literature. The situation of the agricultural branch in Lithuania and the operating characteristic of three farms are given an overview in the second part of this work. Financial rates and financial position of farms are evaluated as well. The ratios (profitability, solvency, efficiency) of three farms are compared with each other, and some indicators – with the average of industry. The external and internal environmental factors which are affecting the financial condition are also evaluated. The opportunities of financial condition improvement for those three farms are suggested based on the results of research. Conclusion and recommendations are proposed in the end of the work.

Key words: financial analysis, financial condition, profitability, solvency, efficiency.

LENTELĖS

1 lentelė Finansinės informacijos vartotojai	10, 11
2 lentelė Finansinės analizės rūšys ir uždaviniai	12
3 lentelė Analizės būdai	14
4 lentelė Finansinių santykinų rodiklių klasifikacija	18
5 lentelė Pagrindiniai pelningumo rodikliai	21
6 lentelė Pagrindiniai mokumo rodikliai	22, 23
7 lentelė Pagrindiniai veiklos efektyvumo rodikliai	25, 26
8 lentelė Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės bendroji pridėtinė vertė 2009–2013 m.	30
9 lentelė Žemės ir maisto ūkio produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 2009–2013 m.	31
10 lentelė Ūkininkų ūkių skaičius 2009–2013 m.	31
11 lentelė Ūkių struktūra pagal deklaruotų žemės ūkio naudmenų plotą 2009–2013 m.	32
12 lentelė Bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra 2009–2013 m.	32
13 lentelė Trijų ūkininkų ūkių veiklos charakteristika	35, 36
14 lentelė Trijų ūkininkų žemės ūkio naudmenų struktūra 2009–2013 m.	37
15 lentelė Deklaruojamų pasėlių struktūra ūkininkų ūkiuose 2011–2013 m.	38

PAVEIKSLĖLIAI

1 pav. Finansinės analizės vieta ekonominės analizės sistemoje	10
2 pav. Žemės ūkio augalų derlingumas Lietuvos Respublikoje 2009–2013 m.	33
3 pav. Augalininkystės produktų supirkimo kainos (Lt už toną) 2010–2013 m.	34
4 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas 2009–2013 m.	44
5 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis 2009–2013 m.	44
6 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynas pelningumas 2009–2013 m.	45
7 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynas pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis 2009–2013 m.	46
8 pav. Trijų ūkininkų ūkių turto pelningumas (ROA) 2009–2013 m.	47
9 pav. Trijų ūkininkų ūkių nuosavo kapitalo pelningumas (ROE) 2009–2013 m.	48
10 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis trumpalaikis mokumas (likvidumas) 2009–2013 m.	50
11 pav. Trijų ūkininkų ūkių įsiskolinimas 2009–2013 m.	51
12 pav. Trijų ūkininkų ūkių skolos ir turto santykis 2009–2013 m.	52
13 pav. Trijų ūkininkų ūkių ilgalaikio materialiojo turto grąža 2009–2013 m.	53
14 pav. Trijų ūkininkų ūkių turto apyvartumas 2009–2013 m.	54
15 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynojo turto apyvartumas 2009–2013 m.	55

TURINYS

ĮVADAS	7
1. FINANSINĖS BŪKLĖS VERTINIMO BEI FINANSINĖS ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1.1. Finansinės analizės samprata ir reikšmė.....	9
1.2. Finansinės analizės rūšys ir būdai	12
1.3. Finansinę būklę apibūdinantys santykiniai rodikliai	17
1.3.1. Pelningumo rodikliai	19
1.3.2. Mokumo ir likvidumo rodikliai	21
1.3.3. Veiklos efektyvumo rodikliai	24
2. TRIJŲ ŪKININKŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS PALYGINAMOJI ANALIZĖ	27
2.1. Tyrimo metodikos pagrindimas.....	27
2.2. Trumpa Lietuvos žemės ūkio šakos apžvalga	29
2.3. Ūkininkų ūkių veiklos charakteristika.....	34
2.4. Ūkininkų ūkių finansinių santykinų rodiklių palyginamoji analizė	39
2.4.1. Pelningumo rodiklių palyginamoji analizė.....	39
2.4.2. Mokumo ir likvidumo rodiklių palyginamoji analizė.....	48
2.4.3. Veiklos efektyvumo rodiklių palyginamoji analizė.....	52
2.5. Ūkininkų ūkių finansinės būklės gerinimo galimybės	55
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	58
LITERATŪRA	61
PRIEDAI	65

IVADAS

Temos aktualumas. Spartėjantys globalizacijos ir tarptautinės ekonominės integracijos procesai paliečia visus ekonomikos sektorius, neišvengiamai ir žemės ūkio, kuris vis stipriau integruojasi į pasaulines rinkas, tuo pačiu tampa labiau priklausomas nuo globalių procesų (Dadurkaitė, Vinciūnienė, 2011). Nuo 2004 m. Lietuvoje įgyvendinta bendroji žemės ūkio politika lėmė žemės ūkio reikšmingumo didėjimą (šiuolaikinio žemės ūkio produkcija sudaro santykinai didelę dalį Lietuvos eksporto bei bendrojo vidaus produkto). BŽŪP siekiama padėti žemės ūkio subjektams konkuruoti tarptautinėje rinkoje, skatinti kaimo plėtrą, prisitaikyti prie kintančių tarptautinės prekybos taisyklių ir kt. Tikslui įgyvendinti ūkio subjektams teikiama parama iš Europos Sąjungos ir nacionalinio biudžeto (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas, 2013).

Konkurencingumui nuolat augant, vis didesnę reikšmę įgyja gebėjimas prisitaikyti, keistis, tinkamai reaguoti į pokyčius, planuoti, prognozuoti ir kontroliuoti veiklą. Šiuolaikinėmis sąlygomis ypač svarbia tampa finansinė ūkių analizė. Finansinė būklė – svarbiausia subjekto ekonominės veiklos charakteristika. Subalansuota finansinė būklė – tai sėkmingos veiklos rezultatas. Ūkis, kuris nuolat atlieka savo veiklos vertinimą, gali iš anksto nustatyti jam grėšiančius pavojus ir laiku imtis priemonių veiklai gerinti. Ūkio nemokumo pradinius požymius ir jo grėsmę galima pastebėti analizuojant finansinių ataskaitų duomenis, rodiklių dinamiką ir skaičiuojant santykinius finansinius rodiklius (pelningumo, mokumo, likvidumo bei veiklos efektyvumo). Įvairių finansinių ūkio rodiklių analizė teikia daug išsamios informacijos: padeda atrasti trūkumus, pranašumus, veiklos tobulinimo galimybes taip pat padeda patikrinti, ar praeityje priimti sprendimai tinkami, pagrįsti esamus ir būsimus finansų valdymo sprendimus. Tik tinkamai priimti, iš anksto gerai apgalvoti sprendimai gali užtikrinti konkurencinį pranašumą.

Deja, finansinės būklės vertinimas ūkininkų ūkiuose vis dar nėra populiarus, nes tam reikalingos papildomos lėšos, laiko sąnaudos bei specialios žinios (Blazgienė, 2013). Daugelis ūkininkų neįvertina finansinių rodiklių analizės reikšmės. Dažniausiai atliekama tik paviršutiniška finansinių ataskaitų analizė ir tik tuomet, kai teikiamos paraiškos ES paramai gauti arba prašoma paskolos iš banko. Kreditoriai ūkius dažnai vertina pagal verslo įmonėms parengtą sistemą, kurioje atsiribojama nuo žemės ūkio verslo specifikos, todėl vertinimas neparodo tikrosios ūkio būklės. Dėl nepakankamai tikslaus finansinės būklės ir perspektyvų įvertinimo daug ūkių susiduria su sunkumais įgyvendinant investicinius projektus. Išsami ūkio finansinės būklės analizė suteikia galimybę įvertinti esamą situaciją, numatyti perspektyvas, nustatyti pranašumus bei trūkumus, laiku imtis jų šalinimo priemonių.

Žemės ūkis Lietuvoje yra viena jautriausių ūkio šakų (Bastys, 2011). Žemės ūkio subjektus įtakoja vidiniai bei išoriniai faktoriai, todėl norint atlikti išsamią finansinės būklės analizę nepakanka vien finansinių rodiklių analizės, o svarbu įvertinti aplinkos veiksnių ir ūkio finansinės būklės ryšius.

Problema. Kokie pagrindiniai veiksniai lemia ūkininkų ūkių finansinę būklę bei jos kaitą?

Tyrimo objektas – trijų ūkininkų ūkių 2009–2013 m. finansiniai veiklos rezultatai ir jų palyginamoji analizė.

Darbo tikslas – remiantis finansinės analizės teoriniais aspektais ir finansinių ataskaitų duomenimis, atlikti trijų ūkininkų ūkių finansinių rodiklių palyginamąją analizę, numatyti finansinės būklės gerinimo galimybes.

Uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra apžvelgti finansinės būklės vertinimo teorinius aspektus;
2. Išanalizuoti ir palyginti trijų ūkininkų ūkių 2009–2013 m. finansinę būklę ir jos kitimą lėmusius veiksniai;
3. Remiantis atlikta analize pateikti ir pagrįsti trijų ūkininkų ūkių finansinės būklės gerinimo galimybes.

Tyrimo metodai. Siekiant objektyviai įvertinti ūkininkų ūkių finansinę būklę bei ją lemiančius veiksniai, būtina naudoti ne vieną kurį nors finansinės analizės būdą, bet visą metodų sistemą. Ūkininkų ūkių finansinei būklei įvertinti bus skaičiuojami vidutiniai dydžiai, naudojami lyginimo ir grafiniai būdai, sintezė, dinamikos eilučių, finansinių koeficientų, segmentinė ir struktūros analizė.

1. FINANSINĖS BŪKLĖS VERTINIMO BEI FINANSINĖS ANALIZĖS TEORINIAI ASPEKTAI

Teorinėje darbo dalyje, remiantis mokslinė literatūra, apibrėžiama finansinės analizės sąvoka ir reikšmė, aprašomi finansinės analizės metodai ir įmonės finansinę būklę apibūdinantys rodikliai. Įvairūs autoriai finansinę analizę apibūdina skirtingai. Tam tikras finansinės analizės ir finansinės būklės rodiklių interpretavimas padeda geriau suvokti tyrimo esmę, apsispręsti dėl metodų ir rodiklių pritaikymo jame.

1.1. Finansinės analizės samprata ir reikšmė

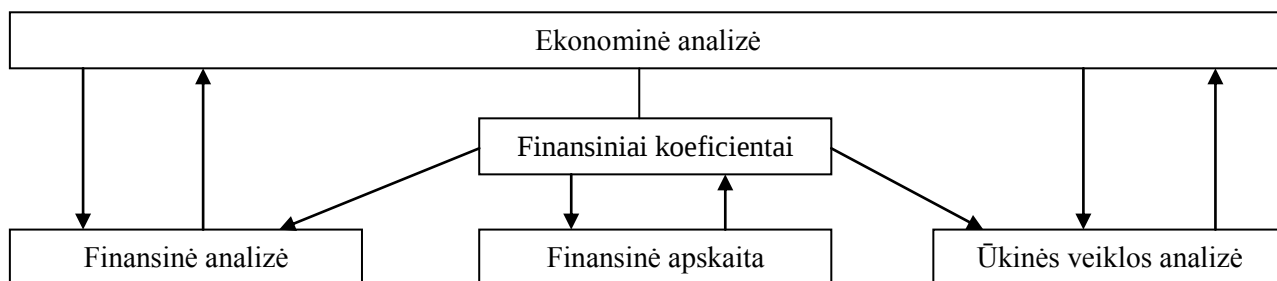
Finansinės analizės sąvoka plačiai taikoma finansų ir ekonomikos teorijoje, tačiau nei Lietuvos, nei užsienio mokslinėje literatūroje vienareikšmio jos apibrėžimo nėra. Kai kurie autoriai (pvz.: Rao, 2011) finansinės analizės ir finansinių ataskaitų analizės sąvokas sutapatina. Įvairiuose moksliniuose šaltiniuose finansinę analizę apibrėžiama skirtingai:

- V. Bagdžiūnienė (2013) nurodo, kad finansinių ataskaitų analizė – procesas, kurio metu siekiama įvertinti įmonės esamą ir būsimą finansinę būklę, jos veiklos tęstinumą, perspektyvas.
- Finansinė analizė yra finansinių ataskaitų analizė. Tai procesas, kurio metu nustatomi ir įvertinami ryšiai tarp finansinių ataskaitų duomenų, norint išsiaiškinti įmonės finansinę būklę ir veiklos rezultatus (Rao, 2011).
- Pasak, J. Mackevičiaus, D. Poškaitės ir L. Villis (2011), finansinė analizė – tai visapusiškas, objektyvus ir nuoseklus įmonės finansinės ir kitų su ja susijusių veiklų tyrimas siekiant padėti įmonės vadovybei priimti teisingus valdymo sprendimus ir įgyvendinti numatytus tikslus.
- Finansinių ataskaitų analizė – tai finansinių ataskaitų pagrindinių sudedamųjų dalių analizė, siekiant nustatyti jų tarpusavio ryšius ir aiškinant tuos ryšius sprendimų priėmimo procese (Sinha, 2009).
- Anot L. Juozaitienės (2007), finansinė analizė apibrėžiama kaip procesas, kurio metu, taikant tam tikrus matematinius ir statistinius metodus, įmonės veiklos duomenis siekiama paversti naudinga informacija. Finansinė analizė yra viena svarbiausių įmonės veiklos vertinimo sričių, kurios pagrindas – įmonės apskaitos duomenys ir kuri naudojama kaip prognozavimo priemonė ateities finansiniams sprendimams priimti, kaip priemonė investavimo objektams pasirinkti. Ta pati autorė pateikia ir kitokį apibrėžimą: finansinė analizė yra dalis ekonominės analizės, kuri atliekama remiantis įstatymais bei faktiniais

ūkinės veiklos rodikliais ir kuri tiria ekonominius procesus įmonėje, jų tarpusavio ryšius bei veiklos rezultatus.

- Finansinė analizė, pasak, P. P. Peterson ir F. J. Fabozzi (2006), – tai finansinių duomenų ir kitos, su ja susijusios informacijos, kuri padeda įvertinti veiklos rezultatus ir įmonės finansinę būklę, parinkimas, įvertinimas ir interpretavimas.
- E. Buškevičiūtės ir I. Mačerinskienės (2005) teigimu, finansų analizė yra sudėtinė ūkio subjekto ekonominės analizės dalis. Ji susijusi su tam tikros veiklos prognozavimu, planavimu, apskaita ir kontrole.

Finansinė analizė, kaip traktuoja daugelis autorių, yra sudėtinė veiklos **ekonominės analizės** dalis, kuri organiškai susijusi su įmonės ūkine ir komercine veikla. Finansinės analizės vieta ekonominės analizės sistemoje pavaizduota 1 paveiksle:

1 pav. Finansinės analizės vieta ekonominės analizės sistemoje

Šaltinis: Juozaitienė, L. (2007)

Finansinės analizės tyrimo objektas yra įmonių **finansinė būklė** ir **veiklos rezultatai**. Finansinė analizė visuomet buvo reikšminga, tačiau ji ypač svarbi šiuolaikinėmis ūkio raidos sąlygomis: didėja informacijos patikimumo reikalavimai priimant sprendimus, poreikis nuodugniau iširti priežastinius ryšius ir veiksnius, lėmusius rodiklių kitimą. Konkurencingos rinkos sąlygomis svarbi efektyvios veiklos rezultatų kontrolė, kad vadovybė galėtų tiksliai įvertinti verslo riziką, priimti racionalius valdymo sprendimus (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011). Finansinių ataskaitų analizės tikslus iš esmės nulemia analizės išvadų vartotojai, kurie skirstomi į tokias grupes (1 lentelė):

1 lentelė

Finansinės informacijos vartotojai

Nr.	Vartotojai	Reikšmė
1.	Įmonių savininkai	Savininkai suinteresuoti, ar jų lėšos yra naudojamos tinkamai ir efektyviai, ar ne. Jiems reikalinga tiksli informacija apie įmonės finansinę būklę.
2.	Kreditoriai ir tiekėjai	Jie nori žinoti apie įmonės finansinę padėtį prieš parduodant prekes ir suteikiant paskolas. Finansinė analizė padeda spręsti apie įmonės būklę: ar ji moki, ar gebės laiku grąžinti paskolas ir sumokėti palūkanas, ar sugebės vykdyti įsipareigojimus.

3.	Investuotojai	Jiems reikia informacijos akcijų valdymui – pirkti, parduoti ar laikyti akcijas ir kitus vertybinius popierius. Būsimiems investuotojams įdomu žinoti apie įmonės pelningumą ir finansinę padėtį.
4.	Įmonės darbuotojai	Darbuotojai suinteresuoti finansiniais duomenimis dėl įvairių pelno dalijimosi sistemų ir premijų planų. Jie nori žinoti, ar skiriamos priemokos yra tikslios. Be to, darbuotojus gali dominti finansiniai įmonės duomenys, jei jie turi tos kompanijos akcijų.
5.	Valstybinės įstaigos	Valstybinių įstaigų tikslas – apmokestinimas, o finansinėse ataskaitose atsispindi reikalingi duomenys: tam tikro laikotarpio įmonės pajamos ir pelnas. Be to, finansinės ataskaitos naudojamos rengiant statistinius duomenis, susijusius su verslu, kurie, savo ruožtu, padeda rengiant nacionalinę statistiką ir sąskaitas.
6.	Finansų analitikai ir konsultantai	Norint atlikti įmonės analizę ar tyrimą, reikalingi finansiniai duomenys.
7.	Vartotojai	Vartotojus domina įmonės būsimos veiklos tendencijos, pvz.: galimybės įsidaibinti. Taip pat jie suinteresuoti produktų/paslaugų kainų nustatymu ir kontrole.
8.	Vadovai	Finansiniai duomenys padeda vadovams įvertinti esamą padėtį ir numatyti veiklos efektyvumo didinimo priemones.

Saltinis: Rao, P. M. (2011)

L. Juozaitienė (2007) finansinės informacijos vartotojus grupuoja šiek tiek kitaip, neišskirdama vartotojų ir įmonės vadovų:

1. Įmonių savininkai;
2. Komerciniai partneriai;
3. Kreditoriai;
4. Lietuvos valstybinės įstaigos;
5. Įmonės darbuotojai;
6. Finansų analitikai ir konsultantai.

Apibendrinant galima teigti, kad *finansinė analizė* – tai įmonės veiklos rezultatų ir finansinės būklės įvertinimas, atliekamas remiantis apskaitos duomenimis ir kita reikalinga informacija. Finansinė analizė yra reikšminga, nes ji padeda geriau suvokti įmonėje vykstančius procesus bei reiškinius, nustatyti veiklos pranašumus ir trūkumus, laiku numatyti jų šalinimo bei veiklos efektyvumo didinimo priemones, suteikia galimybę įvertinti esamą padėtį ir numatyti perspektyvas, strategiją bei tikslus. Taip pat įmonės vadovai, pasinaudodami atlikta analize, gali priimti lanksčius bei racionalius valdymo sprendimus, numatyti investavimo alternatyvas, atskleisti vidinius rezervus ir galimybes geriau dirbti, racionaliau panaudoti išteklius, palyginti faktinius duomenis su planais ir normomis.

1.2. Finansinės analizės rūšys ir būdai

Veiklos finansinė analizė yra sudėtingas procesas. Kai kurie autoriai, priklausomai nuo keliamų tikslų, siūlo finansinę analizę klasifikuoti į tam tikras rūšis pagal įvairius požymius (2 lentelė). Finansinės analizės rūšys dažnai yra jungiamos su uždaviniais.

2 lentelė

Finansinės analizės rūšys ir uždaviniai

Klasifikavimo požymiai	Analizės rūšys ir uždaviniai				
Pagal laiką	Perspektyvinė		Operatyvinė	Retrospektyvinė	
Pagal paskirtį analizė reikalinga	Kontrolei	Planavimui	Koordinavimui	Organizavimui	Motyvavimui
Pagal analizės funkciją	Vertinimo		Diagnosticinė	Prognozinė	

Šaltinis: Juozaitienė, L. (2007)

J. Mackevičius, D. Poškaitė ir L. Villis (2011) analizę skirsto pagal tokius požymius:

1. Pasikartojimo dažnumą – vienkartinę ir periodinę;
2. Laiką – operatyvinę, retrospektyvinę ir perspektyvinę;
3. Palyginimo pobūdį – vidinę lyginamoji ir įmonių lyginamoji;
4. Analitinės programos turinį- kompleksinę ir teminę;
5. Tyrimo kryptį – horizontalioji, vertikalioji ir santykinė.

Vienkartinė analizė atliekama tik konkrečiais atvejais, pvz.: įvykus stichinei nelaimei ar įmonei bankrutuojant. **Periodinė** analizė atliekama sistemingai, kas ketvirtį, pusmetį ar metus.

Pagal laiką, finansinė analizė yra skirstoma į **perspektyvinę** (kuri padeda pagrįsti būsimųjų valdymo sprendimų prasmę ir efektyvumą), **operatyvinę** (kuri atliekama iš anksto, siekiant numatyti finansinius rezultatus, pakoreguoti ir priimti naujus planus) ir **retrospektyvinę** (kuria įvertinama ir nustatoma dabartinė įmonės ekonominė būklė).

Vidinės lyginamosios analizės objektas yra atskiri įmonės padaliniai, o pagrindinis tikslas – įvertinti kiekvieno padalinio rezultatus ir indėlį į bendrą įmonės finansinį rezultatą. **Įmonių lyginamoji analizė** padeda nustatyti faktinių rodiklių nukrypimų nuo pažangių tos ūkio šakos priežastis (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Kompleksinė analizė – tai darni finansinių rodiklių sistema, atspindinti daugelio ūkinių procesų aspektus ir teikianti apibendrintas išvadas apie įmonės veiklos rezultatus. **Teminė analizė** apima konkrečias temas, pvz.: trumpalaikio turto analizė, įsipareigojimų analizė ir kt. (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Užsienio literatūroje išskiriamos 3 analizės rūšys (Buškevičiūtė, Mačerinskienė, 2005):

1. Horizontalioji;

2. Vertikalioji;
3. Santykinė.

Horizontalioji analizė yra identiška lyginimo būdai. Ji atliekama, kuomet finansinių metų duomenys lyginami su praėjusio laikotarpio duomenimis, o nukrypimas išreiškiamas santykiniais arba absoliučiais dydžiais. Horizontalioji analizė yra pradinis finansinės analizės etapas – duomenų sisteminimas, be kurio analitikai negalėtų atlikti išsamesnės analizės. Ši analizė turi ir trūkumų: ji parodo tik finansinių rodiklių dinamiką, tačiau neišryškina pasikeitimų priežasčių. Dažniausiai horizontalioji analizė taikoma analizuojant įmonių pelno (nuostolių) ataskaitas ar balansus. Horizontaliosios analizės atmaina yra trendo analizė, kuriai atlikti naudojami kelių metų finansiniai duomenys, koncentruojantis į dydžių pasikeitimą. Taip atskleidžiamos finansinių rezultatų kitimo tendencijos (Aleksnevičienė, 2011).

Vertikalioji analizė dar vadinama struktūrine arba ribine analize. Ji atliekama, kai kiekvienas finansinės ataskaitos rodiklis lyginamas su bendruoju tos ataskaitos rodikliu, o gautas dydis išreiškiamas procentais arba kitais santykiniais dydžiais. Naudojant vertikaliąją analizę galima matyti rodiklių tarpusavio ryšius ir taip nustatyti jų pasikeitimų priežastis. Ši analizės rūšis efektyviausia tiriant pelno (nuostolių) ataskaitos duomenis (Juozaitienė, 2007).

Santykinių analizė kitaip dar vadinama finansinių koeficientų analize. Šie koeficientai išreiškia analizuojamo objekto absoliučių dydžių santykius bei tarpusavio ryšius ir taip praplečia analizės galimybes. Šiai analizei naudojamos likvidumo, turto panaudojimo efektyvumo, pelningumo, atsiperkamumo santykinų rodiklių grupės (Bagdžiūnienė, 2013).

Anot L. Juozaitienės (2007), finansinė analizė taip pat gali būti skirstoma į vidinę ir išorinę analizę. **Vidinė** analizę, pasinaudodami įmonėje sukauptais duomenimis, atlieka patys darbuotojai, todėl ji būna tiksli bei išsami. Vadovai, priimdami sprendimus dažniausiai remiasi šios analizės duomenimis. **Išorinė** analizę dažniausiai atlieka įmonėje nedirbantys ekspertai, kurie nėra supažindinti su vidine informacija, todėl ši analizė būna formalesnė.

Finansinės analizės tikslas – įmonės finansinės būklės įvertinimas ir ūkinės veiklos efektyvumo didinimas. Šiam tikslui pasiekti naudojami įvairūs analizės būdai ir metodai. Literatūroje ir praktikoje šie žodžiai dažnai tapatinami. Plačiąja prasme metodas – tai visuma tyrimo būdų ir priemonių (Juozaitienė, 2007). Taigi, **metodas** yra platesnė sąvoka nei **būdas**. Ūkinės veiklos analizės metodą sudaro kompleksinis, visapusiškas ir organiškai susijęs ekonominių rodiklių bei plano vykdymo rezultatų nagrinėjimas, juos lemiančių veiksnių (priežasčių) nustatymas ir analizės rezultatų apibendrinimas, tam tikslui panaudojant ir specialiai apdorojant apskaitos duomenis (Urnėžius, 2004).

Mokslinėje literatūroje finansinės analizės būdai klasifikuojami įvairiai. Dažniausiai išskiriamos dvi grupės: **tradiciniai** (loginiai ir grafiniai) bei **matematiniai** būdai (ekonometriniai ir euristiniai). Kiti autoriai būdus sutapatina su metodais ir taip juos skirsto į 6 grupes: horizontalioji, vertikalioji, trendo analizė, santykiniai koeficientai, lyginamoji analizė, faktorinė analizė. Užsienio literatūroje išskiriamos tik analizės rūšys, o būdai neminimi. Analizės būdų klasifikacija pagal Juozaitienę pavaizduota 3 lentelėje.

3 lentelė

Analizės būdai				
I. Loginiai	II. Ekonometriniai	III. Euristiniai (psichologiniai)	IV. Grafiniai	V. Specifiniai
1. Lyginimas	1. Regresinė koreliacinė analizė	1. Analogijos ir asociacijos	1. Diagramos	1. Finansinių rodiklių analizė
2. Grupavimas	2. Dispersinė analizė	2. Inversija	2. Linijiniai grafikai	2. SSGG (SWOT) analizė
3. Svarbiausių grandžių išskyrimas	3. Lošimų teorija	3. Smegenų „šturmas“	3. Kiti	3. Funkcinė vertinė analizė
4. Detalizavimas ir apibendrinimas	4. Matematinis programavimas	4. Sinektika		4. Kiti
5. Indeksų būdai	5. Imitacinis ir matricinis modeliavimas	5. Kontroliniai klausimai		
6. Grandinių pakeitimų (eliminavimo)	6. Masinio aptarnavimo teorija	6. Morfologinė analizė		
7. Lyginamųjų (dalių) svorių skaičiavimas	7. Kiti	7. Septynių kortų paieška		
8. Dinamikos eilutės		8. Kolektyvinis bloknatas		
9. Balansinis metodas				
10. Faktorinė analizė				

Šaltinis: Juozaitienė, L. (2007)

Skiriami šie **loginiai** analizės būdai: lyginimas, grupavimas, svarbiausių grandžių išskyrimas, detalizavimas ir apibendrinimas, indeksai, eliminavimas, lyginamųjų svorių skaičiavimas, dinamikos eilutės, balansinis sugretinimas, faktorinė analizė.

Finansų ir ekonominėje analizėje dažniausiai taikomas **lyginimo** būdas. Taikant šį metodą galima išsiaiškinti nukrypimus nuo planuojamų rodiklių, įvertinti jų kitimo tempus, dinamiką, tendencijas, palyginti rezultatus su kitų įmonių arba šakos vidutiniais rodikliais. Naudojant šį būdą svarbu nepažeisti palyginamumo principo, t.y. reikėtų lyginti to paties laikotarpio rodiklius,

įvertintus palyginamosiomis kainomis, vienodus struktūrines sudėtis, analogiškų įmonių duomenis, taip pat apskaičiuotus taikant vienodą metodiką.

Grupavimas – analizuojamų rodiklių jungimas į grupes pagal tai grupei būdingus požymius. Rodiklių skirstymas į grupes palengvina jų nagrinėjimą. Grupavimo būdas padeda nustatyti reiškinio tarpusavio ryšius, atskirų rodiklių įtaką bendriems rodikliams (Juozaitytė, 2007).

Svarbiausių grandžių išskyrimas – prioritetinių įmonės finansinės veiklos bei su ja susijusios veiklos sričių nagrinėjimas. Sudėtingi ekonominiai reiškiniai bei procesai paprastai nusakomi įvairiais finansiniais bei ekonominiais rodikliais (Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2005). Rodiklių skaidymas pagal tam tikrus požymius vadinamas **detalizavimu**. Detalizavimas padeda įvertinti tiriamus reiškinis, rodiklių tarpusavio ryšius. Jis glaudžiai susijęs su grupavimu.

Apibendrinimas (sintezė) – nagrinėjamų dalinių reiškinio sujungimas į tiriamąją visumą ir ją atspindinčių rodiklių apibendrinimas. Tokiu būdu analizės ir sintezės būdai papildo vienas kitą (Juozaitytė, 2007).

Indeksai – santykiniai dydžiai, apibūdinantys ekonominio reiškinio pakitimą laiko ir vietos atžvilgiu. Taikant indeksus, galima išsiaiškinti veiksnius, lemiančius analizuojamo rodiklio kitimą, išmatuoti kiekvieno poveikio dydį (Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2005).

Grandininis pakeitimas (eliminavimas) – tai būdų sistema, kuri leidžia kiekybiškai įvertinti kiekvieno veiksnio įtaką tiriamajam dydžiui tada, kai veiksniai susiję multiplikaciniu ryšiu (tarp veiksmų yra daugybos arba dalybos ženklas) (Mackevičius, Poškaitė, Vilius, 2011). Šis būdas pagrįstas vieno ar kelių veiksmų įtakos pašalinimu, siekiant apskaičiuoti kito veiksmo įtaką. Kitaip tariant kiekvienas bazinis rodiklis iš eilės keičiamas faktiniu, kitus rodiklius imant nepakeistus. Gautas rezultatas lyginamas su rezultatu, apskaičiuotu iki rodiklio pakeitimo. Gautas nukrypimas parodo atitinkamo veiksmo įtaką rodiklio pakeitimui.

Lyginamųjų svorių skaičiavimai identiški vertikaliosios analizės būdai.

Dinamikos eilutė – eilė absoliutinių ar santykinų dydžių, apibūdinančių ekonominį reiškinį laiko požyriu. Kiekviena atskira dinamikos eilutė vadinama rodiklio lygiu, o skirtumas tarp dviejų lygių vadinamas absoliutiniu prieaugiu (Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2005). Dinamikos eilučių analizė beveik tapati horizontaliajai analizei.

Balansiniai sugretinimai padeda nustatyti atskirų ekonominių reiškinio tarpusavio ryšį bei priklausomybę, išsiaiškinti įmonės materialinius, darbo, finansinius išteklius bei jų naudojimo paskirtį (Urnėžius, 2004). Balansinis metodas taikomas įmonės finansinei būklei analizuoti. Šis būdas gali būti naudojamas tiriamojo reiškinio veiksmams apskaičiuoti, kai veiksniai susiję adityviu ryšiu (tarp jų yra pliuso arba minuso ženklas).

Faktorinė analizė – tai visų tiesioginių, kiekybiškai išmatuojamų veiksnių, turinčių įtakos galutiniam rodiklio pokyčiui, įtakos lygio apskaičiavimas (Juozaitienė, 2007). Faktorinė analizė „praplečia“ struktūrinę analizę ir leidžia įvertinti kiekvieno veiksnio įtaką bendriems rezultatams. Naudojant šį būdą reikia nustatyti pagrindinius veiksnius ir parinkti regresijos rūšį, kuri geriausiai „atspindėtų“ tiriamojo rodiklio ir jį lemiančių veiksnių ryšį.

Vidutiniais dydžiais paprastai apibendrinami vienos kilmės rodikliai, kai norima absoliučiomis reikšmėmis išreikšti tipiškas tiriamojo objekto savybes, pvz.: vieno mėnesio vidutinį pajamų kiekį (Klimavičienė, Šlekienė, 2000).

Dar viena tradicinės analizės metodų grupė – **grafiniai būdai**. Jie vaizdžiau iliustruoja analizės rezultatus, kitimo tendencijas, parodo rodiklių tarpusavio ryšius. Prie grafinių analizės metodų priskiriami įvairūs grafikai, kreivės, diagramos.

Ekonometrinių analizės būdų esmę sudaro matematinių bei statistinių metodų ir kompiuterių panaudojimas ekonominių uždavinių sprendimui (Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2005). Jie leidžia analizę atlikti greičiau ir veiksmingiau. Ekonometriniai būdai taikomi analizuojant didelių organizacijų finansinę būklę.

Labiausiai paplitęs ekonometrinis analizės būdas – **regresinė** ir **koreliacinė** analizė. Ji taikoma tiriant atsitiktines priklausomybes tarp reiškinių, neturinčių griežto funkcinio charakterio. Koreliacinė analizė leidžia nustatyti reiškinių ryšio stiprumą ir iš dalies formą (tiesinę arba netiesinę), o regresinė analizė leidžia nustatyti tarpusavyje priklausomų reiškinių formą – tiesinę regresiją, parabolę, hiperbolę, laipsninę regresiją ir t.t.

Taikant **lošimų teoriją** sukuriama matematiniai modeliai optimaliems sprendimams priimti.

Masinio aptarnavimo teorija pagrįsta tikimybių teorija. Ją pasitelkus nagrinėjami atsitiktinių reiškinių ypatumai, tiems reiškiniams pritaikomos matematinės formulės ir atliekamas kiekybinis įvertinimas, nustatomi dėsningumai (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Euristinių (psichologinių) metodų pagrindą sudaro eureka – mokslas apie kūrybinį mąstymą. Jie pagrįsti specialistų patirtimi ir intuicija (ji žadinama psichologinėmis priemonėmis), kuri pasireiškia sprendžiant ekonominius uždavinius ir prognozuojant ekonomines situacijas. Taikant šį metodą naudojama individualia nuomone arba kolektyviniu sprendimu.

Specifiniams būdams priskiriama finansinių koeficientų, SWOT (SSGG), funkcinė-vertinė analizė bei kt.

Finansiniai koeficientai parodo dviejų finansinės informacijos elementų santykį. Jie naudojami įmonės finansinei būklei diagnozuoti bei išteklių kokybei įvertinti.

SWOT (SSGG) analizę sudaro keturi elementai: stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės. Taip įvertinamos įmonės vidinės veiklos sąlygos ir išorinė aplinka.

Funkcinė-vertinė analizė – tiriamojo objekto sisteminio tyrimo metodas, kurį taikant siekiama užtikrinti visuomenei svarbias jo vartojimo savybes su mažiausiomis pastarųjų funkcionavimo sąnaudomis per visus objekto gyvavimo ciklo etapus (Mačerinskienė, Buškevičiūtė, 2005).

Finansinės analizės būdų ir metodų naudojimas priklauso nuo nagrinėjamų objektų apimtys, analizės tikslo ir uždavinių, nuo analitiko kompetencijos. Labai svarbu pasirinkti tinkamą metodą, kuris leistų patikimai išmatuoti įmonės finansinę būklę bei veiklos rezultatus.

1.3. Finansinę būklę apibūdinantys santykiniai rodikliai

Finansinės analizės rezultatai leidžia įvertinti įmonės finansinę būklę ir veiklos rezultatus, pasitelkiant įvairius rodiklius, kurie gali būti **absoliutūs** ir **santykiniai**.

Absoliutūs rodikliai „imami“ iš įmonės finansinės atskaitomybės formų: balanso, pelno (nuostolių) ataskaitos bei pinigų srautų ataskaitos. Skiriamos 3 absoliučių rodiklių grupės: finansinės būklės, veiklos rezultatų bei pinigų srautų. Finansinę įmonės būklę apibūdina turto, nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų rodikliai, veiklos rezultatus – pajamos ir sąnaudos, o pinigų srautus – pagrindinės veiklos, investicinės veiklos ir finansinės veiklos pinigų srautų rodikliai. Labai svarbu kuo išsamiau ištirti rodiklių reikšmes, jų pokyčius per tam tikrą laiko tarpą. Pagrindiniais absoliučiais rodikliais laikomi bendrasis pelnas, grynasis pelnas, ilgalaikiai ir trumpalaikiai įsipareigojimai, pardavimo pajamos, savikaina, ilgalaikis ir trumpalaikis turtas bei kt. (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Norint objektyviai įvertinti finansinę įmonės būklę ir ją palyginti su kitomis įmonėmis, absoliučių rodiklių neužtenka. Tam skaičiuojami santykiniai rodikliai. Jie sudaromi iš absoliučių dydžių. Santykiniai rodikliai skiriasi savo svarba bei naudojimo tikslais, todėl juos tikslinga grupuoti. Vieningos šių rodiklių klasifikacijos nėra. Pavyzdžiui, J. Mackevičius, D. Poškaitė ir L. Villis (2011) finansinius santykinius rodiklius siūlo grupuoti net į 6 grupes:

1. Pelningumo
2. Mokumo;
3. Veiklos efektyvumo;
4. Kapitalo rinkos;
5. Pinigų srautų;
6. Veiklos tęstinumo ir plėtros.

Dauguma užsienio autorių (Feldman, Libman, 2007; White, Sondhi, Fried, 2003; Robinson, 2009 ir kt.) rodiklius skirsto į tokias 4 pagrindines grupes (4 lentelė):

Finansinių santykinų rodiklių klasifikacija

Nr.	Grupė	Reikšmė
1.	Likvidumo rodikliai	Parodo įmonės gebėjimą įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus.
2.	Pelningumo rodikliai	Matuoja įmonės pelningumą, lyginant su turtu (veiklos efektyvumas) ir pajamomis (veiklos pelningumas).
3.	Aktyvumo rodikliai	Įvertina įmonės turto naudojimo efektyvumą.
4.	Mokumo rodikliai	Parodo įmonės gebėjimą grąžinti ilgalaikes skolas.

Šaltinis: Feldman, M., Libman, A. (2007)

Pirmosios trys rodiklių grupės teikia informaciją apie einamąją, trumpalaikę įmonės veiklą. Šiems rodikliams turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys, nes negarantavus įmonės pelningumo artimiausioje ateityje, galvoti apie ilgalaikę perspektyvą neverta. Po einamosios veiklos analizės derėtų aptarti mokumo rodiklius, apibūdinančius ilgalaikę veiklos perspektyvą (Rutkauskas, Damašienė, 2002).

Minėtos rodiklių kategorijos yra tarpusavyje susijusios. Pavyzdžiui, pelningumas daro įtaką likvidumui bei mokumui ir pan. Todėl finansinei analizei atlikti reikalinga kompleksinė rodiklių analizė, o ne pasirinktų kelių rodiklių apskaičiavimas (White, Soundhi, Fried, 2003).

Aktyvumo rodiklius kiti autoriai dar vadina *apyvartumo*, *veiklos efektyvumo* arba *turto valdymo* rodikliais. Mokumas gali būti vadinamas *svertu*, *įsiskolinimo*, *įsipareigojimų* arba *ilgalaikės skolos* rodikliu.

Dažnai autoriai (pvz.: Bagdžiūnienė, 2013; Gronskas, 2005; Juozaitienė, 2007 ir kt.) mokumą ir likvidumą išskiria kaip vieną rodiklių grupę, pagrįsdami, kad likvidumas – tai trumpalaikis mokumas.

Ūkių finansinės būklės vertinimui A. Galnaitytė, D. Juškevičienė, I. Kriščiukaitienė ir A. Tamošaitienė (2010) siūlo naudoti dvi pagrindines rodiklių grupes: ūkio finansinės būklės vertinimo finansinius santykinus rodiklius ir ūkio veiklos rezultatų vertinimo finansinius santykinus rodiklius. Besiremamos užsienio ir Lietuvos autorių darbais, ūkininkų ūkių finansinę būklę siūlo vertinti išskiriant rodiklius, kurie parodo turto panaudojimo būklę ir įsipareigojimų vykdymą, o pagrindinis ūkio veiklos rezultato rodiklis – pelnas lyginamas su pardavimo pajamomis, turtu, nuosavu kapitalu, rodo gebėjimą uždirbti pelną ir efektyviai naudoti turtą.

Išsami santykinų rodiklių analizė padeda įvertinti įvairius veiklos trūkumus. Daugelis rodiklių yra tarpusavyje susiję, todėl analizuojant jų ryšius galima gauti daug naudingos informacijos. Tinkamas rodiklių naudojimas leidžia įvertinti veiklos efektyvumą ir plėtros perspektyvas.

1.3.1. Pelningumo rodikliai

Svarbiausias kiekvieno verslo tikslas – kuo daugiau uždirbti, patiriant minimalias išlaidas. Pelnas – rodiklis, labiausiai apibendrinantis įmonės veiklą, skaičiuojamas iš pajamų atimant sąnaudas. Jeigu bendrovė pakankamai uždirba, tuomet ji gali investuoti į plėtrą, naujų technologijų diegimą, darbuotojų motyvaciją ir taip didinti konkurencines galimybes. Tačiau norint objektyviai įvertinti ūkio veiklos efektyvumą, konkurencingumą, nepakanka remtis vien absoliučiu pelno rodikliu. Daug išsamesnė informacija gaunama apskaičiavus santykinius pelningumo rodiklius.

Pelningumas – tai pelno santykis su tam tikru įmonės veiklos rodikliu, turinčiu ryšį su pelnu (Gronskas, 2005). Ypač glaudus pelno ryšys su pardavimo pajamomis, turtu ir nuosavu kapitalu. Pelningumo rodikliai laikomi labai svarbiais, nes jie geriausiai atspindi galutinį įmonės veiklos rezultatą, taip pat parodo, kokią realią naudą gaus investuotojai, rizikuodami savo kapitalu. Gauti rodikliai įprastai lyginami su ankstesnių metų rodikliais arba kitų ūkių santykiniais rodikliais. Pelningumo rodikliai reikšmingi įmonių vadovams, kreditoriams ir vartotojams, nes jie apibūdina įmonės patikimumą, padeda užimti gerą poziciją rinkoje. Rodiklių mažėjimas – tai perspėjimas įmonių vadovams susirūpinti.

Teorijoje santykinius pelningumo rodiklius priimta skirstyti į 3 pagrindines grupes (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011):

1. Pardavimo;
2. Turto;
3. Kapitalo.

Toks rodiklių klasifikavimas svarbus informacijos vartotojams: dalis jų domisi tik kai kuriais pelningumo rodikliais – tai priklauso nuo poreikių ir tikslų.

Pelningumo analizė turi būti atliekama nuosekliai. Visų pirma, nagrinėjami pardavimo pelningumo rodikliai. Iš pelno (nuostolių) ataskaitos skaičiuojami bendrasis, veiklos, finansinės ir investicinės veiklos, įprastinės veiklos bei grynasis pardavimo pelningumo rodikliai (Aleksnevičienė, 2009). Visi jie skaičiuojami tam tikros veiklos pelną dalijant iš pardavimo pajamų. Dažniausiai skaičiuojami bendrasis ir grynasis pardavimų pelningumai (rodiklių apskaičiavimai ir reikšmės nurodyti 5 lentelėje).

Svarbiausias rodiklis, apibūdinantis įmonės pagrindinės veiklos efektyvumą, yra **bendrasis pardavimo pelningumas** (Mackevičius, Poškaitė ir Villis, 2011). Šis rodiklis ilguoju laikotarpiu įprastai būna stabilus, t.y. kinta ne daugiau kaip 5 proc. (Juozaitienė, 2007). Didėjantis rodiklis reiškia racionalią rinkodarą, teisingą kainų ir konkurencijos politiką, gerėjančius produkcijos gamybos ir pardavimo rezultatus (Mackevičius, Poškaitė ir Villis, 2011).

Įmonės vadovams norint priimti tolesnius sprendimus svarbu žinoti, kokią poveikį bendrojo pelningumo pokyčiui turėjo skirtingi veiksniai, todėl yra atliekama veiksnių faktorinė analizė. Bendrasis pardavimų pelningumas kinta dėl tų pačių priežasčių kaip ir absoliutus bendrojo pelno rodiklis. Jam įtakos turi tokie veiksniai (Mackevičius, Poškaitė ir Villis, 2011):

1. *Kiekis*. Didėjant produkcijos apimčiai, didės bendrasis pelnas ir pelningumas.
2. *Struktūra ir asortimentas*. Padidėjus pelningesnių gaminių lyginamajai daliai, didėja įmonės bendrasis pelnas bei pelningumas ir atvirkščiai.
3. *Atskirų gaminių savikaina*. Šis veiksnys pelną veikia atvirkščiai proporcingai, t.y. didėjant parduotos produkcijos savikainai bendrasis pelnas ir pelningumas mažės, ir atvirkščiai.
4. *Kaina*. Jei pardavimo kainos didėja, didės ir bendras pelnas kartu su bendrojo pelningumu ir atvirkščiai.

Ne mažiau svarbūs turto pelningumo rodikliai. Viso **turto pelningumas** apskaičiuojamas kaip grynojo pelno ir turto santykis (5 lentelė). Taip pat gali būti skaičiuojami ir ilgalaikio turto bei trumpalaikio turto pelningumai, t.y. grynąjį pelną dalinant iš turto, kurio pelningumą norime apskaičiuoti (Mackevičius, Poškaitė ir Villis, 2011).

Jeigu turto grąžos rodiklis lygus 0, tuomet įmonė pelno neturi. Jeigu turto grąža didesnė nei 20 proc., tuomet įmonės būklė vertinama kaip labai gera (Juozaitienė, 2007).

Turto pelningumui tiesioginę įtaką daro pardavimų pelningumas ir turto apyvartumas. Didėjant pardavimų pelningumui, didės ir turto pelningumas. Didėjant turto apyvartumui, gerėja įmonės finansinė būklė, tuo pačiu didėja ir turto pelningumas. Tačiau šie pagrindiniai veiksniai dar gali būti išskaidomi į sudėtinius elementus, pagal kuriuos atliekama išsamesnė analizė (Gronskas, 2005).

Investuotojus domina ne tik pardavimo pelningumo rodikliai, bet ir investicijų grąža bei jų naudojimo efektyvumas. Tam skaičiuojami kapitalo pelningumo rodikliai, kurie įvertina bendrą darbo ir gamybos organizavimo, pardavimo ir finansinės veiklos efektyvumą, taip pat įmonės gebėjimą tinkamai naudoti kapitalą. Dažniausiai naudojamas **nuosavo kapitalo pelningumo rodiklis**, kuris apskaičiuojamas kaip grynojo pelno ir nuosavo kapitalo santykis (5 lentelė). Panašiai skaičiuojami ir akcinio kapitalo pelningumas bei pastovaus kapitalo pelningumas, t.y. grynąjį pelną dalinant iš kapitalo, kurio efektyvumą norime nustatyti (Juozaitienė, 2007).

Aukštas nuosavo kapitalo rodiklis suteikia investuotojams galimybę gauti didelius dividendus. Kai rodiklis yra mažesnis už banko palūkanas, tai investicijos į įmonę yra nepatrauklios. Analizuojant nuosavo kapitalo grąžos kitimo priežastis, veiksnius reikia išskaidyti į sudėtinę dalis: grynąjį pardavimo pelningumą, turto apyvartumą ir kapitalo struktūrą, ir stebėti, kokią įtaką jie turi kapitalo grąžai (Gronskas, 2005).

Pagrindiniai pelningumo rodikliai

Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio reikšmė
1.	Bendrasis pelningumas	<u>Bendrasis pelnas (nuostoliai)</u> Pardavimo pajamos	Parodo įmonės gebėjimą uždirbti pelną iš <i>pagrindinės</i> veiklos. Rodiklis padeda nustatyti, ar ne per brangiai kainuoja produktų gamyba, t.y. ar parduodamų prekių kaina ir gamybos išlaidų skirtumas yra pakankamas.
2.	Grynasis pelningumas	<u>Grynasis pelnas (nuostoliai)</u> Pardavimo pajamos	Apibūdina įmonės veiklos efektyvumą. Parodo visos įmonės veiklos (gamybinės, komercinės, finansinės, investicinės) galutinį pelningumą. Rodiklio mažėjimas įspėja, kad parduodamų prekių konkurencingumas smunka
3.	Turto pelningumas (ROA)	<u>Grynasis pelnas (nuostoliai)</u> Vidutinis turtas	Atspindi visų įmonėje naudojamų išteklių efektyvumą bei vadovų gebėjimą jį valdyti. Aukštesnė rodiklio reikšmė parodo efektyvesnį turto naudojimą.
4.	Nuosavo kapitalo pelningumas (ROE)	<u>Grynasis pelnas (nuostoliai)</u> Nuosavas kapitalas	Parodo, ar pelningos akcininkų investicijos, ar įmonės vadovai geba pelningai naudoti jiems patikėtas lėšas.

Šaltiniai: Bagdžiūnienė, V. (2013), Juozaitienė, L. (2007), Kvedaraitė, V. (1997)

Ūkininkų ūkių veiklos rezultatams įvertinti naudojami tie patys finansiniai santykiniai rodikliai, t.y. **bendrasis**, **grynasis**, **turto** bei **nuosavo kapitalo pelningumai**. Tačiau skaičiuojant bendrojo ir grynojo pelningumo rodiklius, prie pardavimo pajamų reikėtų pridėti dotacijų, susijusių su pajamomis sumas, pateiktas pelno (nuostolių) ataskaitose (Galnaitytė, Juškevičienė, Kriščiukaitienė, Tamošaitienė, 2010).

1.3.2. Mokumo ir likvidumo rodikliai

Norint įvertinti įmonės gebėjimą laiku atsiskaityti su tiekėjais ir kreditoriais, apmokėti skolas numatytais terminais bei sumokėti palūkanas, užtikrinti pakankamą apyvartinį kapitalą gamybai vykdyti, nustatyti bendrovės įsiskolinimo lygį, galimybes skolintis ateityje, skaičiuojami mokumo rodikliai.

Mokumas – tai įmonės potencialus sugebėjimas padengti trumpalaikius ir ilgalaikius įsipareigojimus turimomis mokėjimo priemonėmis (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011). Išskiriamos dvi mokumo rūšys: trumpalaikis ir ilgalaikis mokumas. Trumpalaikis mokumas dažnai vadinamas likvidumu, tačiau tai nėra visiškai tikslu. **Likvidumas** – tai materialus turtas arba vertybiniai popieriai, kuriuos įmonė greitai gali pakeisti į grynuosius pinigus. Mokumo sąvoka labiau siejama su įmonės finansine būkle, o likvidumas – su įmonės turto pobūdžiu.

Įmonės mokumas apibūdina bendrovės finansinę būklę ir skiriasi nuo pelningumo rodiklio, kuris atspindi įmonės veiklos rezultatus. Mokumo rodikliai reikšmingi investuotojams, akcininkams, bankams, tiekėjams ir kitiems vartotojams.

Mokumo analizė atliekama tokiu nuoseklumu (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011):

1. Apyvartinio kapitalo analizė;
2. Trumpalaikio mokumo (likvidumo) analizė;
3. Ilgalaikio mokumo analizė.

Įmonės trumpalaikis mokumas turi būti analizuojamas nuolat. Įmonei gyvybiškai svarbus gebėjimas vykdyti savo įsipareigojimus, nes kreditorių pasitikėjimo praradimas gali nulemti įmonės bankrotą (Rutkauskas, Damašienė, 2002). Trumpalaikį mokumą plačiau apibūdina įvairūs santykiniai rodikliai: jų pagalba galima nustatyti įmonės mokumo kitimo tendencijas, įvertinti finansinę būklę, palyginti su kitų įmonių ar šakos vidutiniais rodikliais. **Trumpalaikis mokumas** – tai įmonės sugebėjimas apmokėti trumpalaikius finansinius įsipareigojimus, suėjus jų mokėjimo terminui (Gronskas, 2005). Trumpalaikio turto perteklius, palyginti su trumpalaikiais įsipareigojimais, yra **apvyvartinis kapitalas**. Be šio rodiklio dar skaičiuojami bendrojo trumpalaikio mokumo, greitojo trumpalaikio mokumo ir trumpalaikio įsiskolinimo santykiniai rodikliai.

Kreditoriai ir investuotojai labiau domisi bendruoju ir **ilgalaikiu mokumu**, nes nori žinoti, ar įmonė išliks moki po kelerių metų, t.y. ar sugebės grąžinti skolas ir mokėti palūkanas (Juozaitytė, 2007). Sugebėjimą atsiskaityti už ilgalaikius įsipareigojimus parodo mokumo rodikliai (kartais vadinami finansinio stabilumo arba skolos rodikliais).

Mokslinėje literatūroje aprašoma labai daug ir įvairių trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo rodiklių, tačiau pagrindiniai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Pagrindiniai mokumo rodikliai

Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio reikšmė ir interpretacija
1.	Apyvartinis kapitalas	Trumpalaikis turtas – Trumpalaikiai įsipareigojimai	Atspindi įmonės trumpalaikį mokumą. Rodo, ar subjektas turi pakankamai trumpalaikio turto trumpalaikiams įsipareigojimams vykdyti.
2.	Bendrojo trumpalaikio mokumo (einamojo likvidumo) koeficientas	$\frac{\text{Trumpalaikis turtas}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$	Rodo, kiek kartų trumpalaikis turtas viršija trumpalaikius įsipareigojimus. Apibūdina įmonės gebėjimą reaguoti į nenumatytas aplinkybes. Pageidautina, kad rodiklio reikšmė verslo įmonėje svyruotų tarp 1,2 ir 2. Jeigu jis yra didesnis, vadinasi vadovai dirba neefektyviai, nes netinkamai naudoja turtą. Jeigu rodiklis mažesnis už 1, tuomet įmonė negali atsiskaityti už trumpalaikius įsipareigojimus.

3.	Greitojo (kritinio) trumpalaikio mokumo koeficientas	$\frac{\text{Trumpalaikis turtas} - \text{Atsargos}}{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}$	Parodo įmonės gebėjimą nedelsiant patenkinti skolintojų reikalavimus apmokėti trumpalaikius įsipareigojimus. Koeficiento reikšmė turėtų būti ne mažesnė kaip 1.
4.	Trumpalaikės skolos koeficientas	$\frac{\text{Trumpalaikiai įsipareigojimai}}{\text{Turtas}}$	Atspindi, kokia įmonės turto dalis finansuojama trumpalaikėmis skolomis. Trumpalaikio įsiskolinimo rodiklis vertinamas gerai, jei yra mažesnis kaip 0,3 ir nepatenkinamai, kai yra didesnis už 0,6.
5.	Ilgalaikių įsipareigojimų vykdymo patikimumas	$\frac{\text{Ilgalaikis turtas}}{\text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}$	Rodo, kiek kartų ilgalaikio turto užteks apmokėti ilgalaikėms skoloms. Suteikia informacijos apie galimą įmonės bankrotą. Kuo aukštesnė rodiklio reikšmė, tuo mažesnė bankroto tikimybė.
6.	Bendras skolos rodiklis	$\frac{\text{Visi įsipareigojimai}}{\text{Turtas}}$	Parodo, kokia dalis skolintų lėšų panaudojama įmonės turtui sudaryti, įvertina ilgalaikį mokumą ir padeda apsispręsti dėl galimo skolinimosi. Bendrojo skolos rodiklio interpretacija yra tokia: kuo jis mažesnis, tuo geresnė įmonės finansinė būklė. Jis vertinamas labai gerai, jei yra žemesnis nei 0,3 ir blogai, jeigu didesnis nei 1.
7.	Ilgalaikės skolos rodiklis	$\frac{\text{Ilgalaikiai įsipareigojimai}}{\text{Nuosavas kapitalas}}$	Rodo įmonės gebėjimą nustatytais terminais įvykdyti ilgalaikius įsipareigojimus. Rinkos šalyse įsiskolinusiomis įmonėmis laikomos tos, kurių ilgalaikės skolos rodiklis didesnis kaip 0,5, nors kiti autoriai teigia, kad toks rodiklis dar yra geras.
8.	Bendras įmonės mokumas	$\frac{\text{Turtas}}{\text{Visi įsipareigojimai}}$	Atspindi įmonės gebėjimą įvykdyti ilgalaikius ir trumpalaikius įsipareigojimus. Padeda įvertinti finansinę riziką ir bankroto galimybę. Įmonė laikoma mokia, kai jos turtas didesnis už įsipareigojimus. Kuo santykis didesnis, tuo įmonės mokumo lygis aukštesnis, mažesnė bankroto tikimybė. Todėl manoma, kad bendrojo įmonės mokumo rodiklio reikšmė turėtų būti apie 2.

Šaltiniai: Gronskas, V. (2005), Juozaitienė, L. (2007), Mackevičius, J., Poškaitė, D., Villis, L. (2011)

Mokumo grupės rodikliai padeda įvertinti, ar įmonė galės laiku atsiskaityti su kreditoriais. Įmonės finansinė būklė laikoma gera, kai, suėjus skolų mokėjimo terminui, gali laiku įvykdyti savo įsipareigojimus. Bendrovė nemoki, kuomet negali sumokėti savo skolų ir įvykdyti įsipareigojimų. Galimos įvairios nemokumo pasekmės (Juozaitienė, 2007):

- Skolintojai gali atsisakyti teikti prekinį kreditą ir pareikalauti už prekes susimokėti iš karto;

- Skolintojai gali perimti įmonės turtą pagal įgaliojimą arba skelbti bankrotą;
- Skolintojai gali atsisakyti skolinti pinigus;
- Skolintojai gali pareikalauti anksčiau termino grąžinti ilgalaikes skolas;
- Akcininkai gali atsisakyti investuoti į įmonę.

Žemi trumpalaikio mokumo rodikliai – ženklas vadovybei apie finansinės būklės problemas įmonėje ir padaliniuose, taip pat apie galimas problemas ateityje. Taip pat gauti maži rodikliai rodo, kad įmonei sunku vykdyti įsipareigojimus, kad gali pritrūkti lėšų veiklai vykdyti, kad padidėjusi rizika įmonėje, o finansinė būklė yra nestabi. Per dideli rodikliai signalizuoja, kad vadovai dirba neefektyviai, kad tinkamai neišnaudoja turto, o tai gali turėti įtakos įmonės pelningumui.

Anot A. Galnaitytės, D. Juškevičienės, I. Kriščiukaitienės ir A. Tamošaitienės (2010) ūkių įsipareigojimų vykdymui vertinti naudojami šie santykiniai rodikliai: jau minėtas ***einamojo likvidumo koeficientas***, ***bendras skolos rodiklis***, taip pat ***skolos ir turto santykis*** (didesnė šio rodiklio reikšmė rodo aukštesnę tikėtiną riziką) bei ***palūkanų padengimo koeficientas***, kuris apskaičiuojamas veiklos pelną dalijant iš palūkanų (įvertina sugebėjimą laiku mokėti palūkanas, t.y., kiek kartų daugiau ūkis užsidirba pelno, nei jo reikia įsiskolinimo išlaidoms (palūkanoms) padengti).

Teisingas įvairių mokumo rodiklių apskaičiavimas ir interpretavimas padeda efektyviai analizuoti įmonės veiklą, ieškoti ir panaudoti mokumo didinimo rezervus.

1.3.3. Veiklos efektyvumo rodikliai

Vertinant įmonės finansinę būklę ir veiklos rezultatus reikia atsižvelgti, ar įmonė veikia efektyviai, t.y., ar optimaliai panaudojamas turtas ir ar gerai valdomos išlaidos. ***Įmonės veiklos efektyvumas*** suprantamas kaip racionalus lėšų cirkuliavimas gamybos procese, kuris užtikrina greitą gamybos proceso ciklą (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011). Kai kurie autoriai efektyvumo sąvoką tapatina su ekonomiškumu ir rezultatyvumu, tačiau efektyvumą apibūdina patirtų sąnaudų ir turimų išteklių palyginimas.

Veiklos efektyvumas priklauso nuo verslo pobūdžio, nuo sugebėjimo tinkamai valdyti išteklius, prisitaikymo prie rinkos sąlygų ir pagrindinio tikslo siekimo (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011). Įmonės veiklos efektyvumas gali būti ilgalaikis ir trumpalaikis. Tačiau norint didinti verslo vertę reikėtų orientuotis ne tik į trumpalaikius, bet ir į ilgalaikius tikslus. Efektyvumas yra neatsiejamas nuo įmonės pelningumo. Pagrindinis verslo tikslas – pelno gavimas, tad efektyvumo didinimas yra reikšmingas siekiant pagrindinio tikslo. Norint pasiekti geriausią rezultatą, įmonės turi veiksmingai valdyti turimą turtą ir išlaidas. Gautas pelnas investuojamas į gamybos proceso tobulinimą, o tai kuria pridėtinę vertę ir gerina įmonės rezultatą.

Veiklos efektyvumo rodikliai skirstomi į (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011):

1. Sąnaudų lygio rodiklius;
2. Turto apyvartumo rodiklius.

Sąnaudų lygio rodikliai parodo įmonės gebėjimą racionaliai naudoti turimus išteklius. Svarbiausi rodikliai – tai pagrindinės veiklos išlaidų lygio rodiklis (apskaičiavimas ir reikšmė nurodyta 7 lentelėje) bei bendrųjų administracinių sąnaudų lygio rodiklis. Iš pelno (nuostolių) ataskaitos skaičiuojami ir kiti rodikliai: veiklos sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui, pardavimo sąnaudos vienam pardavimo pajamų litui ir kt. (šių rodiklių skaičiavimas panašus pagrindinės veiklos išlaidų lygio rodiklio apskaičiavimui). Apskaičiavus visus rodiklius ir palyginus juos tarpusavyje, galima įvertinti įvairių veiklos sričių efektyvumą (Mackevičius, Poškaitė, Villis, 2011).

Ne mažiau svarbūs ir turto apyvartumo rodikliai. Jie skirstomi į tokias grupes (Gronskas, 2005):

1. Viso turto;
2. Ilgalaikio turto;
3. Trumpalaikio turto.

Apyvartumo analizė suteikia daug reikšmingos informacijos apie įmonės finansinę būklę. Pagrindinių rodiklių skaičiavimas pateiktas 7 lentelėje. Turto apyvartumo rodiklius galima apskaičiuoti ne tik kartais, bet ir dienomis.

7 lentelė

Pagrindiniai veiklos efektyvumo rodikliai

Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio apskaičiavimas	Rodiklio reikšmė ir interpretacija
1.	Pagrindinės veiklos išlaidų lygio rodiklis	<u>Pagrindinės veiklos išlaidos</u> Pardavimo pajamos	Atspindi įmonės veiklos efektyvumą naudojant turimus išteklius. Rinkos šalyse rodiklio kitimo ribos yra nuo 50 iki 90 proc.
2.	Viso turto apyvartumas	<u>Pardavimo pajamos</u> Visas turtas	Rodo kaip efektyviai įmonė naudoja visą turimą turtą gamindama ir realizuodama produkciją. Geras turto apyvartumo rodiklis turėtų būti 1,6-1,8 .
3.	Ilgalaikio turto apyvartumas	<u>Pardavimo pajamos</u> Ilgalaikis turtas	Parodo, kiek kiekvienam ilgalaikio turto litui tenka parduotos produkcijos litų.
4.	Trumpalaikio turto apyvartumas	<u>Pardavimo pajamos</u> Trumpalaikis turtas	Atspindi trumpalaikio turto naudojimo efektyvumą uždirbant pajamas. Iš koeficiento galima nuspręsti apie trumpalaikio turto cirkuliacijos intensyvumą. <i>Kuo rodiklis didesnis, tuo įmonė efektyviau naudoja trumpalaikį turtą.</i>
5.	Apyvartinio kapitalo apyvartumo koeficientas	<u>Pardavimo pajamos</u> Apyvartinis kapitalas	Rodo apyvartinio kapitalo judėjimo greitį. <i>Kuo aukštesnis rodiklis, tuo didesnis apyvartinio kapitalo apyvartos greitis.</i>

6.	Atsargų apyvartumo rodiklis	<u>Pardavimo savikaina</u> Vidutinės atsargos	Parodo, kiek kartų per metus vidutiniškai atnaujinamos atsargos. <i>Teigiamai vertinamas spartus atsargų apyvartumas. Jeigu atsargų apyvartumas žemas, būtina atkreipti dėmesį į atsargų asortimentą: ar nėra pasenusios, paklausos neturinčios produkcijos.</i>
7.	Debetinės skolos apyvartumas	<u>Pardavimo pajamos</u> Gautinos sumos	Parodo, kiek kartų per metus įmonė surenka lėšų atsiskaitymo procese, t.y. kiek padaro apyvartų per metus. <i>Didesnė rodiklio reikšmė reiškia didesnę veiklos efektyvumą.</i>

Šaltiniai: Bagdžiūnienė, V. (2013), Gronskas, V. (2005), Juozaitienė, L. (2007)

Ilgalaikio turto apyvartumo kitimą lemia pardavimų ir ilgalaikio turto vertė. Manoma, kad mažas rodiklio kitimas siejamas su pardavimų apimtys kitimu, didelis rodiklio pasikeitimas dažniausiai priklauso nuo ilgalaikio turto vertės pokyčio. Ilgalaikio turto apyvartumas gali sumažėti, jei įmonė turi neveikiančių, nenaudojamų įrenginių. Taip pat, jei įmonė įsigyja naujų, didelės balansinės vertės įrengimų ar kitokio ilgalaikio turto (Gronskas, 2005).

Analizuojant trumpalaikį turto apyvartumą, svarbu išsiaiškinti kiekvieno trumpalaikio turto elemento apyvartumą, t.y. atsargų apyvartumą, pirkėjų įsiskolinimo apyvartumą ir kt.

Remiantis A. Galnaitytės, D. Juškevičienės, I. Kriščiukaitienės ir A. Tamošaitienės (2010) nuomone, ūkių turto panaudojimo efektyvumui vertinti naudojami tokie santykiniai rodikliai: **ilgalaikio materialiojo turto grąžos koeficientas** (apskaičiuojamas kaip pardavimo pajamų ir ilgalaikio materialiojo turto santykis. Jis parodo ilgalaikio materialiojo turto efektyvumą), **turto apyvartumas**, **grynojo turto apyvartumas** (apskaičiuojamas kaip pardavimo pajamų ir grynojo turto santykis. Aukštesnė rodiklio reikšmė rodo didesnę grynojo turto arba investuoto kapitalo valdymo efektyvumo laipsnį), **ilgalaikio materialiojo turto atnaujinimo koeficientas** (apskaičiuojamas per metus įsigyto ilgalaikio materialiojo turto vertę dalinant iš ilgalaikio materialiojo turto vertės metų pradžioje. Aukštesnė šio rodiklio reikšmė rodo investuojamo kapitalo mastus, atnaujinimo bei modernizavimo lygį) ir **apyvartinio kapitalo apyvartumas**.

Patys savaime finansiniai rodikliai nieko nepaaiškina ir neįrodo (išskyrus tuos atvejus, kai egzistuoja tam tikros ribos, turinčios reikšmę) – jie įgauna prasmę tik lyginami su analogiškais praėjusių laikotarpių ar verslo plane numatytais rodikliais, su kitų įmonių ar šakos vidutiniais rodikliais.

2. TRIJŲ ŪKININKŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS PALYGINAMOJI ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodikos pagrindimas

Mokslinės literatūros analizė parodė, kad vieningos nuomonės ir metodikos, kaip reikėtų vertinti subjekto finansinę būklę, nėra. Remiantis nagrinėtais autoriais, finansinę būklę apibūdina tiek finansinių rodiklių analizė, tiek finansinių rodiklių lyginimas su kitų, panašia veikla užsiimančių, subjektų finansiniais rodikliais ar su vidutiniais šakos rodikliais.

Metodai. Siekiant objektyviai įvertinti ūkininkų ūkių finansinę būklę bei ją lemiančius veiksnius, būtina naudoti ne vieną kurį nors finansinės analizės būdą, bet visą metodų sistemą. Atliekant finansinę analizę skaičiuojami įvairūs absoliutūs ir santykiniai rodikliai. Norint palyginti ūkininkų ūkių finansinius rodiklius tarpusavyje, nustatyti jų kitimo tendencijas, absoliučių rodiklių neužtenka. Tam skaičiuojami santykiniai rodikliai (finansiniai koeficientai). Ūkių finansinės būklės vertinimui naudojamos dvi pagrindinės rodiklių grupės: ūkio finansinės būklės vertinimo ir ūkio veiklos rezultatų vertinimo finansiniai santykiniai rodikliai. Ūkininkų ūkių finansinė būklė vertinama išskiriant rodiklius, kurie parodo turto panaudojimo būklę ir įsipareigojimų vykdymą. Ūkio veiklos rezultatus parodo pelningumo rodikliai (Galnaitytė, Juškevičienė, Kriščiukaitienė, Tamošaitienė, 2010).

Be finansinių koeficientų analizės, ūkininkų ūkių finansinei būklei įvertinti bus skaičiuojami vidutiniai dydžiai, naudojami lyginimo ir grafiniai būdai, sintezė, dinamikos eilučių, segmentinė ir struktūros analizė. Vidutiniai dydžiai padeda išreikšti tipiškas tiriamojo objekto savybes absoliučiomis reikšmėmis. Kadangi duomenys nesugrupuoti, bendriausioms tendencijoms nustatyti bus naudojama aritmetinio vidurkio formulė (Gabrevičienė, 2012):

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad (1)$$

Lyginimo metodas leidžia įvertinti atskirų ūkių finansinių rodiklių kitimo tempus, dinamiką, tendencijas, palyginti rezultatus su kitų ūkių ir šakos vidutiniais rodikliais. Grafiniai būdai vaizdžiau iliustruoja analizės rezultatus, kitimo tendencijas, atskleidžia rodiklių tarpusavio ryšius. Sintezė papildo analizę, sujungdama nagrinėjamus reiškinius į tiriamąją visumą ir ją apibendrindama. Darbe, naudojant sintezės metodą, formuluojamos išvados. Naudojant struktūrinę analizę galima matyti rodiklių tarpusavio ryšius ir taip nustatyti jų pasikeitimų priežastis. Atliekant dinaminę analizę bus skaičiuojami tokie rodikliai (Gabrevičienė, 2012):

1. Absoliutinis pokytis. Jis parodo reikšmės pasikeitimą absoliutine išraiška. Apskaičiuoti absoliutinį pokytį galima dviem būdais: grandininio (kai lyginama su kintama baze) ir baziniu (kai lyginama su pastovia baze).

Grandininis absoliutinis pokytis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$\Delta y_G = y_n - y_{n-1} \quad (2)$$

Skaičiuojant baziniu būdu naudojama formulė:

$$\Delta y_B = y_n - y_1 \quad (3)$$

2. Kitimo (didėjimo–mažėjimo) tempas. Jis parodo reikšmės pokytį procentine išraiška, kai atskaita prilyginama 100%. Jei rodiklis mažesnis už 100, tuomet tai mažėjimo tempas, jei didesnis – didėjimo. Kitimo tempas gali būti išreikštas procentiniu dydžiu arba koeficientu. Norint gauti koeficientą, gautos reikšmės turi būti padalintos iš 100. Kitimo tempą taip pat galima apskaičiuoti tiek baziniu, tiek grandininio būdais. Naudojamos tokios formulės:

kai skaičiuojama baziniu būdu:

$$T_{dB} = \frac{y_n}{y_1} \times 100 \quad (4)$$

kai skaičiuojama grandininio būdu:

$$T_{dG} = \frac{y_n}{y_{n-1}} \times 100 \quad (5)$$

3. Vidutinis absoliutinis pokytis. Jis parodo, kiek vidutiniškai per vieną laikotarpį padidėja (sumažėja) nagrinėjama reikšmė, vertinama absoliutiniu dydžiu. Vidutinis absoliutinis pokytis gali būti apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$\overline{\Delta y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1} \quad (6)$$

4. Vidutinis kitimo (didėjimo–mažėjimo) tempas. Jis parodo, kiek vidutiniškai per vieną laikotarpį padidėja arba sumažėja nagrinėjama reikšmė, vertinant procentine išraiška arba koeficientu, kai atskaita prilyginama 100. Šis rodiklis gali būti apskaičiuotas pagal tokią formulę:

$$\overline{T_d} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \times 100 \quad (7)$$

Segmentinė analizė teikia nemažai informacijos ateities planams ir prognozėms, padeda nustatyti, kiek išteklių skiriama ir kiek jų suvartoja tam tikras segmentas. Įmonės pajamų, sąnaudų ir pelno išskaidymas į atskiras prekių/paslaugų grupes leidžia priimti racionalesnius sprendimus pelningumui didinti. Įvertinta atskirų prekių ir paslaugų pajamų, sąnaudų ir pelno dinaminė analizė leidžia atskleisti pelningus ir nepelningus segmentus, o vėliau, juos grupuojant, taikyti atitinkamas rėmimo priemones didesniai pelnui gauti. Įmonė, žinodama prekių/paslaugų efektyvumo ir pelningumo rodiklius, taikydama tam tinkamas motyvacines priemones, gali didinti savo pelną (Garšvienė, Lileikienė, 2007).

Nagrinėjamus subjektus taip pat veikia įvairūs vidiniai ir išoriniai – gamtiniai, ekonominiai, socialiniai, politiniai ir technologiniai veiksniai. Norint atlikti išsamią ūkių finansinės būklės analizę tikslinga įvertinti aplinkos veiksnių ir ūkių finansinės būklės ryšius, kurie leis nustatyti aplinkos pokyčių įtaką nagrinėjamam subjektui, atskleisti galimybes konkurenciniam pranašumui įgyti.

Tyrimo etapai. Trijų Šiaulių apskrities ūkininkų ūkių finansinės būklės vertinimas bus atliekamas tokiais etapais:

1. Remiantis ūkių finansinėmis ataskaitomis, t.y. pelno (nuostolių) ataskaita, balansu ir kitais finansiniais duomenimis, atliekama absoliučių rodiklių struktūrinė ir dinamikos lyginamoji analizė, taip pat pardavimo pajamų segmentinė analizė. Gauti rezultatai vertinami atskirai ir lyginami tarpusavyje. 2011–2013 m. ūkininkų ūkių pasėlių derlingumas bei augalininkystės produktų supirkimo kainos lyginamos su vidutiniais šakos rodikliais;
2. Kiekvieno ūkio 2009–2013 m. laikotarpio finansinei būklei įvertinti skaičiuojami finansiniai santykiniai rodikliai (pelningumo, mokumo, likvidumo ir veiklos efektyvumo). Jie vertinami taikant dinamikos bei struktūrinį metodus, taip pat nurodant rodiklių kitimą lėmusius vidinius bei išorinius aplinkos veiksnius. Ūkininkų ūkių finansiniai rodikliai lyginami tarpusavyje pasitelkiant grafinius ir lyginimo būdus. Skaičiuojami šie rodikliai: pelningumo (bendrasis pelningumas ir bendrasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis, grynasis pelningumas ir grynasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis, turto grąža, nuosavo kapitalo grąža), mokumo (einamojo likvidumo koeficientas, bendras skolos rodiklis, skolos ir turto santykis), veiklos efektyvumo (ilgalaikio materialiojo turto grąžos koeficientas, turto apyvartumas, grynojo turto apyvartumas). Kai kurių rodiklių (ilgalaikio materialiojo turto atnaujinimo koeficiento, apyvartinio kapitalo apyvartumo, palūkanų padengimo koeficiento) skaičiavimo atsisakoma dėl nepakankamo informacijos kiekio. Šiems rodikliams skaičiuoti reikalingi papildomi buhalterinės apskaitos duomenys;
3. Gauti rezultatai apibendrinami pasitelkiant sintezės metodą;
4. Siūlomos ūkininkų ūkių finansinės būklės gerinimo galimybės.

2.2. Trumpa Lietuvos žemės ūkio šakos apžvalga

Lietuva nuo seno vadinama agrarine šalimi, o žemės ūkis čia – vienas seniausių verslų. Pastaraisiais metais jis patyrė daugybę išbandymų ir virsmų, o dabartinę jo būklę galima vertinti labai kontraversiškai. Tačiau žemės ūkis buvo, yra ir dar ilgai bus Lietuvos ekonomikos pagrindas.

Pasak buvusio seimo nario M. Basčio (2011), žemės ūkis Lietuvoje yra viena jautriausių ūkio šakų. Čia daug ką lemia išoriniai faktoriai. Norint pasiekti tam tikrą stabilumą, būtina aiški, orientuota į ateitį žemės ūkio politika. Dėl neaiškių nusistovėjusių žemės ūkio sektorių prioritetų dažnai netinkamai paskirstoma ir panaudojama dalis Europos Sąjungos ir nacionalinės paramos.

Žemės ūkis – rizikinga gamybos sritis, nes priklauso nuo gamtos, rinkos sąlygų, apyvartumo, gamybos apimties, tačiau jos produkcija yra gyvybiškai svarbi, – viename Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto straipsnyje nurodo A. Kozlovskaja (2012).

Kaip teigia J. Blazgienė (2013), „Swedbank“ smulkaus verslo aptarnavimo departamento direktorė, žemės ūkis pasmerktas augti, kadangi pasaulyje didėja gyventojų skaičius, taigi auga ir maisto produktų paklausa.

Nuo 2009 m. bendroji pridėtinė vertė (BPV), sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, stabiliai didėjo per visą nagrinėjamą laikotarpį ir 2013 m. pasiekė 4139 mln. Lt (8 lentelė). Vertinant pagal šį rodiklį, Lietuvos žemės ūkiui 2013 m. buvo sėkmingiausi nuo nepriklausomybės atgavimo. Nors 2013 m. rezultatus lyginant su 2012 m. augimas sudarė tik 1,6 proc., 2009–2013 m. šis rodiklis padidėjo 1,8 karto (8 lentelė). Žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje sukurtos BPV augimas gerokai lenkė viso šalies ūkio BPV augimą, kuris per 2009–2013 m. laikotarpį siekė 1,4 karto.

Lietuvoje 2009 m. žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje sukurtos BPV dalis siekė 2,8 proc., o 2010 m. – 3,3 proc. 2013 m. išaugusios gamybos apimtys lėmė, kad ir analizuojamo sektoriaus sukurtos bendrosios pridėtinės vertės dalis išaugo iki 3,8 proc (8 lentelė) (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas).

8 lentelė

Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės bendroji pridėtinė vertė 2009–2013 m.

Rodikliai	2009	2010	2011	2012	2013
Bendroji pridėtinė vertė to meto kainomis, mln. Lt	82910	85914	96066	102678	107656
Bendroji pridėtinė vertė, sukurta žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, mln. Lt	2318	2815	3658	4074	4139
Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės dalis nuo bendrosios pridėtinės vertės, proc.	2,8	3,3	3,8	4	3,8

Šaltinis: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

2009 m. žemės ūkio maisto produktų eksporto vertė buvo 7979,4 mln. Lt, šios eksportuojamų prekių grupės dalis visame šalies eksporte sudarė 19,6 proc. Gerėjanti ekonominė situacija eksporto rinkose sukūrė prielaidas žemės ūkio ir maisto produktų eksporto augimui. Nuo 2010 m. susiformavo stabili šio rodiklio augimo tendencija. 2013 m. eksporto apimtys siekė 16217,1 mln. Lt ir 2009 m. apimtis viršijo daugiau nei 2 kartus (9 lentelė). 2013 m. eksporto apimčių didėjimo aspektu Lietuvos žemės ūkiui ir perdirbamajai maisto pramonei buvo sėkmingesni nei 2012 m., kai žemdirbiai nuėmė rekordinį javų derlių.

2009 m. žemės ūkio ir maisto produktų importo sukuriama vertė buvo 6650,2 mln. Lt (9 lentelė). Per 2009–2013 m. importas išaugo beveik du kartus ir pasiekė 12831,8 mln. Lt. Žemės

ūkio ir maisto produktų importui tenkanti dalis šalies importe per minėtą laikotarpį išliko gana stabili ir sudarė apie 12,2–14,7 proc. (atitinkamai 2011 ir 2009 m.) viso šalies importo. Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais balansas nuo 2004 m. yra teigiamas. 2013 m. jis buvo 2,5 karto didesnis nei 2009 m. ir sudarė 3385 mln. Lt. Analizuojant užsienio prekybos žemės ir maisto ūkio produktais balansą tenka daryti išvadą, kad eksporto augimą lemia ne tik Lietuvos žemės ūkio gamybos apimčių augimas, bet ir importo didėjimas (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas).

9 lentelė

Žemės ir maisto ūkio produktų eksportas, importas ir užsienio prekybos balansas 2009–2013 m.

Rodikliai	2009	2010	2011	2012	2013
Eksportuotų produktų vertė, mln. L	7979	9710	11530	14640	16217
Dalis nuo šalies eksporto, proc.	19,6	18	16,6	18,4	19,1
Importuotų produktų vertė, mln. Lt	6650	7978	9580	11275	12832
Dalis nuo šalies importo, proc.	14,7	13,1	12,2	13,1	14
Užsienio prekybos balansas, mln. Lt	1329	1733	1950	3365	3385

Šaltinis: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Žemės ūkio subjektų skaičius 2009–2013 m. laikotarpiu nuolat augo. 2013 m. palyginus su 2009 m., registruotų ūkininkų ūkių skaičius išaugo 9,8 proc., o palyginus su 2012 m. – 3,3 proc (10 lentelė).

10 lentelė

Ūkininkų ūkių skaičius 2009–2013 m.

Rodiklis	2009	2010	2011	2012	2013
Registruoti ūkininkų ūkiai, tūkst.	107,0	108,7	111,1	113,8	117,5

Šaltinis: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Pagal visų žemės ūkio subjektų 2013 m. deklaruotą ŽŪN plotą vidutinis ūkio dydis Lietuvoje buvo 18,5 ha (11 lentelė), t. y. 5,7 proc. daugiau nei 2012 m. ir 23,3 proc. – nei 2009 m. Iš viso 2013 m. žemės ūkio subjektai deklaravo 5,3 proc. mažiau ūkių nei 2012 m. Nors 2013 m., kaip ir ankstesniaisiais, ūkiai iki 5 ha sudarė daugiau kaip 50 proc. visų deklaravusių ŽŪN ūkių, tačiau jų skaičius 2013 m. sumažėjo 7,4 proc. Palyginti su 2009 m., tokių ūkių sumažėjo 19,0 proc. Kasmet mažėja ir 5,1–10 ha ūkių grupė. Per nagrinėjamąjį laikotarpį šios grupės ūkių skaičius sumažėjo 14,5 proc., tačiau dalis struktūroje pakito nežymiai. Ūkių skaičius grupėse tiek nuo 10,1 iki 20 ha, tiek nuo 20,1 iki 50 ha mažėjo ir 2013 m., palyginus su 2009 m., sumažėjo atitinkamai 12,4 ir 7,8 proc. Tačiau ūkių struktūroje šių grupių dalis nežymiai išaugo. Per analizuojamąjį laikotarpį ūkių skaičius išaugo 50,1–100 ha ir 100,1–500 ha ūkių grupėse, atitinkamai 15,2 proc. ir 34,4 proc. Didžiausiųjų – daugiau nei 500 ha – grupėje ūkių skaičius ir dalis struktūroje per 2009–2013 m. pakito nežymiai (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas).

Ūkių skaičiaus mažėjimą lėmė keletas veiksnių. Dėl restruktūrizacijos procesų ūkiai stambėja. Dalis vyresnio amžiaus žemdirbių, gaunančių ES paramą, pasitraukia iš prekinės žemės ūkio gamybos. Be to, kai kurie žemdirbiai atsisako deklaruoti plotus dėl griežtų geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės reikalavimų.

11 lentelė

Ūkių struktūra pagal deklaruotą žemės ūkio naudmenų plotą 2009–2013 m.

Ūkio dydis, ha	2009		2010		2011		2012		2013	
	tūkst.	%	tūkst.	%	tūkst.	%	tūkst.	%	tūkst.	%
< 5	94,6	53,6	92,1	53,6	88,8	53,1	82,7	51,8	76,6	50,8
5,1–10	39,3	22,3	37,4	21,7	36,3	21,7	34,8	21,8	33,6	22,2
10,1–20	21,7	12,3	20,9	12,2	20,6	12,3	20,1	12,6	19,0	12,6
20,1–50	12,8	7,2	12,6	7,4	12,2	7,3	12,1	7,6	11,8	7,8
50,1–100	4,6	2,6	4,9	2,9	5,1	3,0	5,3	3,3	5,3	3,5
100,1–500	3,2	1,8	3,4	2,0	3,8	2,3	4,1	2,6	4,3	2,8
> 500	0,4	0,2	0,4	0,3	0,4	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3
Visi ūkiai	176,6	100	171,8	100	167,3	100	159,5	100	151,1	100
Vidutinis	15,0		15,6		16,3		17,5		18,5	

Šaltinis: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Bendrosios žemės ūkio produkcijos 2013 m., skaičiuojant to meto kainomis, buvo pagaminta už 9,12 mlrd. Lt, t. y. 2,6 proc. mažiau nei 2012 m. Augalininkystės produkcijos vertė 2013 m., palyginus su 2012 m., buvo 8 proc. mažesnė. Tai lėmė sumažėjęs derlius: rapsų – 13,3 proc. (dėl 1,2 proc. mažesnio nuimto ploto ir 12,3 proc. mažesnio derlingumo), grūdinių augalų – 3,9 proc. (dėl 8,1 proc. mažesnio derlingumo), cukrinių runkelių – 3,6 proc. (dėl 8,3 proc. mažesnio nuimto ploto). Prie augalininkystės produkcijos vertės sumažėjimo taip pat prisidėjo mažesnės rapsų ir grūdinių augalų supirkimo kainos (atitinkamai 23,6 ir 14,5 proc.). Per visą analizuojamąjį laikotarpį augalininkystės produkcija sudarė didesnę dalį bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės negu gyvulininkystės produkcija, tačiau ši dalis 2013 m. palyginus su 2012 m., sumažėjo 3,6 proc. punkto (10 lentelė) (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas).

12 lentelė

Bendrosios žemės ūkio produkcijos struktūra 2009–2013 m.

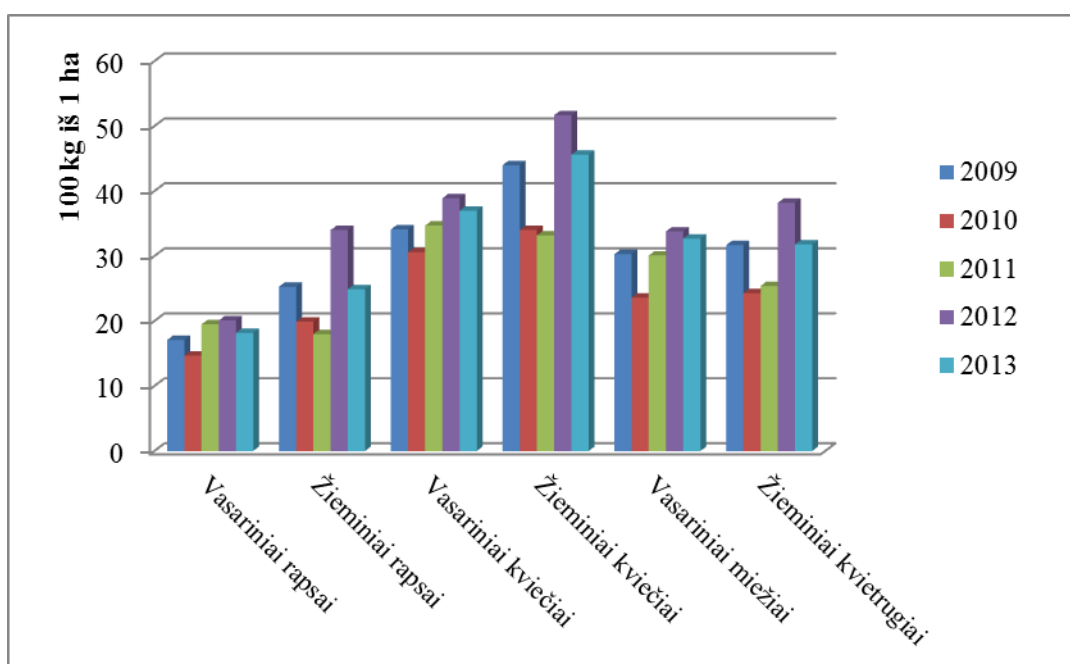
Produkcija	2009		2010		2011		2012		2013	
	mln.Lt	%	mln.Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%	mln. Lt	%
Iš viso	5707,0	100	6388,2	100	8128,0	100	9361,2	100	9121,9	100
Augalininkystė	3239,5	56,8	3476,2	54,4	4825,1	59,4	6049,6	64,6	5564	61,0
Gyvulininkystė	2467,5	43,2	2912,0	45,6	3302,9	40,6	3311,6	35,4	3557,9	39,0

Šaltinis: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Vienas svarbiausių augalininkystės šakos rodiklių – pasėlių derlingumas, kuris turi įtakos ūkininkų pajamoms ir veiklos efektyvumui. Kiekvienas ūkininkas bando pagerinti darbo našumą – padidinti auginamų kultūrų derlingumą, tobulindamas gamybos technologijas, gerindamas

dirvožemio savybes. Derlingumo sumažėjimas – vienas reikšmingiausių žemės ūkio produkcijos gamybos rizikos veiksnių, kurį dažnai lemia susiklosčiusios nepalankios gamtinės sąlygos.

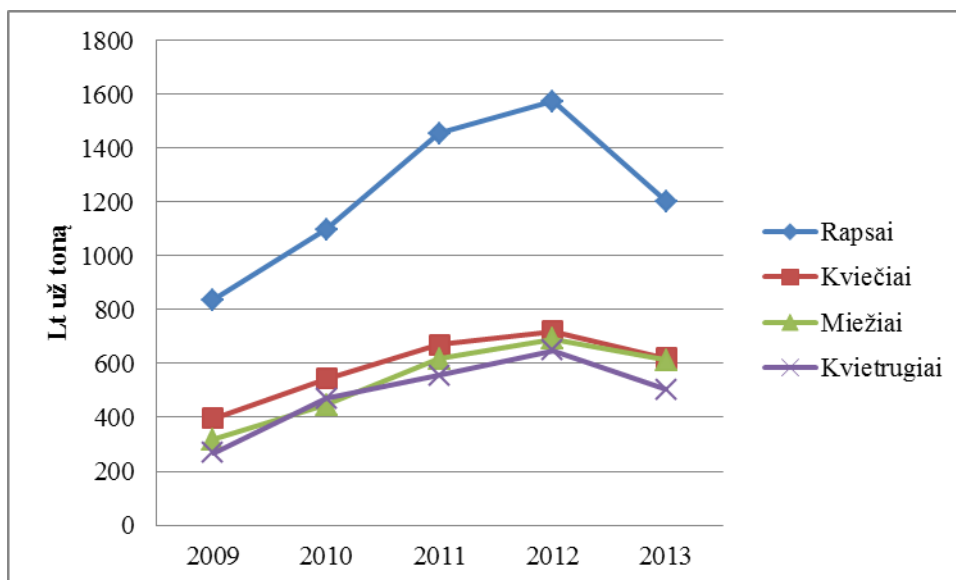
2 paveiksle atskleidžiama, kaip pasiskirstė vasarinių ir žieminių rapsų, vasarinių ir žieminių kviečių, vasarinių miežių ir žieminių kvietrugių derlingumas Lietuvos Respublikoje 2009–2013 metais. Galima pastebėti, kad derlingiausia kultūra analizuojamu laikotarpiu – žieminiai kviečiai, o mažiausiai derlinga – vasariniai rapsai. 2012 m. pasėlių derlingumas buvo rekordinis. Jų gausą lėmė tai, kad pasėliai žiemą neiššalo, pavasarį buvo pakankamai šilumos ir drėgmės, o aukštos grūdų supirkimo kainos skatino ūkininkus naudoti intensyvias auginimo technologijas. Derlingumas Šiaulių apskrityje analizuojamu laikotarpiu buvo didesnis nei Lietuvos Respublikoje (1 priedas), o tai lėmė palankios gamtinės sąlygos – derlingesnis dirvožemis, lygus reljefas, mažas akmenuotumas.

2 pav. Žemės ūkio augalų derlingumas Lietuvos Respublikoje 2009–2013 m.

Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

Kitas svarbus veiksnys – augalininkystės produktų supirkimo kainos, kurios priklauso nuo pasiūlos ir paklausos, taip pat tendencijų pasaulinėje rinkoje. 3 paveiksle vaizduojamos augalininkystės produkcijos supirkimo kainos 2009–2013 m. Paveiksle matyti, kad pasėlių supirkimo kainos kito tolygiai. Analizuojamu laikotarpiu rapsų supirkimo kaina išliko aukščiausia, lyginant su kitomis augalininkystės produkcijos supirkimo kainomis, o kvietrugių – žemiausia. 2012 m. visų pasėlių supirkimo kainos „šoktelėjo“, nes daugelyje šalių derlius buvo mažas, o Lietuvoje subrendo rekordiniai derliai.

3 pav. Augalininkystės produktų supirkimo kainos (Lt už toną) 2010–2013 m.

Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

Kaip jau minėta, žemės ūkis – svarbi Lietuvos ekonomikos ūkio šaka. Vertinant žemės ūkio ir maisto produktų sektorių galima konstatuoti, kad jis buvo mažiau veikiamas krizės nei kitos ūkio šakos. Atsigavusi po ekonominės krizės, Lietuva išsaugojo pozicijas tarp ES šalių lyderių pagal BVP augimą. Lietuvos ekonomikos augimas buvo kuriamas eksporto pagrindu. 2013 m., palyginus su 2009 m., Lietuvos eksportas to meto kainomis išaugo 2 kartus ir siekė 84,8 mlrd. Lt. Prie Lietuvos ekonominės plėtros prisidėjo žemės ūkis ir maisto pramonė.

Lietuvos žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės sektorius sukuria santykinai didelę bendrojo vidaus produkto dalį – 2013 m. šiam sektoriui tenkanti BPV dalis net 2,2 karto lenkė ES šalių rodiklį, o Lietuva pagal šį rodiklį tarp ES šalių buvo 7-oji. Didelė žemės ūkio generuojama BPV dalis Lietuvoje yra suvokiama kaip šalies ekonominis pranašumas.

Taip pat žemės ūkio produkcija sudaro didelę dalį Lietuvos eksporto: gerėjanti ekonominė situacija sukūrė prielaidas žemės ūkio ir maisto produktų eksporto augimui. Nuo 2010 m. susiformavo stabili šio rodiklio augimo tendencija. Lietuva išsaugojo svarbiausias žemės ūkio ir maisto produktų eksporto rinkas ir išplėtė eksporto geografiją. 2012 m. Lietuva žemės ūkio ir maisto produktus eksportavo į 131 šalį, o 2013 m. – į 134 šalis (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas).

2.3. Ūkininkų ūkių veiklos charakteristika

Visi trys ūkininkai savo veiklą pradėjo panašiu laikotarpiu, t.y. 2008 ir 2009 metais, pasinaudodami ES parama „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“. Jie gavo vienkartinės išmokas, t.y. po 138112 Lt. Ūkininkai įsikūrė Šiaulių apskrityje: du iš jų Šiaulių raj. savivaldybėje, o vienas –

Pakruojo raj. savivaldybėje. Žemės Šiaulių apskrityje yra derlingos, pasižymi lygiu reljefu, mažu akmenuotumu, todėl yra tinkamos grūdinių kultūrų auginimui. Tai pagrindinė sąlyga lėmusi augalininkystės veiklos krypties pasirinkimą.

13 lentelė

Trijų ūkininkų ūkių veiklos charakteristika

Nr.	Rodiklis	Ūkis A	Ūkis B	Ūkis C
1.	Ūkio įregistravimo data	2008-11-11	2009-05-19	2009-04-29
2.	Ūkio įregistravimo vieta	Šiaulių r. sav.	Šiaulių r. sav.	Pakruojo r. sav.
3.	Veiklos kryptis	Augalininkystė	Augalininkystė	Augalininkystė
4.	Parama, subsidijos, dotacijos, tiesioginės išmokos	ES parama „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“: vienkartinė išmoka 138112 Lt. Parama už žemės ūkio naudmenas: 2009 m. – 10256 Lt; 2010 m. – 14201 Lt; 2011 m. – 37212 Lt; 2012 m. – 22390 Lt; 2013 m. – 18019 Lt; Iš viso: 102078 Lt.	ES parama „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“: vienkartinė išmoka 138112 Lt. Parama už žemės ūkio naudmenas: 2010 m. – 7081 Lt; 2011 m. – 368406 Lt; 2012 m. – 51865 Lt; 2013 m. – 28896 Lt; Iš viso: 126248 Lt.	ES parama „Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas“: vienkartinė išmoka 138112 Lt. Parama už žemės ūkio naudmenas: 2009 m. – 6780 Lt; 2010 m. – 33528 Lt; 2011 m. – 36258 Lt; 2012 m. – 32532 Lt; 2013 m. – 37727 Lt; Iš viso: 146825 Lt.
5.	Darbuotojai	Darbuotojų neturi, dirba pats bei šeimos nariai.	Darbuotojų neturi, dirba pats bei šeimos nariai.	Darbuotojų neturi, dirba pats bei šeimos nariai.
6.	Naudojama technika	2009 m.: Akėčios (vertė – 500 Lt); Cisterna (vertė – 2500 Lt); Grūdų sėjamoji (vertė – 1500 Lt); Krautuvas (vertė – 1000 Lt); Priekaba (vertė – 1200 Lt); Purkštuvas (vertė – 5000 Lt). 2010 m.: Puspriekabė (įsigijimo kaina – 40000 Lt); Traktorius (įsigijimo kaina – 189558,72 Lt). 2011 m.: Plūgas (įsigijimo kaina – 35000 Lt). 2012 m.: Buldozeris (įsigijimo kaina – 3900 Lt); Sunkvežimis (įsigijimo kaina – 16500 Lt).	2009 m.: Kultivatorius (vertė – 2000 Lt); Pakabinamas purkštuvas (vertė – 20000 Lt); Plūgas (vertė – 5000 Lt); Puspriekabė (vertė – 25000 Lt); Ratinis traktorius (vertė – 83812 Lt); Sėjamoji (vertė – 5200 Lt); Trašų barstomoji (vertė – 9300 Lt); Vagotuvas (vertė – 738 Lt). 2012 m.: Ekskavatorinis krautuvas (įsigijimo kaina – 220000 Lt); Sniego stumdytuvas (įsigijimo kaina – 6650 Lt).	2009 m.: Kombainas (vertė – 8000 Lt); Kultivatorius (vertė – 5000 Lt); Plūgas (vertė – 3000 Lt); Priekaba (vertė – 5000 Lt); Sėjamoji (vertė – 7000 Lt); 2 traktoriai (vertė – 15000 Lt ir įsigijimo kaina – 160000 Lt). 2012 m.: Javų kombainas (įsigijimo kaina – 375000 Lt); Pakabinamas purkštuvas (įsigijimo kaina – 89000 Lt); Plūgas (įsigijimo kaina – 24860,16 Lt); Sėjamoji (įsigijimo kaina – 95000 Lt).

13 lentelės tęsinys

7.	Naudojamos trąšos	2011 m. – 10000 kg mineralinių trąšų; 2012 m. – 12000 kg mineralinių trąšų; 2013 m. – 32000 kg mineralinių trąšų.	2010 m. – 12000 kg mineralinių trąšų; 2011 m. – 15000 kg mineralinių trąšų; 2012 m. – 10000 kg mineralinių trąšų; 2013 m. – 36000 kg mineralinių trąšų.	2010 m. – 4000 kg mineralinių trąšų; 2011 m. – 14000 kg mineralinių trąšų; 2012 m. – 15000 kg mineralinių trąšų; 2013 m. – 12000 kg mineralinių trąšų.
----	-------------------	---	--	---

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Visi ūkininkai naudojami VŠĮ Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnybos paslaugomis: įstaigoje rengiamos ūkininkų finansinės ataskaitos, verslo planai, ruošiami įvairūs projektai finansavimui gauti, pildomos deklaracijos. Ūkininkai kasmet gauna tiesiogines išmokas už deklaruojamus pasėlius. Nei vienas ūkininkų darbo užmokesčio sąnaudų nepatiria, kadangi papildomų darbuotojų nesamdo: dirba patys ir šeimos nariai.

Visuose ūkiuose naudojama moderni žemės ūkio technika. Stambiausi A ūkininko pirkiniai: traktorius (189558,72 Lt), puspriekabė (40000 Lt), plūgas (35000 Lt) ir sunkvežimis (16500 Lt). Tiesa, A ūkininkas neturi kombaino, su kuriuo galėtų nukulti grūdus, todėl jį nuomojasi. Nuoma kainuoja nuo 180 iki 300 Lt už ha. Ūkininkas A dažniausiai moka 220 Lt už ha ir dirba iki 70 ha žemės. Per metus už nuomą „atseikėja“ 15–16 tūkst. Lt. Anot A ūkininko, naujas, nedidelis kombainas kainuoja mažiausiai 300000 Lt, todėl imti paskolos neverta. Toks kombainas ūkiui atsipirktų tik per 20 metų. Galimas devėto kombaino įsigijimas, bet, ūkininko nuomone, savas kombainas reikalingas mažiausiai turint 200 ha žemės, kai jis duoda naudą, yra rentabilus. B ūkininkas daugiausia išleido pirkdamas ekskavatorinį krautuvą (220000 Lt). Taip pat nuo ūkio įkūrimo pradžios turėjo materialaus turto: ratinį traktorių (83812 Lt), puspriekabę (25000 Lt), pakabinamą puršktuvą (20000 Lt) ir kt. Didžiausias sąnaudas C ūkininkas patyrė pirkdamas javų kombainą (375000 Lt), traktorių (160000 Lt), sėjamąją (95000 Lt), pakabinamą purškuvą (89000 Lt) ir plūgą (24860,16 Lt).

A ūkininkas 2009 m. įsigijo 14,69 ha žemės. 2009, 2012 ir 2013 m. papildomai nuomojosi žemės iš privačių asmenų, atitinkamai 29,11 ha, 39 ha ir 49,8 ha. B ūkininkas 2009 m. įsigijo 14,582 ha žemės ūkio naudmenų. 2011 m. papildomai nuomojosi 52,508 ha žemės. 2012 m. papildomai įsigijo 6,3518 ha žemės ir dar nuomojosi 53,0962 ha. 2013 m. valdė 61,65 ha žemės ūkio naudmenų: 21,3638 ha nuosavos žemės ir 40,2862 ha žemės nuomojosi iš privačių asmenų. C ūkininkas 2009 m. įsigijo 73,23 ha žemės, iš jų 62,78 ha žemės ūkio naudmenų. 2011 m. valdė 70,17 ha žemės ūkio naudmenų: 62,78 ha nuosavos žemės, 7,39 ha žemės nuomojosi. 2012 m. valdė 71,10 ha žemės ūkio naudmenų: privačios nuosavybės teise valdomos žemės plotas – 62,78 ha, o nuomojamų iš privačių asmenų – 8,32 ha. 2013 m. papildomai įsigijo 2,35 ha žemės ir 5,82 ha išsinuomojo (14 lentelė). A ir B ūkininkų žemės ūkio naudmenų struktūra yra panaši, t.y. didžioji

dalį plotų (65–80 %) yra nuomojama iš kitų asmenų, o C ūkininkas nuomojasi tik ~10 % visų žemės ūkio naudmenų. 2009–2010 m. B ūkis turėjo mažiausiai žemės ūkio naudmenų (3 kartus mažiau nei A ūkininkas ir 4,31 karto mažiau nei C ūkininkas). 2011–2012 m. mažiausiai dirbamos žemės buvo A ūkyje (23,29 ha mažiau nei B ūkyje ir 26,37 ha mažiau nei C ūkyje). Per visą laikotarpį C ūkininkas turėjo daugiausiai žemės ūkio naudmenų (išskyrus 2012 m., kuomet B ūkininkas papildomai išsinuomojo žemės ir visas jo žemės ūkio naudmenų plotas sudarė 2,93 ha daugiau nei C ūkininko).

14 lentelė

Trijų ūkininkų žemės ūkio naudmenų struktūra 2009–2013 m.

Metai	Ūkis A	Ūkis B	Ūkis C
2009	Iš viso 43,8 ha (100 %): nuosava žemė 14,69 ha (33,54 %); išsinuomota 29,11 ha (66,46 %).	Iš viso 14,582 ha (100 %): nuosava žemė 14,582 ha (100 %).	Iš viso 62,78 ha (100 %): nuosava žemė 62,78 ha (100 %).
2010	Iš viso 43,8 ha (100 %): nuosava žemė 14,69 ha (33,54 %); išsinuomota 29,11 ha (66,46 %).	Iš viso 14,582 ha (100 %): nuosava žemė 14,582 ha (100 %).	Iš viso 62,78 ha (100 %): nuosava žemė 62,78 ha (100 %).
2011	Iš viso 43,8 ha (100 %): nuosava žemė 14,69 ha (33,54 %); išsinuomota 29,11 ha (66,46 %).	Iš viso 67,09 ha (100 %): nuosava žemė 14,582 ha (21,73 %); išsinuomota 52,508 ha (78,27 %).	Iš viso 70,17 ha (100 %): nuosava žemė 62,78 ha (89,47 %); išsinuomota 7,39 ha (10,53 %).
2012	Iš viso 53,69 ha (100 %): nuosava žemė 14,69 ha (27,36 %); išsinuomota 39 ha (72,64 %).	Iš viso 74,03 ha (100 %): nuosava žemė 20,9338 ha (28,28 %); išsinuomota 53,0962 ha (71,72 %).	Iš viso 71,10 ha (100 %): nuosava žemė 62,78 ha (88,3 %); išsinuomota 8,32 ha (11,7 %).
2013	Iš viso 64,49 ha (100 %): nuosava žemė 14,69 ha (22,78 %); išsinuomota 49,8 ha (77,22 %).	Iš viso 61,65 ha (100 %): nuosava žemė 21,3638 ha (34,65 %); išsinuomota 40,2862 ha (65,35 %).	Iš viso 70,89 ha (100 %): nuosava žemė 65,07 ha (91,79 %); išsinuomota 5,82 ha (8,21 %).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

A ūkyje auginami žieminiai ir vasariniai kviečiai, žieminiai ir vasariniai rapsai bei žieminiai kvietrugiai (15 lentelė). Šio pobūdžio pasėliai pasirinkti, nes tinkamos gamtinės sąlygos, aukšto balo žemės ūkio naudmenos leidžia užauginti gausius derlius. 2011 ir 2013 m. didžiausia dalis žemės ūkio naudmenų buvo skirta žieminių kvietrugių bei žieminių kviečių auginimui, o 2012 m. – vasariniams rapsams bei vasariniams kviečiams. Taip ūkininkas kas antrus metus keičia auginamų pasėlių struktūrą, leisdamas daliai žemės „pailsėti“. Sėjomaina yra labai svarbi. Nesilaikant jos, derlius „krenta“ 10–20 %, kartais net ir daugiau. Viena kultūra negali būti auginama ilgiau nei 3 metus iš eilės tame pačiame plote, kitu atveju, atimamos europinės išmokos už pasėlius. B ūkyje

auginami vasariniai ir žieminiai rapsai, žieminiai ir vasariniai kviečiai, žieminiai bei vasariniai kvietrugiai. Taip pat auginama šiek tiek vasarinių miežių, o savoms reikmėms – bulvės. Šio ūkininko pagrindinė veikla – augalininkystės produkcijos (vasarinių rapsų bei žieminių kviečių) gamyba. C ūkyje didžiąją dalį deklaruojamų pasėlių sudaro vasariniai rapsai, žieminiai kviečiai, mažesniąją dalį – žieminiai rapsai ir kitos kultūros (15 lentelė). Iš esmės, populiariausia ir pelningiausia kultūra yra žieminiai kviečiai, o visos kitos kultūros auginamos dėl sėjomainos. Praktika rodo, kad pelningesnės yra žieminės kultūros, tačiau atsiranda iššalimo rizika. Kaip ir kiekviename versle, skirtingi pasėliai išskaido riziką, todėl ūkininkai augina dalį žieminių kultūrų (rapsų, kviečių) ir dalį vasarinių kultūrų. Nuo šių metų bus privaloma auginti bent tris skirtingas kultūras, taip pat ir ankštinius augalus (žirnius, pupas, sojas), kadangi šie augalai gerina dirvą.

Ūkininkai pasėlius parduoda šioms bendrovėms: Linas agro, Baltic agro, Kauno grūdai. Šiose įmonėse taip pat įsigija trąšas bei pesticidus. 13 lentelėje taip pat parodyta, kiek mineralinių trąšų sunaudojo ūkininkai kasmet (2009 m. duomenų nėra). C ūkininkas vidutiniškai sunaudojo mažiausiai trąšų – 11250 kg. 2010 m. jis naudojo net tris kartus mažiau trąšų nei B ūkininkas, o 2013 m. – 20000 kg mažiau nei A ūkininkas ir 3 kartus mažiau nei B ūkininkas. A ūkininkas per 2013 m. trąšų kiekį padidino net 2,67 karto, o B ūkininkas – 3,6 karto.

15 lentelė

Deklaruojamų pasėlių struktūra ūkininkų ūkiuose 2011–2013 m.

Metai	Ūkis A	Ūkis B	Ūkis C
2011	29,79 % – žieminiai kvietrugiai; 26,39 % – žieminiai kviečiai; 14,06 % – vasariniai rapsai; 9,43 % – vasariniai kviečiai; Likusi dalis – ganykla ir pūdymas.	44,6 % – vasariniai rapsai; 20,58 % – žieminiai kviečiai; 9,24 % – žieminiai kvietrugiai; Likusi dalis – ganykla, pūdymas ir kitos kultūros savoms reikmėms.	39,62 % – vasariniai rapsai; 28,3 % – žieminiai kviečiai; 5,86 % – vasariniai miežiai; Likusi dalis – pūdymas ir apaugę plotai.
2012	41,5 % – vasariniai rapsai; 33,58 % – vasariniai kviečiai; 12,94 % – žieminiai kviečiai; 6,93 % – žieminiai kvietrugiai; Likusi dalis – ganykla ir pūdymas.	35,3 % – žieminiai kviečiai; 17,7 % – vasariniai rapsai; 9,54 % – žieminiai rapsai; 6,74 % – žieminiai kvietrugiai; 6,44 % – vasariniai kviečiai; Likusi dalis – ganykla, pūdymas ir kitos kultūros savoms reikmėms.	48,06 % – žieminiai kviečiai; 26,03 % – žieminiai rapsai; Likusi dalis – pūdymas ir apaugę plotai.
2013	25,69 % – žieminiai kvietrugiai; 24,11 % – žieminiai kviečiai; 13,65 % – vasariniai rapsai; 10,14 % – vasariniai kviečiai; 6,39 % – žieminiai rapsai; Likusi dalis – ganykla ir pūdymas.	40,37 % – žieminiai kviečiai; 24,09 % – vasariniai rapsai; 23,54 % – žieminiai rapsai; 4,38 % – žieminiai kvietrugiai; 3,26 % vasariniai kvietrugiai; Likusi dalis – kitos kultūros savoms reikmėms.	61,22 % – žieminiai kviečiai; 21,44 % – vasariniai rapsai; 16,69 % – žieminiai rapsai; Likusi dalis – apaugę plotai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Ūkininkų ūkių veiklos efektyvumas ir rezultatai priklauso nuo daugelio veiksnių, kurie yra skirstomi į vidinius ir išorinius. Vidiniai veiksniai kyla ūkininkų ūkių viduje, o išoriniai – kylantys už ūkių ribų ir darantys tiesioginį poveikį veiklos rezultatams (Klimavičienė, Šlekienė, 2000). Prie vidinių veiksnių priskiriami gaunamas pelnas (5 priedas), inovacijos (žemės ūkio technikos atnaujinimas – 13 lentelėje), informacija, žinios, žmogiškieji ištekliai (ūkininkai nuolat dalyvauja įvairiuose seminaruose, domisi žemės ūkio technikos naujovėmis) ir pan. Pagrindiniais vidiniais veiksniais laikomi ūkio dydis (14 lentelė), žemės našumo balas ir vietos ekonomika. Vidiniai veiksniai priklauso tik nuo konkrečių ūkio rodiklių, o išoriniai yra vienodi visiems toje rinkoje veikiantiems ūkiams, tačiau jų reikšmingumas gali gerokai skirtis. Kitaip tariant, išoriniai veiksniai yra tam tikros sąlygos, kurių ūkis paprastai negali veikti ar pakeisti, tačiau šios sąlygos gali daryti reikšmingą įtaką ūkių ekonominiams rodikliams. Valstybės politikos ir valdymo struktūros stabilumas teigiamai veikia kiekvieno ūkio ekonomikos plėtotę (Slavickienė, 2012). Išoriniai veiksniai skirstomi į politinius, socialinius, ekonominius, technologinius. Politinę aplinką įtakoja šalies politinė situacija, tarptautinė politinė situacija, teisinis reglamentavimas. Ekonominę aplinką įtakoja šalies BVP (8 lentelė), importas ir eksportas (9 lentelė), infliacija, nedarbo lygis, tiesioginės užsienio investicijos, valstybės skola, palūkanų normos ir kt. Socialinės aplinkos veiksniai: demografiniai pokyčiai, tradicijos, išsilavinimas ir kt. Technologinės aplinkos poveikis pasireiškia naujų prekių ar paslaugų kūrimu, esamų prekių tobulinimu, naujų technologijų kūrimu ar kitų žlugimu. Taip pat ūkininkų veiklos rezultatus – grūdų kokybę – tiesiogiai įtakoja ir gamtiniai veiksniai (klimatas, temperatūra, dirvožemio derlingumas (16 priedas), reljefas, krituliai ir t.t.), kurie yra bene svarbiausi žemės ūkio šakos įmonėms. Norint atlikti išsamią analizę, negalima atsisiriboti išorinių bei vidinių aplinkos veiksniais.

2.4. Ūkininkų ūkių finansinių santykinų rodiklių palyginamoji analizė

2.4.1. Pelningumo rodiklių palyginamoji analizė

Ūkininkų ūkių veiklos rezultatų įvertinimui skaičiuojami finansiniai santykiniai rodikliai. Pagrindinis ūkio veiklos rezultato rodiklis – pelnas, lyginamas su pardavimo pajamomis, turtu, nuosavu kapitalu, rodo gebėjimą uždirbti pelną ir efektyviai naudoti turtą.

Bendrajam pelningumui įtakos turi bendrasis gamybinis pelnas, pardavimo pajamos ir dotacijos, susijusios su pajamomis. Pardavimo pajamas įtakoja pasėlių plotas (15 lentelė) derlingumas (16 priedas) bei augalininkystės produktų supirkimo kainos (17 priedas), todėl pravartu jas paanalizuoti.

16 priede pavaizduotas pasėlių derlingumas ūkininkų ūkiuose bei Lietuvoje 2011–2013 m. (2009 m. ir 2010 m. ūkininkų pasėlių derlingumo duomenų nėra). Iš paveikslo matyti, kad visų

pasėlių derlingumas 2011–2013 m. ūkininkų ūkiuose buvo mažesnis nei Lietuvoje. Mažiausi derlingumai analizuojamu laikotarpiu buvo C ūkyje: vasarinių rapsų (atotrūkiausiai nuo Lietuvos vidurkių: 2011 m. – 1000 kg iš ha, 2012 m. – 600 kg iš ha, 2013 m. – 500 kg iš ha), žieminių rapsų (atotrūkiausiai nuo Lietuvos vidurkių: 2012 m. – 600 kg iš ha, 2013 m. – 400 kg iš ha), žieminių kviečių (atotrūkiausiai nuo Lietuvos vidurkių: 2011 m. – 1100 kg iš ha, 2012 m. – 900 kg iš ha, 2013 m. – 700 kg iš ha) ir vasarinių miežių (atotrūkiausiai nuo Lietuvos vidurkių: 2011 m. – 1100 kg iš ha, 2013 m. – 400 kg iš ha). Tiesa, C ūkio pasėlių derlingumai kasmet gerėjo dėl patirties įgyjimo, technikos modernizavimo ir geresnių trąšų pasirinkimo. A ir B ūkininkų derlingumai analizuojamu laikotarpiu buvo panašūs. A ūkininko žieminių rapsų derlingumas nuo Lietuvos vidurkio 2013 m. skyrėsi vos 100 kg iš ha. Vasarinių rapsų, vasarinių ir žieminių kviečių bei žieminių kvietrugių derlingumų atotrūkiausiai nuo Lietuvos vidurkių: 2011 m. – 600 kg iš ha, 2012 m. – 300 kg iš ha ir 2013 m. – 100 kg iš ha. B ūkininko 2011 m. auginamų vasarinių rapsų derlingumas buvo 500 kg iš ha mažesnis, žieminių kviečių – 600 kg iš ha mažesnis, o žieminių kvietrugių – 700 kg iš ha mažesnis už Lietuvos vidurkius. 2012 m. žieminių rapsų ir vasarinių kviečių atotrūkis nuo Lietuvos derlingumo buvo 400 kg iš ha, o vasarinių rapsų ir miežių bei žieminių kviečių ir kvietrugių atotrūkis – 300 kg iš ha. 2013 m. žieminių ir vasarinių rapsų, žieminių kviečių ir kvietrugių bei vasarinių miežių derlingumai buvo 200 kg iš ha mažesni už Lietuvos vidutinius derlingumus, o vasarinių kvietrugių derlingumas 100 kg iš ha viršijo vidurkį.

17 priede parodyta kaip kito augalininkystės produktų supirkimo kainos 2011–2013 m. laikotarpiu ūkininkų ūkiuose bei Lietuvoje (2009 m. ir 2010 m. duomenų apie ūkininkų ūkių grūdų supirkimo kainas nėra). Ūkininkų augalininkystės produkcijos supirkimo kainos tarpusavyje skiriasi dėl grūdų kokybės. Superkant pasėlius atsižvelgiama į grūdų sudėtį pagal medžiagas. Produkcijos kokybė priklauso ne tik nuo auginimo technologijos, bet ir nuo orų sąlygų. Daug kritulių „išplauna“ baltymus, grūdai tampa lengvesni, todėl grūdų klasė „krenta“ žemyn. Kviečiai yra skirstomi į 4 klases, rapsai ir kvietrugiai pagal klases neskirstomi, miežiai būna paprasti ir salykliniai (alui). Kokybę taip pat įtakoja ir tai, ar laiku pavyksta nuimti derlių dėl technikos stygiaus (A ir B ūkininkai kombainų neturi, todėl juos nuomojasi). Iš paveikslo matyti, kad C ūkio grūdų supirkimo kainos analizuojamu laikotarpiu buvo mažiausios. Tai įtakojo prasta grūdų kokybė. Mažiausi atotrūkiausiai nuo rinkos supirkimo kainų buvo 2012 m. A ir B ūkininkų grūdų supirkimo kainos analizuojamu laikotarpiu buvo panašios. 2011 m. jos buvo ~180 Lt mažesnės už rinkos kainas, tačiau 2012 m. ir 2013 m. beveik prilygo rinkos kainoms. Tai lėmė geresnė grūdų kokybė, kuri pagerėjo dėl naudojamų mineralinių trąšų padidėjimo.

2 priede parodyta kaip kito bendrasis gamybinis pelnas, pardavimo pajamos ir dotacijos, susijusios su pajamomis, 2009–2013 m. laikotarpiu A ūkyje. Bendrasis pelnas analizuojamu

laikotarpiu kito nevienodai. Nuo 2009 m. iki 2013 m. bendrasis gamybinis pelnas sumažėjo 37,61 %, t.y. vidutiniškai kasmet sumažėdavo po 11,12 %. 2012 m. palyginus su 2011 m. bendrasis pelnas išaugo beveik 10 kartų. Tam įtakos turėjo net 3,3 karto išaugusios pajamos, taip pat ~10 ha padidėjęs pasėlių plotas (14 lentelė). Per visą laikotarpį pardavimo pajamos padidėjo 2,28 karto, t.y. vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,23 karto. Dotacijos, susijusios su pajamomis nuo 2009 m. iki 2013 m. padidėjo 1,76 karto, t.y. vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,15 karto. Vidutinės A ūkio pardavimo pajamos analizuojamu laikotarpiu buvo 80516,6 Lt, vidutinis bendrasis gamybinis pelnas – 38219,6 Lt, vidutiniškai gaunama 20415,6 Lt dotacijų (21 priedas). 18 priede pavaizduota A ūkininko pardavimo pajamų struktūra, t.y. kurie pasėliai „uždirbo“ daugiausiai pajamų, 2011–2013 m. laikotarpiu (2009 m. ir 2010 m. duomenų nėra). Per 2011 m. daugiausia pardavimo pajamų (37,34 %) gauta už žieminius kviečius (šių pasėlių plotas sudarė 26,39 % viso ploto (15 lentelė), o derlingumas buvo pakankamai aukštas (2720 kg iš ha), tiesa, žemesnis nei Lietuvos vidurkis (16 priedas)), daugiau nei ketvirtadalį (25,5 %) pardavimo pajamų sudarė vasariniai rapsai (jiems skirta vos 14,06 % viso pasėlių ploto, derlingumas buvo vos 1350 kg iš ha, tačiau supirkimo kaina buvo didelė, t.y. 1268 Lt), 23,08 % – žieminiai kvietrugiai, o 14,08 % – vasariniai kviečiai (jiems skirta tik 9,43 % visų žemės ūkio naudmenų (15 lentelė)). Per 2012 m. pardavimo pajamos už vasarinius rapsus, vasarinius kviečius ir žieminius kviečius išaugo, atitinkamai, 5,64 karto, 7,83 karto ir 1,54 karto. Taip išaugusias pajamas lėmė padidėjęs derlingumas (16 priedas) ir išaugusios pasėlių supirkimo kainos (17 priedas). 2012 m. pardavimo pajamos pasiskirstė taip: 43,56 % – už vasarinius rapsus, 33,4 % – už vasarinius kviečius, 17,44 % – už žieminius kviečius, 5,61 % – už žieminius kvietrugius. Vasariniams rapsams buvo skirta daugiausia (net 41,5 %) pasėlių ploto, be to, rapsų supirkimo kainos rinkoje yra aukščiausios (daugiau nei 2 kartus didesnės už kitų augalininkystės produktų supirkimo kainas). Per 2013 m. išaugo žieminių kviečių (1,81 karto) ir žieminių kvietrugių (3,33 karto) pardavimo pajamos. Taip pat ūkininkas nusprendė auginti naują kultūrą – žieminius rapsus – ir skyrė jiems 6,39 % visų pasėlių ploto (15 lentelė). Tais metais daugiausia pardavimo pajamų, t.y. net 38,15 %, gauta už žieminius kviečius (2013 m. žieminiai kviečiai buvo pelningiausia kultūra Lietuvoje. Ūkininkai greitai suprato, kad žieminiai kviečiai nepakeičiami. Būtent dėl to jų pasėlių plotai ne tik nesumažėjo, bet net šiek tiek padidėjo), 22,58 % – už žieminius kvietrugius, 16,06 % – už vasarinius rapsus, 12,77 % – už vasarinius kviečius ir 10,44 % – už žieminius rapsus.

3 priede pavaizduota B ūkio bendrojo gamybinio pelno, pardavimo pajamų ir dotacijų, susijusių su pajamomis kitimas 2010–2013 m. laikotarpiu. Per analizuojamą laikotarpį geriausi rodikliai buvo 2012 m. 2012 m. palyginus su 2011 m. bendrasis pelnas išaugo 3,06 karto, pardavimo pajamos – 2,36 karto, o dotacijos, susijusios su pajamomis – 1,35 karto. Nuo 2010 m. iki 2013 m.

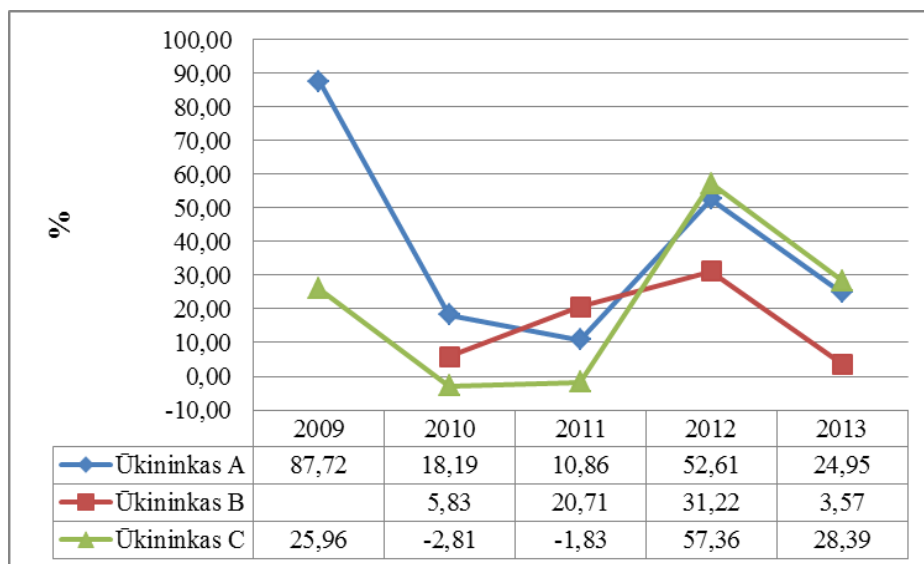
bendrasis pelnas padidėjo 13,72 %, t.y. po 4,38 % vidutiniškai kasmet. Per visą laikotarpį pardavimo pajamos padidėjo 67,65 %, t.y. po 18,8 % vidutiniškai kasmet. Nuo 2010 m. iki 2013 m. dotacijos išaugo daugiau nei 4 kartus, t.y. vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,6 karto. Vidutinės B ūkio pardavimo pajamos analizuojamu laikotarpiu buvo 123966,5 Lt, vidutinis bendrasis gamybinis pelnas – 27422,75 Lt, vidutiniškai gaunama 31562 Lt dotacijų (21 priedas). 19 priede pavaizduota 2011–2013 m. B ūkininko gaunamų pardavimo pajamų struktūra (2009 m. ir 2010 m. duomenų nėra). 2011 m. ūkyje buvo auginamos tik trys kultūros: vasariniai rapsai (už juos gauta 70,63 % visų pardavimo pajamų), žieminiai kviečiai (23,41 % pardavimo pajamų) ir žieminiai kvietrugiai (5,96 % pajamų). Vasariniams rapsams tais metais buvo skirtas didžiausias žemės ūkio naudmenų plotas, t.y. net 44,6 % (15 lentelė). 2012 m. ūkininkas plačiau diversifikavo pasėlius ir papildomai pradėjo auginti žieminius rapsus, vasarinius kviečius ir vasarinius miežius. Pardavimo pajamos pasiskirstė taip: šiek tiek mažiau nei pusė (48,47 %) gauta už žieminius kviečius (didžiausias plotas ir geriausias derlingumas), 18,9 % – už vasarinius rapsus, 17,87 % – už žieminius rapsus, 6,34 % – už vasarinius kviečius, 6,03 % – žieminius kvietrugius ir 2,39 % – už vasarinius miežius. 2013 m. vasarinius rapsus „pakeitė“ vasarinių kvietrugių auginimas. Nors pardavimo pajamos, gaunamos už žieminius kviečius ir sumažėjo, tačiau jie liko santykinai daugiausiai „uždirbančia“ kultūra B ūkyje (šių pasėlių pardavimo pajamos sudarė 45,17 % visų pardavimo pajamų). Daugiau nei ketvirtadalį (27,1 %) pardavimo pajamų sudarė žieminiai rapsai, 19,62 % – vasariniai rapsai, 3,4 % – vasariniai miežiai, 2,71 % – žieminiai kvietrugiai, 2,01 % – vasariniai kvietrugiai.

4 priede matyti bendrojo pelno, pardavimo pajamų ir dotacijų kitimo tendencijos 2009–2013 m. laikotarpiu C ūkyje. 2010 ir 2011 m. buvo patirti bendrieji gamybiniai nuostoliai, kuriuos įtakojo didelės kintamosios ūkio sąnaudos, atitinkamai 25840 Lt ir 50459 Lt. Bendrasis pelnas per visą laikotarpį išaugo 8,11 karto arba padidėdavo 1,69 karto vidutiniškai kasmet. 2012 m. palyginus su baziniais metais bendrasis pelnas išaugo net 20,78 karto. Per analizuojamą laikotarpį pardavimo pajamos padidėjo 8,38 karto, t.y. vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,7 karto. Per 2012 m. pardavimo pajamos išaugo 4,2 karto. 2009–2013 m. laikotarpiu vidutiniškai buvo gaunama 29365 Lt dotacijų. Vidutinės C ūkio pardavimo pajamos analizuojamu laikotarpiu yra 67174,4 Lt, vidutinis bendrasis gamybinis pelnas – 30311 Lt (21 priedas). 20 priede pavaizduoda C ūkio pardavimo pajamų struktūra 2011–2013 m. laikotarpiu. Nors C ūkininkas 2011 m. panašų plotą apšodino vasariniais rapsais kaip ir B ūkininkas, tačiau dėl žymiai mažesnio derlingumo (16 priedas) ir prastesnės grūdų kokybės buvo gauta kur kas mažiau pardavimo pajamų. 2011 m. pardavimo pajamos pasiskirstė tokiu santykiu: 63,59 % – už vasarinius rapsus, 31,39 % – už žieminius kviečius, 5,02 % – už vasarinius miežius. 2012 m. ūkininkas užuot auginęs vasarinius miežius, pasodino žieminius rapsus. Per 2012 m. pardavimo pajamos, gaunamos už žieminius

kviečius, išaugo 7 kartus. Jos sudarė daugiau nei pusę pajamų (52,28 %), šiek tiek mažiau nei pusę (47,13 %) – žieminiai rapsai, o vos 0,59 % – vasariniai rapsai (jiems buvo skirtas labai mažas plotas (15 lentelė), be to, derlingumas buvo labai žemas (16 priedas)). 2013 m. 61,56 % pardavimo pajamų sudarė žieminiai kviečiai, 22,27 % – žieminiai rapsai, 15,69 % – vasariniai rapsai, o vos 0,48 % – vasariniai miežiai.

Analizuojamu laikotarpiu B ūkis turėjo didžiausias vidutines metines pardavimo pajamas – 123966,5 Lt (ūkininko auginami pasėliai buvo tinkamai diversifikuoti, jų derlingumas ir supirkimo kainos buvo pakankamai aukštos) ir didžiausias vidutines metines dotacijas (31562 Lt), tačiau jo vidutinis metinis bendrasis gamybinis pelnas buvo mažiausias (dėl patiriamų didelių sąnaudų). Didžiausias vidutinis metinis bendrasis gamybinis pelnas buvo A ūkyje – 38219,6 Lt. 2011–2013 m. A ūkis daugiausiai pardavimo pajamų uždirbo iš vasarinių rapsų (88125,95 Lt), B ir C ūkiai – iš žieminių kviečių, atitinkamai, 173733,1 Lt ir 160064,1 Lt.

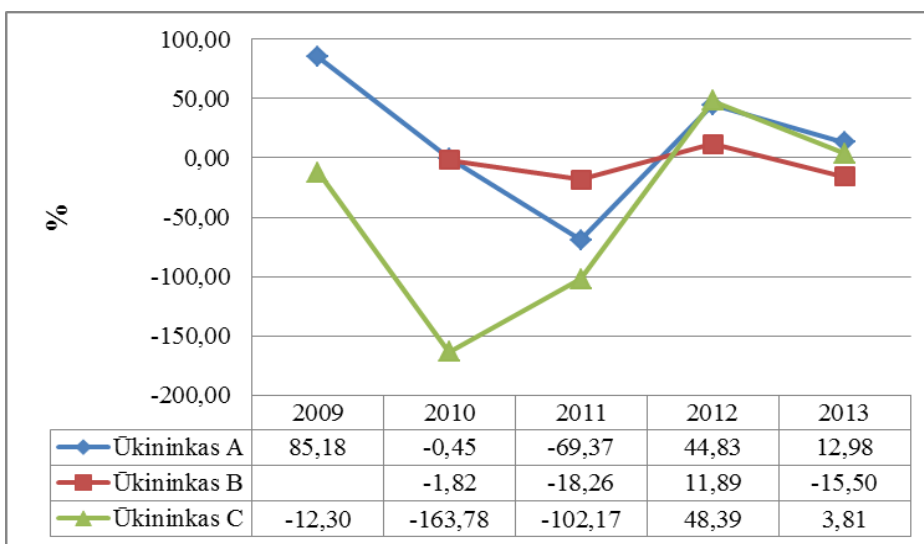
4 paveiksle parodyta kaip kito trijų ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas 2009–2013 m. laikotarpiu. Bendrasis pelningumas ūkiuose kito labai netolygiai. 2009 ir 2010 m. didžiausias bendrasis gamybinis pelningumas buvo A ūkyje (atitinkamai, 87,72 % ir 18,19 %), 2011 m. – B ūkyje (20,71 %), o 2012 ir 2013 m. – C ūkyje (atitinkamai, 57,36 % ir 28,39 %). 2009 m. tokį aukštą A ūkininko pelningumo rodiklį 2009 m. lėmė didelės pardavimo pajamos (3,77 karto didesnės nei C ūkininko) ir didelis bendrasis gamybinis pelnas (daugiau nei 10 kartų didesnis už C ūkininko). 2010 ir 2011 m. C ūkininko bendrasis pelningumas buvo neigiamas dėl patirtų bendrųjų gamybinių nuostolių (kintamosios ūkio sąnaudos viršijo pajamas). 2012 m. visų ūkininkų bendrieji pelningumai išaugo. Tai lėmė stipriai išaugusios pardavimo pajamos ir bendrieji pelnai. 2012 m. Lietuvoje buvo išaugintas rekordinis grūdų derlius (derlingumas Lietuvoje ir ūkininkų ūkiuose pavaizduotas 16 priede), taip pat išaugo supirkimo kainos rinkoje (17 priedas), kas leido ūkininkams uždirbti daugiau pelno. Per 2013 m. visų ūkininkų bendrieji pelningumai sumažėjo, atitinkamai, A ūkio – 27,66 procentinio punkto, B – 27,65 proc. punkto, C – 28,97 proc. punkto. Tai įtakoją rinkoje kritusios augalinkystės produkcijos supirkimo kainos (17 priedas), pvz.: per 2013 m. kviečių kaina Lietuvoje krito 13,91 %, o kvietrugių – 22,38 % (3 paveikslas). Taip pat 2013 m. palyginus su 2012 m. sumažėjo ir derlingumas (16 priedas): vasarinių rapsų – 9,45 %, žieminių rapsų – 26,76 %, vasarinių kviečių – 4,88 %, žieminių kviečių – 11,8 %, vasarinių miežių – 3,25 %, žieminių kvietrugių – 16,75 %.

4 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

5 paveiksle pavaizduotas ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis. Jame matyti, kad be gaunamų dotacijų, ūkininkų bendrieji pelningumai būtų kur kas mažesni. Dauguma atvejų, ūkininkų bendrieji pelningumai būtų neigiami, arba būtų vos didesni, bet nesiektų 50 % ribos. 2009–2011 m. C ūkininko bendrasis pelningumas be dotacijų buvo mažiausias iš visų, o 2010 m. netgi siekė -163,78 %. B ūkininko bendrasis pelningumas be dotacijų 2010–2013 m. laikotarpiu svyravo mažiausiai (tarp -18,26 % ir 11,89 %).

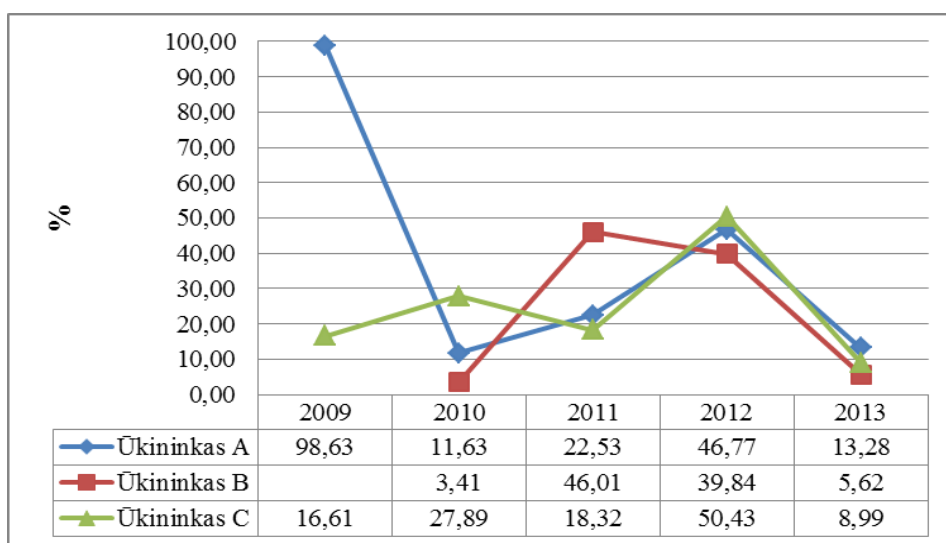
5 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

5 priede pavaizduota kaip kito grynasis pelnas trijų ūkininkų ūkiuose. Per visą analizuojamą laikotarpį grynasis pelnas ūkininkų ūkiuose kito labai nevienodai: A ūkio grynasis pelnas sumažėjo 70,46 %, B (2010–2013 m.) – padidėjo 3,0547 karto, o C – padidėjo 4,016 karto. Per 2012 m. grynasis pelnas visuose ūkiuose išaugo, atitinkamai, A – 319,74 %, B – 75,67 %, C – 604,98 %.

Tokiam grynojo pelno išaugimui įtakos turėjo padidėjusios pardavimo pajamos. Tais metais buvo išaugintas rekordinis derlius, kuris leido padidinti gaunamus pelnus. 2009–2013 m. laikotarpiu grynasis pelnas A ūkyje vidutiniškai kasmet sumažėdavo 26,27 %, C ūkyje vidutiniškai kasmet padidėdavo 1,4156 karto. 2010–2013 m. laikotarpiu grynasis pelnas B ūkyje vidutiniškai kasmet padidėdavo 45,1 %. Vidutinis grynasis pelnas A ūkyje buvo 35438,4 Lt, B ūkyje – 40213,25 Lt, o C ūkyje – 27930,8 Lt (21 priedas).

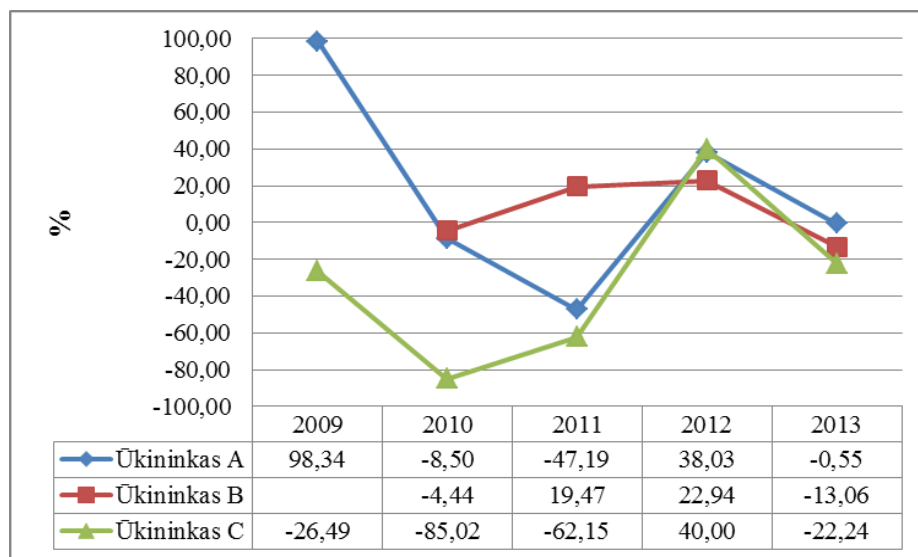
6 paveiksle parodytas trijų ūkininkų ūkių grynasis pelningumas 2009–2013 m. Per 2010 m. A ūkininko ūkio grynasis pelningumas stipriai „krito“. Didžiausios įtakos tam turėjo pagamintos produkcijos, nebaigtos gamybos ir gyvūnų bei kito biologinio turto likučių vertės sumažėjimas 23621 Lt. Per 2011 m. A ūkio grynasis pelningumas po truputį pradėjo augti dėl gautos 2,62 karto didesnės dotacijų sumos. 2011 m. „šoktelėjusiam“ B ūkininko grynajam pelningumui didžiausią įtaką turėjo per 2011 m. 16,67 karto padidėjęs grynasis pelnas, o jį, atitinkamai, lėmė 5,4 kartus išaugusi dotacijų suma. C ūkininko grynasis pelningumas buvo didžiausias 2012 m. (50,43 %) dėl per metus 4,2 karto išaugusių pardavimo pajamų. 2012 m. B ūkininko bendrasis pelningumas padidėjo, o grynasis pelningumas – sumažėjo. Tam įtakos turėjo gerokai padidėjusios pastoviosios ūkio sąnaudos (ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir kt.), finansinės ir investicinės veiklos sąnaudos bei per metus 2,36 karto išaugusios pardavimo pajamos. 2010 m. B ūkininko ūkio grynojo pelningumo padidėjimą (kai bendrasis pelningumas tuo pačiu laikotarpiu sumažėjo) lėmė 4,95 karto išaugusi dotacijų suma. Statistikos departamento duomenimis ūkininkų ūkių veiklą galima laikyti labai efektyvia, kai grynasis pelningumas viršija 25 %, o gera – kai viršija 10 %. Galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu ūkininkų ūkių veikla buvo pakankamai efektyvi, išskyrus 2010 m. B ūkio veiklą ir 2013 m. B ir C ūkių veiklą.

6 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynasis pelningumas 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

7 paveikslas atskleidžia kaip kito grynasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis ūkininkų ūkiuose 2009–2013 m. laikotarpiu. Jame matyti, kad be gaunamų dotacijų, ūkininkų gryniesi pelningumai būtų kur kas mažesni. Kai kuriais atvejais netgi neigiami.

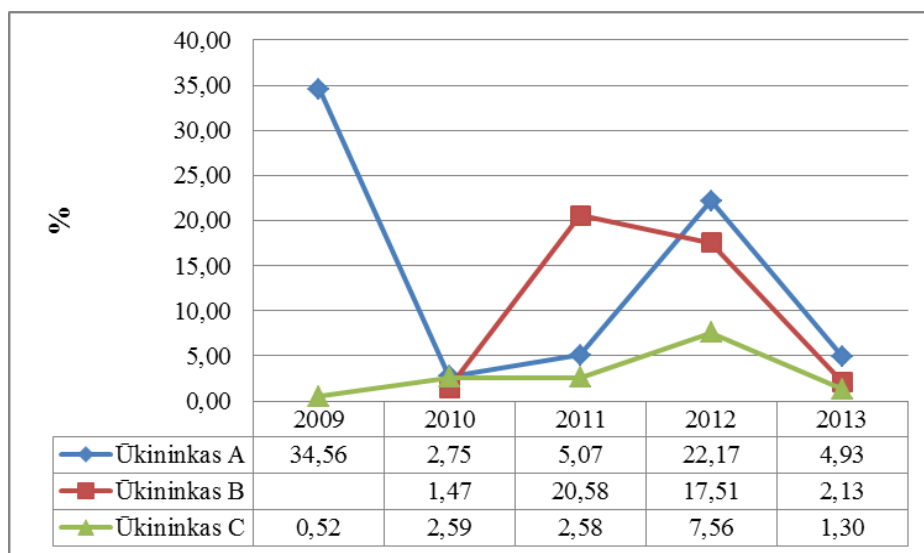
7 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynasis pelningumas be dotacijų, susijusių su pajamomis 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Norint analizuoti turto grąžą, visų pirma, reikia susipažinti su ūkininkų turto rodiklių kitimu 2009–2013 m., kuris pavaizduotas 6 priede. Iš paveikslo matyti, kad C ūkininko turtas analizuojamu laikotarpiu yra pats didžiausias (vidutinė turto vertė – 803205,2 Lt (21 priedas)). Nuo ūkio įkūrimo pradžios ūkininkas įsigijo daug nuosavos žemės (daugiau nei už 300000 Lt). Per 2012 m. C ūkininko turto vertė padidėjo 2,41 karto, dėl to, kad ūkininkas įsigijo daug brangios žemės ūkio technikos (brangiausias iš jų – javų kombainas, kainavęs 375000 Lt). Nuo 2009 m. iki 2013 m. C ūkio turto vertė padidėjo 1,59 karto arba vidutiniškai kasmet po 1,34 karto. A ūkininkas 2010 m. įsigijo traktorių, puspriekabę, todėl turto vertė lyginant su 2009 m. šiek tiek padidėjo. Nuo 2010 m. iki 2013 m. ūkininko turtas kito nedaug. Vidutinė turto vertė analizuojamu laikotarpiu buvo 306411,8 Lt (21 priedas). Per visą laikotarpį A ūkininko turto vertė išaugo 2,07 karto arba vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,2 karto. 2012 m. turto vertė išaugo ir B ūkyje. Ūkininkas tais metais investavo pirktamas žemės už 35390 Lt bei įsigydamas ekskavatorinį krautuvą (220000 Lt). Vidutinė turto vertė B ūkyje buvo 369430 Lt (21 priedas). 2010–2013 m. laikotarpiu turto vertė išaugo 2,11 karto arba vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,28 karto.

8 paveiksle matoma trijų ūkininkų ūkių turto grąža 2009–2013 m. laikotarpiu. Didžiausia turto grąža buvo gauta 2009 m. A ūkininko (34,56 %). Tokią aukštą rodiklio reikšmę įtakoją gautas didelis grynasis pelnas ir ne tokia didelė turimo turto vertė. 2010 m. visų ūkininkų turto pelningumai buvo daugmaž vienodi (apie 2,27 %). 2011 m. didžiausias turto pelningumas buvo B ūkyje (20,58 %), kurį įtakoją net 16,67 karto per metus išaugęs grynasis pelnas. 2012 m. turto

pelningumas išaugo A ir C ūkiuose dėl išaugusių gryųjų pelnų. 2013 m. turto pelningumas sumažėjo visuose ūkiuose, atitinkamai, A ūkyje – 17,24 proc. punkto, B ūkyje – 15,38 proc. punkto, C ūkyje – 6,26 proc. punkto. Stabiliausias, tačiau ne pats geriausias, turto pelningumas analizuojamu laikotarpiu buvo C ūkyje. Šio ūkio veikla vertinama kaip patenkinama, nes rodiklio reikšmė nebuvo didesnė nei 8 %. A ir B ūkio būklę pagal turto pelningumą įvertinti sunku, kadangi nesimato aiškių tendencijų, o rodikliai labai svyruoja.

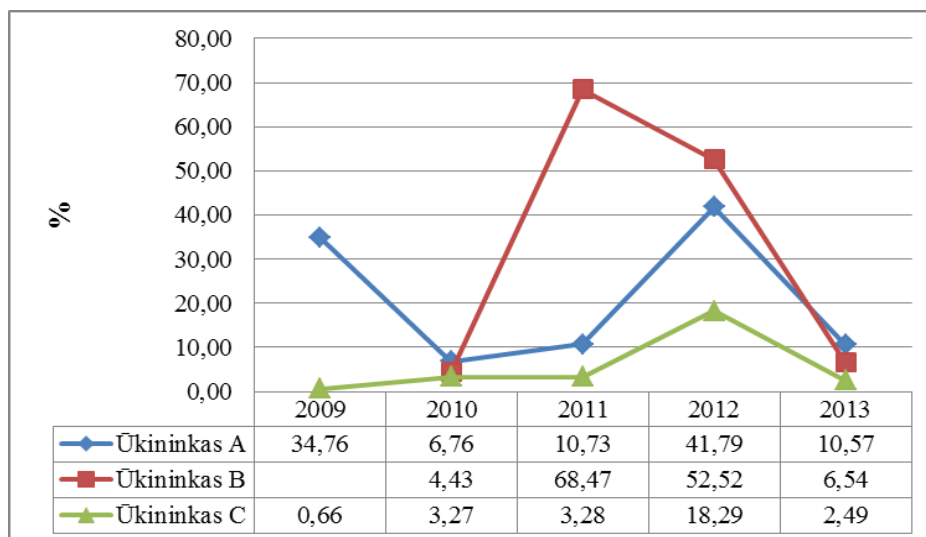

8 pav. Trijų ūkininkų ūkių turto pelningumas (ROA) 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Norint analizuoti nuosavo kapitalo grąžą, visų pirma, trumpai reikia aptarti absoliučius nuosavo kapitalo dydžius. 7 priede pavaizduota, kaip kito nuosavas kapitalas trijuose ūkininkų ūkiuose per 2009–2013 m. Nuosavas kapitalas analizuojamu laikotarpiu daug nekito – didžiausias kapitalas visais metais buvo C ūkyje (vidutinis – 485244,8 Lt (21 priedas)), o A ir B ūkiuose – apylygis (vidutinė nuosavo kapitalo vertė A ūkyje – 161691,6 Lt, o B ūkyje – 120115,75 Lt (21 priedas)). A ūkininko ūkio nuosavas kapitalas per visą laikotarpį sumažėjo 2,88 % (vidutiniškai kasmet po 0,73 %), C – padidėjo 6,32 % (vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,54 %), o B 2010–2013 m. laikotarpiu nuosavas kapitalas padidėjo 2,07 karto (vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,27 karto).

9 paveiksle pavaizduotas trijų ūkininkų ūkių nuosavo kapitalo pelningumas 2009–2013 m. laikotarpiu. Per 2011 m. „išaugusį“ nuosavo kapitalo pelningumą B ūkyje įtakėjo net 16,67 kartų padidėjęs grynasis pelnas. Per 2012 m. nuosavo kapitalo pelningumas padidėjo A ir C ūkiuose. Taip nutiko dėl išaugusio grynojo pelno abiejuose ūkiuose, atitinkamai, A – 319,74 %, C – 604,98 %. Iš paveikslo matyti, kad mažiausias nuosavo kapitalo pelningumas analizuojamu laikotarpiu buvo C ūkyje, o didžiausias – B ūkyje.

9 pav. Trijų ūkininkų ūkių nuosavo kapitalo pelningumas (ROE) 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Pagal apskaičiuotus bendrojo pelningumo, grynojo pelningumo, turto grąžos ir nuosavo kapitalo grąžos rodiklius galima daryti išvadą, kad analizuojamu laikotarpiu jie kito gana nevienodai. Kadangi ūkiai yra „jauni“, įsikūrę vos prieš 5 metus, stabilumo tikėtis dar negalima. Ūkininkai nuolat perka techniką, investuoja į plėtrą, todėl labai kinta sąnaudos, o tuo pačiu ir pelnas. Pastebima tik viena tendencija – 2012 m. visi rodikliai gana ženkliai padidėjo. Taip nutiko dėl tų metų Lietuvoje išauginto rekordinio derliaus. Užsienio šalyse derlius buvo nedidelis, todėl tai leido padidinti Lietuvos ūkininkams pasėlių supirkimo kainas. Taip buvo gauta daugiau pajamų, tuo pačiu ir didesnis pelnas.

Geriausias bendrasis ir grynasis pelningumai analizuojamu laikotarpiu buvo A ūkyje. Tai rodo, kad ūkis dirbo efektyviai. Mažiausias turto ir nuosavo kapitalo pelningumas 2009–2013 m. buvo C ūkyje. Tai rodo, kad turtas ūkyje buvo panaudotas neefektyviai, o investicijos panaudojamos netikslingai.

2.4.2. Mokumo ir likvidumo rodiklių palyginamoji analizė

Bendrajam trumpalaikio mokumo (likvidumo) koeficientui įtakos turi trumpalaikis turtas, biologinis turtas (konkrečiu atveju, pasėlių vertė) bei trumpalaikiai įsipareigojimai.

8 priede pavaizduota šių absoliučių rodiklių kitimas 2009–2013 m. A ūkyje. Per visą laikotarpį trumpalaikis turtas padidėjo 1,45 karto arba vidutiniškai kasmet po 1,1 karto. Per 2013 m. išaugusiam trumpalaikiui turtui didžiausią įtaką turėjo net 10,29 karto padidėjusios atsargos, 27,01 karto – medžiagos, taip pat atlikta daugiau išankstinių apmokėjimų. Vidutinė trumpalaikio turto vertė analizuojamu laikotarpiu buvo 98518 Lt, vidutinė pasėlių vertė – 13650,8 Lt (21 priedas). Nuo 2009 m. iki 2013 m. pasėlių vertė A ūkyje sumažėjo 70,37 % arba vidutiniškai kasmet sumažėdavo

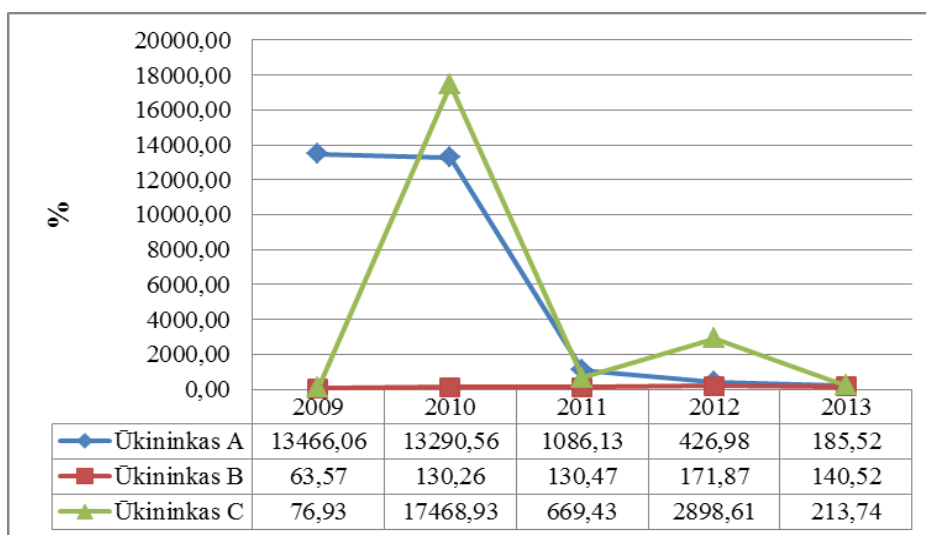
po 26,22 %. Analizuojamu laikotarpiu trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo net 82,79 karto (vidutiniškai kasmet padidėdavo po 3,02 karto). Vien per 2013 m. trumpalaikiai įsipareigojimai išaugo 3,36 karto (didžiausią įtaką tam turėjo beveik 100 kartų išaugusios skolos tiekėjams ir rangovams). Vidutinė trumpalaikių įsipareigojimų vertė A ūkyje analizuojamu laikotarpiu buvo 23341 Lt (21 priedas).

9 priede vaizduojamos B ūkio trumpalaikio turto, pasėlių ir trumpalaikių įsipareigojimų kitimo tendencijos 2009–2013 m. Per visą laikotarpį trumpalaikis turtas padidėjo 1,98 karto, vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,19 karto. Per 2011 m. trumpalaikis turtas išaugo 4,15 karto, o per 2012 m. – 1,49 karto. Tokį padidėjimą lėmė išaugęs atsargų, medžiagų kiekis, taip pat „padidėjusios“ kitos gautinos sumos. Per visą laikotarpį auginamų pasėlių vertė sumažėjo 73,62 % (vidutiniškai kasmet sumažėdavo po 28,33 %). Nuo 2009 m. iki 2013 m. trumpalaikiai įsipareigojimai sumažėjo 36,21 % arba vidutiniškai kasmet po 10,63 %. Per 2010 m. trumpalaikiai įsipareigojimai sumažėjo beveik 80 % (dėl sumažėjusių skolų tiekėjams), o per 2011 m., 2012 m. ir 2013 m. augo atitinkamai 2,51 karto, 1,17 karto ir 1,07 karto. Vidutinė trumpalaikio turto vertė analizuojamu laikotarpiu – 101210,4 Lt, vidutinė pasėlių vertė – 19656,4 Lt, o vidutinė trumpalaikių įsipareigojimų vertė – 102208 Lt (21 priedas).

10 priedas atskleidžia C ūkio trumpalaikio turto, trumpalaikių įsipareigojimų ir pasėlių kitimo tendencijas analizuojamu laikotarpiu. 2013 m. palyginus su 2009 m. trumpalaikio turto vertė sumažėjo 48,64 % (vidutiniškai kasmet po 15,34 %). Nors per 2012 m. trumpalaikis turtas buvo išaugęs beveik 10 kartų (lėmė „išaugusios“ kitos gautinos sumos), tačiau per 2013 m. vėl sumažėjo 75,82 %. Vidutinė trumpalaikio turto vertė 2009–2013 m. buvo 93111,6 Lt, o vidutinė pasėlių vertė – 13457 Lt (21 priedas). Per visą laikotarpį pasėlių vertė padidėjo 3,55 karto arba po 1,37 karto vidutiniškai kasmet. Nuo 2009 m. iki 2013 m. trumpalaikiai įsipareigojimai sumažėjo 74,27 % (vidutiniškai kasmet sumažėdavo po 28,78 %). Per 2010 m. trumpalaikiai įsipareigojimai sumažėjo 99,65 % dėl sumažėjusių skolų tiekėjams ir rangovams. Vidutinė trumpalaikių įsipareigojimų vertė B ūkyje – 37781,6 Lt (21 priedas).

10 paveiksle matyti kaip kito ūkininkų ūkių bendrasis likvidumas 2009–2013 m. Mažiausiai šio rodiklio reikšmė kito B ūkyje (tarp 63,57 % ir 171,87 %). Nors 2009 m. B ūkyje šio rodiklio reikšmė buvo mažesnė už 100 % (tai reiškia, kad ūkis nebuvo pajėgus atsiskaityti už trumpalaikius įsipareigojimus), vėliau ji „stabilizavosi“ ir svyravo tarp 130,26 % (2010 m.) ir 171,87 % (2012 m.). Vadinas, ūkis B tinkamai naudojo turtą ir dirbo efektyviai. Kiek kitokios tendencijos vyravo A ir C ūkiuose. A ūkyje trumpalaikio mokumo koeficientas analizuojamu laikotarpiu palaipsniui mažėjo: per 2010 m. sumažėjo 175,5 proc. punkto, per 2011 m. – net 12204,43 proc. punkto, per 2012 m. – 659,15 proc. punkto, per 2013 m. – 241,46 proc. punkto. Tokia didelė koeficiento reikšmė 2009 m.

ir 2010 m. (atitinkamai 13466,06 % ir 13290,56 %) buvo, nes ūkininkas A neturėjo didelių trumpalaikių įsipareigojimų, o trumpalaikis turtas drauge su pasėlių verte buvo daug kartų didesnis. Galime daryti išvadą, kad ūkininkas A laikui bėgant išmoko tinkamai panaudoti turtą ir dirbti efektyviai, nes 2013 m. koeficiento reikšmė galiausiai tapo mažesne už 200 %, t.y. 185,52 %. Paveiksle išsiskiria C ūkininko bendrojo trumpalaikio mokumo kreivė. 2009 m. rodiklis buvo mažesnis už 100 %, o tai reiškia, kad ūkis nesugebėtų padengti trumpalaikių įsipareigojimų. 2010 m. rodiklio reikšmė buvo didžiausia – siekė net 17468,93 %. Per 2011 m. bendrojo likvidumo reikšmė sumažėjo, per 2012 m. vėl padidėjo iki 2898,61 %, o per 2013 m. sumažėjo iki 213,74 %. C ūkiui dar reikėtų atrasti “balansą” tarp trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų, nes kol kas jis nesugeba reaguoti į nenumatytas aplinkybes, netinkamai panaudoja savo turtą. Taigi, geriausia situacija analizuojamu laikotarpiu buvo B ūkyje, o A ūkininkas per visą laikotarpį sugebėjo suvaldyti situaciją ir koeficiento reikšmę sumažinti.

10 pav. Trijų ūkininkų ūkių bendrasis trumpalaikis mokumas (likvidumas) 2009–2013 m.

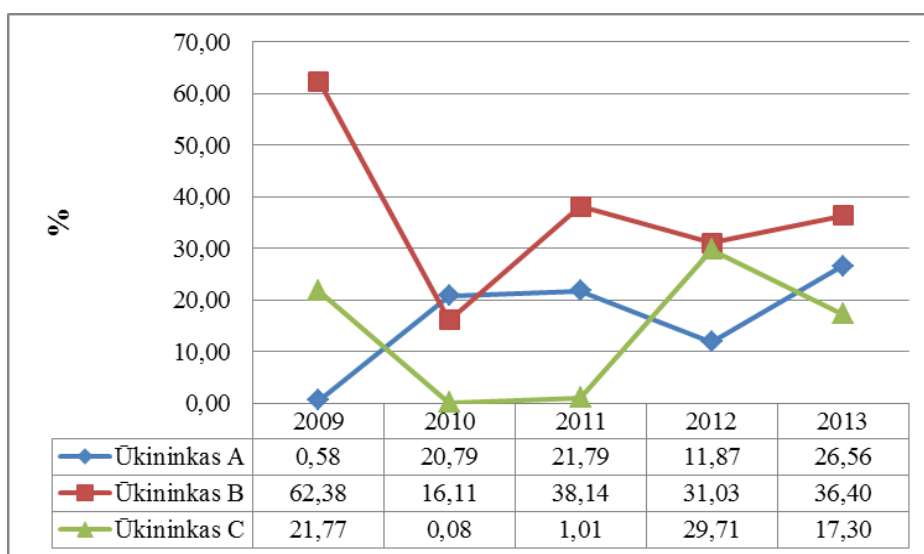
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Įsiskolinimo koeficientą įtakoja mokėtinos sumos ir įsipareigojimai bei visas turtas.

Ūkininkų ūkių turtas (6 priedas) jau aptartas anksčiau analizuojant turto gražos rodiklį. 11 priede parodyta kaip kito mokėtinos sumos ir įsipareigojimai ūkininkų ūkiuose 2009–2013 m. Analizuojamu laikotarpiu visų ūkininkų mokėtinos sumos ir įsipareigojimai kito nevienodai. Vidutinė A ūkio mokėtinų sumų ir įsipareigojimų vertė mažiausia (55615,2 Lt), lyginant su kitais ūkiais: B ūkio – 132883,2 Lt, o C ūkio – 138390 Lt (21 priedas). Nuo 2009 m. iki 2013 m. ūkininko A įsipareigojimai išaugo net 95,09 karto arba vidutiniškai kasmet padidėdavo po 3,12 karto. Per 2010 m. įsipareigojimai padidėjo 68,3 karto, nes ūkininkas „pasiėmė“ paskolą žemės ūkio technikai pirkti. Per analizuojamą laikotarpį ūkininko B mokėtinos sumos ir įsipareigojimai sumažėjo 14,06 % arba vidutiniškai kasmet po 3,72 %. Per 2010 m. įsipareigojimai sumažėjo 81,98 %, nes buvo

grąžinta paskola bei sumažėjo skolos tiekėjams ir rangovams. Per visą laikotarpį C ūkininko mokėtinos sumos ir įsipareigojimai išaugo 1,26 karto arba vidutiniškai kasmet padidėdavo po 1,06 karto. Per 2010 m. buvo grąžintos skolos tiekėjams, todėl mokėtinos sumos ir įsipareigojimai sumažėjo net 99,65 %. Per 2012 m. buvo paimta paskola (363000 Lt) kombainui įsigyti, todėl įsipareigojimai padidėjo 70,9 karto.

11 paveiksle parodytas trijų ūkininkų ūkių įsiskolinimo koeficiento kitimas 2009–2013 m. A ir C ūkių finansinė būklė analizuojamu laikotarpiu gali būti vertinama labai gerai, nes rodiklio reikšmė niekuomet nepakyla virš 30 %. B ūkio finansinė būklė taip pat nėra bloga (nesiekia 70 %, kas reikštų, kad ūkio veikla labai rizikinga), tačiau kuo mažesnis rodiklis, tuo finansinė būklė geresnė.

11 pav. Trijų ūkininkų ūkių įsiskolinimas 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Norint analizuoti skolos ir turto santykį reikia „susipažinti“ su ūkininkų trumpalaikėmis bei ilgalaikėmis paskolomis (turto kitimas ūkininkų ūkiuose aptartas anksčiau prie turto grąžos).

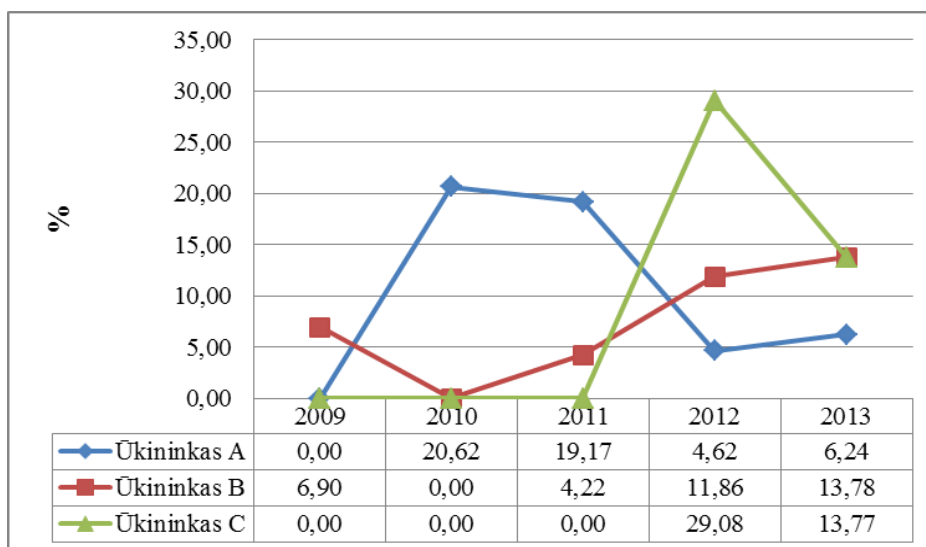
12 priede pavaizduotas A ūkio trumpalaikių bei ilgalaikių paskolų kitimas 2009–2013 m. 2009 m. ūkininkas neturėjo jokių paskolų. 2010 m. iš banko buvo paimta paskola (66875 Lt) traktoriui pirkti, kuri negrąžinta dar ir 2011 m. Per 2012 m. dalis paskolos buvo grąžinta, todėl ji sumažėjo 76,85 %. 2013 m. trumpalaikė paskola sudarė 44,92 % visos paskolos dalies, o ilgalaikė paskola – 55,08 %. Vidutinė metinė A ūkio ilgalaikė paskola – 32274,2 Lt, o vidutinė metinė trumpalaikė paskola – 1980,6 Lt (21 priedas).

13 priede parodyta B ūkio skolos struktūra 2009–2013 m. 2009–2012 m. trumpalaikių paskolų ūkis neturėjo, o 2013 m. trumpalaikė paskola sudarė 6500 Lt. 2009 m. ūkis turėjo ilgalaikę paskolą, kurią per 2010 m. grąžino. 2011 m. ir 2012 m. ūkininkas „paėmė“ dar vieną paskolą ekskavatoriniam krautuvui pirkti. 2013 m. palyginus su 2012 m. ilgalaikė paskola sumažėjo 10,66

%. Vidutinė metinė B ūkio ilgalaikė paskola – 30675,2 Lt, o vidutinė metinė trumpalaikė paskola – 1300 Lt (21 priedas).

14 priede vaizduojamos C ūkio ilgalaikės ir trumpalaikės paskolos kitimo tendencijos 2009–2013 m. laikotarpiu. 2009–2011 m. ūkininkas neturėjo skolų. 2012 m. iš banko buvo pasiskolinta 363000 Lt javų kombainui, plūgui, sėjamajai bei pakabinamui purkštuvui pirkti. Per 2013 m. dalis ilgalaikės paskolos grąžinta. Vidutinė metinė C ūkio ilgalaikė paskola – 100608,4 Lt, o vidutinė metinė trumpalaikė paskola – 0 Lt (21 priedas).

12 paveikslas atskleidžia skolos ir turto santykį trijuose ūkiuose 2009–2013 m. laikotarpiu. 2009–2011 m. C ūkio skolos ir turto santykio rodiklis buvo lygus 0, nes ūkininkas neturėjo paskolų. 2012 m. rodiklis pasiekė 29,08 % ir buvo pats didžiausias per visą analizuojamą laikotarpį. B ūkio skolos ir turto santykio rodiklis per 2010 m. sumažėjo iki 0 %, o nuo 2011 m. iki 2013 m. augo ir pasiekė 13,78 %. A ūkio rodiklis kito netendencingai – tai didėjo, tai mažėjo, kol galiausiai per 2013 m. pasiekė 6,24 %. Visų ūkininkų veiklą pagal šį rodiklį galime laikyti gera, nes per analizuojamą laikotarpį skolos ir turto santykinės reikšmės nepasiekia 30 %.

12 pav. Trijų ūkininkų ūkių skolos ir turto santykis 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Išanalizavus bendrojo trumpalaikio mokumo (likvidumo) ir įsiskolinimo rodiklius bei skolos ir turto santykį galime sakyti, kad visi ūkininkų ūkiai analizuojamu laikotarpiu – mokūs, ūkių finansinė būklė laikoma gera, o suėjus skolų mokėjimo terminui įsipareigojimai įvykdomi laiku.

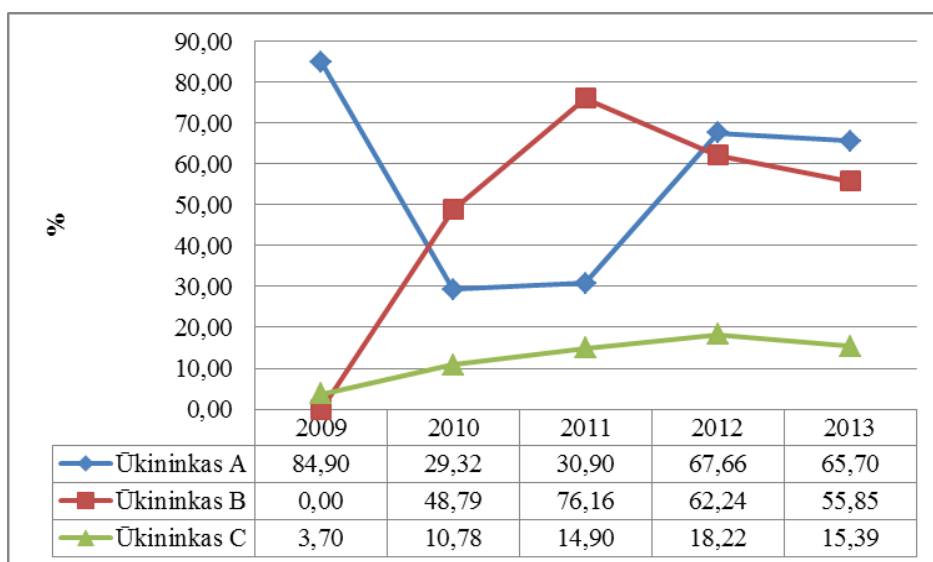
2.4.3. Veiklos efektyvumo rodiklių palyginamoji analizė

Norint įvertinti ūkininkų ūkių veiklos efektyvumą bus analizuojami rodikliai, parodantys turto panaudojimo būklę.

Ilgalaikio materialiojo turto grąžos koeficientas apskaičiuojamas kaip pardavimo pajamų ir ilgalaikio materialiojo turto santykis. Trijų ūkininkų ūkių pardavimo pajamų ir dotacijų, susijusių su pajamomis, kitimo tendencijos aptartos anksčiau, analizuojant pelningumo rodiklius. Ilgalaikį materialųjį turtą sudaro materialusis turtas ir biologinis turtas (šiuo atveju pasėliai). Pasėlių vertės kitimo tendencijos buvo analizuotos prie bendrojo trumpalaikio mokumo (likvidumo) koeficiento.

15 priede pavaizduotos ilgalaikio materialiojo turto kitimo tendencijos trijuose ūkiuose 2009–2013 m. Analizuojamu laikotarpiu didžiausia materialiojo turto vertė buvo C ūkyje (vidutinė metinė C ūkio materialiojo turto vertė – 691282,6 Lt, B ūkio – 235989 Lt, o A ūkio – 190301,4 Lt (21 priedas)). Ji ypač išaugo per 2012 m., t.y. net 2,12 karto (tais metais buvo piršta daug įvairios žemės ūkio technikos). Per visą laikotarpį ilgalaikio materialiojo turto vertė C ūkyje išaugo 1,76 karto (vidutiniškai kasmet po 1,15 karto), B ūkyje – 1,5 karto (vidutiniškai kasmet po 1,11 karto), A ūkyje – 5,41 karto (vidutiniškai kasmet po 1,52 karto).

13 paveiksle parodyta kaip kito ilgalaikio materialiojo turto grąža 2009–2013 m. laikotarpiu trijuose ūkininkų ūkiuose. Analizuojamu laikotarpiu stabiliausia, bet kartu ir žemiausia buvo C ūkininko rodiklio kreivė (kuri kito tarp 3,7 % ir 18,22 %). Per 2011 m. B ūkininko turto grąžos koeficientas išaugo iki 76,16 % dėl 5,42 kartų padidėjusių gaunamų dotacijų, dėl 17,34 % sumažėjusios materialiojo turto vertės ir 49,39 % sumažėjusios pasėlių vertės. Per 2010 m. A ūkio ilgalaikio materialiojo turto grąžos rodiklis sumažėjo iki 29,32 % dėl 7,13 kartų padidėjusio materialiojo turto vertės. Per 2012 m. rodiklio reikšmė vėl padidėjo iki 67,66 % dėl 3,3 kartų padidėjusių pardavimo pajamų.

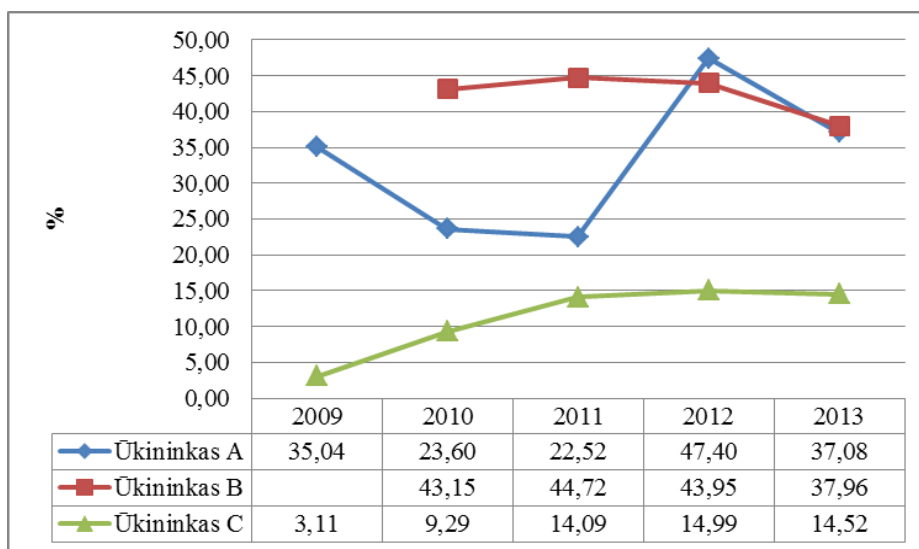
13 pav. Trijų ūkininkų ūkių ilgalaikio materialiojo turto grąža 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Turto apyvartumui įtakos turi pardavimo pajamos, dotacijos, susijusios su pajamomis ir visas turtas. Visi rodikliai jau nagrinėti anksčiau (2, 3 ir 4 priede pavaizduotos ūkininkų ūkių

pardavimo pajamos ir dotacijos, susijusios su pajamomis, o 6 priede – ūkininkų ūkių turtas 2009–2013 m. laikotarpiu).

14 paveiksle parodyta kaip kito ūkininkų ūkių turto apyvartumas 2009–2013 m. Labiausiai per visą laikotarpį kito A ūkininko turto apyvartumas (nuo 22,52 % iki 47,4 %, atitinkamai, 2011 m. ir 2012 m.). Per 2012 m. turto apyvartumas taip išaugo dėl 3,3 karto padidėjusių pardavimo pajamų. Mažiau kito B ir C ūkių turto apyvartumo kreivės. Per visą laikotarpį turto apyvartumas B ūkyje sumažėjo 5,19 proc. punkto. Nuo 2009 m. iki 2013 m. turto apyvartumas C ūkyje padidėjo 11,41 proc. punkto karto. Turto apyvartumo rodiklis laikomas geru, kuomet jis yra aukštas, todėl galima sakyti, kad geriausia situacija analizuojamu laikotarpiu buvo B ūkyje, o prasčiausia – C ūkyje.

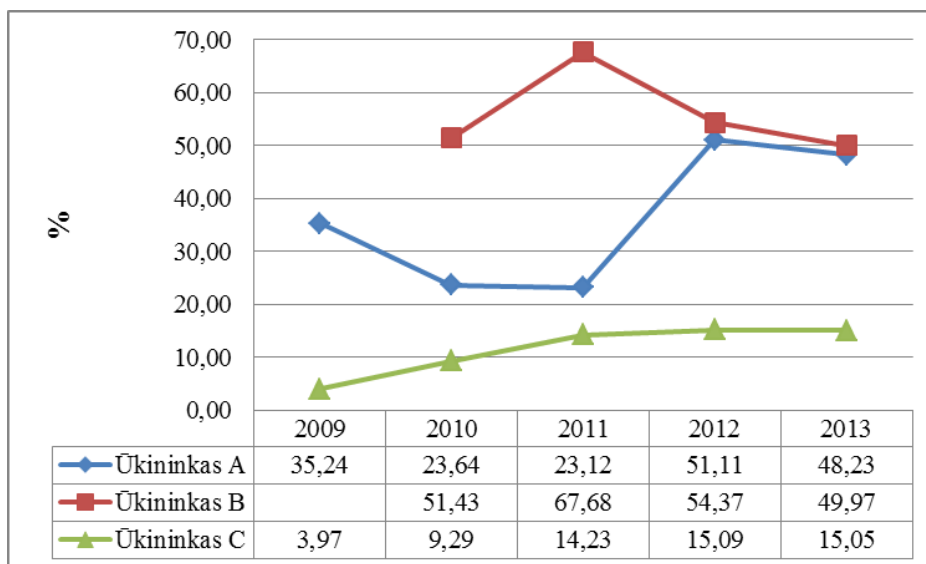

14 pav. Trijų ūkininkų ūkių turto apyvartumas 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Grynojo turto apyvartumui įtakos turi pardavimo pajamos, su jomis susijusios dotacijos, turtas bei trumpalaikiai įsipareigojimai. Visų šių absoliučių rodiklių kitimo tendencijos buvo aptartos anksčiau (trumpalaikiai ūkininkų ūkių įsipareigojimai – 8, 9 ir 10 priedai).

15 paveiksle pavaizduotos trijų ūkininkų ūkių grynojo turto apyvartumo kreivės 2009–2013 m. C ūkininko grynojo turto apyvartumo kreivės beveik nesiskiria nuo to pačio ūkininko turto apyvartumo kreivės (nes analizuojamu laikotarpiu ūkininkas neturėjo daug trumpalaikių įsipareigojimų, kurie stipriai įtakotų grynąjį turto apyvartumą). Grynojo turto apyvartumas nuo turto apyvartumo labiausiai skiriasi B ūkyje. 2009–2013 m. laikotarpiu B ūkio grynojo turto apyvartumas kito nuo 49,97 % iki 67,68 % (kai šio ūkio vidutinis turto apyvartumas buvo 42,44 %).

15 pav. Trijų ūkininkų ūkių grynojo turto apyvartumas 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Išanalizavus ūkininkų ūkių veiklos efektyvumo (turto panaudojimo efektyvumo) rodiklius 2009–2013 m. laikotarpiu, galima teigti, kad prasčiausiai turtą valdyti sekėsi ūkiui C. A ir B ūkiai turtą valdė efektyviau, sugebėjo jį tinkamai panaudoti pardavimo pajamoms uždirbti.

2.5. Ūkininkų ūkių finansinės būklės gerinimo galimybės

Atlikus trijų Šiaulių apskrities ūkininkų ūkių 2009–2013 m. finansinės būklės palyginamąją analizę, siūloma:

- C ūkiui norint pagerinti pelningumo (turto grąžos, nuosavo kapitalo grąžos) ir veiklos efektyvumo (ilgalaikio materialiojo turto grąžos, turto apyvartumo, grynojo turto apyvartumo) rodiklius, reikėtų orientuotis ne į turto vertės didinimą (ūkininkas turi daugiausiai nuosavos žemės ir modernios žemės ūkio technikos lyginant su A ir B ūkiais, tačiau juos naudoja neefektyviai), o į pardavimo pajamas. Jas padidinti galima didinant derlingumą, gerinant grūdų kokybę bei perskirstant pasėlių plotus. Derlingumas priklauso nuo klimato, reljefo, oro sąlygų ir kt. išorinių aplinkos veiksnių, tačiau jį galima paveikti naudojant trąšas, pesticidus, įvairius chemikalus (pvz.: 2012 m. C ūkininkas naudojo 15 t mineralinių trąšų, t.y. daugiausiai per analizuojamą laikotarpį, todėl tais metais jo auginamų pasėlių derlingumas buvo išaugęs). Yra nustatyta, kad tręšiant optimaliomis tręšimo normomis ir esant intensyvioms auginimo technologijoms, viena tona kompleksinių trąšų ir viena tona salietros, skirta dviejų hektarų žieminių kviečių tręšimui, kartu sudėjus padidina grūdų derlių net 8–11 t, kuriuos pardavę gauname apie 4,8–6,7 tūkst. Lt, tuo tarpu, dviejų tonų trąšų (kompleksinės ir amonio salietros) kaina – 2,1 tūkst. Lt. Tręšimo pelnas gali siekti net 2,7–4,6 tūkst. Lt (Lukoševičius, 2013).

Trąšos gerina ne tik derlingumą, bet ir grūdų kokybę, vadinasi, didėja ir pasėlių supirkimo kainos (pvz.: 2012 m. ūkininkas pardavė grūdus aukštesnėmis kainomis nei prieš tai buvusiais metais). Grūdų kokybė taip pat priklauso nuo veislės pasirinkimo. Kai kurios veislės yra šiek tiek brangesnės, tačiau jos atsparesnės, lengviau pakelia didelius temperatūros svyravimus, yra derlingesnės. Reikia skaičiuoti, kas labiau apsimoka – brangiau mokėti už sėklą ir ramiai laukti pavasario, ar išleisti sėklai mažiau pinigų ir rizikuoti (Jokūbaitis, 2014). Pvz.: ARTOGA H yra viena populiariausių rapsų veislių Lietuvoje. Nors ji ir nesiekia derliaus aukštumų, tačiau yra gana stabili ir patikima. MERCEDES H – daug atsparesnė žiemos šalčiams rapsų veislė ir gana derlinga. Pakankamai derlingos ir vasarinių kviečių veislės NAWRA bei EDVIN. Žiemkenčiai – derlingiausia kultūra. Siūlomos tokios naujos veislės – DAGMAR, ARTIST ir JANNE. Jos ir peržiemoja geriausiai, ir yra derlingiausios.

Ūkininkui taip pat derėtų perskirstyti pasėlių plotus ir auginti daugiau pardavimo pajamų „uždirbančias“ kultūras (22 priedas), pvz.: atsisakyti vasarinių miežių auginimo ir geriau šį pasėlių plotą (0,46 ha) skirti žieminiams rapsams. Tai „duotų“ 426,35 Lt daugiau pardavimo pajamų (galimi ir kiti pasėlių plotų perskirstymo variantai. Reikėtų stebėti rinkos tendencijas ir orientuotis į didesnes pardavimo pajamas „uždirbančių“ pasėlių auginimą. Naujausia IGC prognoze numatoma didesnė kviečių paklausa. Kviečių kainų pokyčiai biržose vertinami teigiamai: Paryžiaus MATIF biržoje kviečių kontrakto kaina išaugo 3,3 proc. Vokiečių bankininkai mano, kad biržoje sandorių 2015 metų paskutiniam kalendoriniam ketvirčiui kviečių kainos gali priartėti ir prie 200 Eur/t.).

Taip pat ūkininkui reikėtų atsižvelgti į sėjomainą, kuri yra labai svarbi. Nesilaikant jos, derlius „krenta“ 10–20 %, kartais net ir daugiau. Viena kultūra negali būti auginama ilgiau nei 3 metus iš eilės tame pačiame plote, kitu atveju, atimamos europinės išmokos už pasėlius.

- B ūkiui norint sumažinti įsiskolinimo koeficientą reikėtų orientuotis į turto vertės padidinimą, t.y. investuoti į technikos įsigyjimą ir modernizavimą (toks žingsnis dažnai labiau apsimoka nei senosios įrangos remontas, be to, nauja technika padeda kelti ūkio našumą, dirbama sparčiau, sunaudojama mažiau kuro), nuosavos žemės pirkimą bei ūkio plėtrą. Tam ūkininkui reikalingos papildomos lėšos, tačiau skolinantis iš banko įsiskolinimo koeficientas tik dar labiau išaugtų (didėtų įsipareigojimų vertė). Todėl ūkininkas galėtų teikti paraišką ES paramai „Investicijoms į žemės ūkio valdas 2014–2020 m.“ gauti. B ūkis atitinka keliamus reikalavimus, t.y. augina ne mažiau nei 11,75 ha kviečių ir veikia ne mažiau kaip 1 metus iki paraiškos pateikimo. Tinkamos finansuoti išlaidos pagal priemonę „Investicijos į žemės ūkio valdas“:

- nauja žemės ūkio technika ir įranga;
- nauji technologiniai įrenginiai, nauja kompiuterinė ir programinė įranga;

- naujos N ir O kategorijų transporto priemonės;
- gamybinių statinių ir pastatų statybos, rekonstravimo ar kapitalinio remonto išlaidos;
- investicijos į infrastruktūrą (keliai, vandentiekis ir kanalizacija, arteziniai gręžiniai, laistymo sistemos ir pan.);
- daugiamečių augalų įsigijimas ir jų sodinimas;
- bendrosios išlaidos.

Projektai investicijoms į žemės ūkio valdas gali būti teikiami supaprastinta ir įprastine tvarka. Supaprastinta tvarka teikiamų projektų maksimali paramos suma investicijoms į žemės ūkio valdas gali siekti 172640 Lt. Įprastine tvarka teikiamų projektų maksimali paramos suma investicijoms į žemės ūkio valdas gali siekti iki 1381120 Lt.

Kadangi ūkio veiklos rezultatai labai priklauso ir nuo klimato sąlygų, verta apsvarstyti investicijas į agrarinius žemės ūkio sprendimus – melioracijos sistemų atstatymą (ES parama), drėkinimo sistemų įrengimą, dirvos gerinimą ir kitas priemones. Šie sprendimai sumažina žalingą aplinkos poveikį ir padeda išvengti didelių nuostolių.

Taip pat efektyvia investicija galima vadinti sandėlių statymą, renovavimą ar modernizavimą. Tą akivaizdžiai parodė 2012 metų situacija, kai rinkoje buvo kilusi sumaištis dėl grūdų derliaus realizavimo ir sandėliavimo.

- A ūkininko finansinė būklė yra pakankamai gera lyginant su kitais ūkininkais, tačiau norint išlaikyti tokius gerus finansinius rodiklius, reikia nuolat modernizuoti, plėsti ūkį, ieškoti perspektyvų. Ūkininkas, iš esmės, galėtų pasinaudoti B ir C ūkininkams pateiktais pasiūlymais, t.y. galėtų pasinaudoti ES parama „Investicijos į žemės ūkio valdas 2014–2020 m.“, kad įsigytų naujos žemės ūkio technikos, taip pat galėtų pasinaudoti ir C ūkininkui teiktu pasiūlymu dėl derlingumo didinimo, grūdų kokybės gerinimo bei pasėlių perskirstymo. Taip pat ūkyje nėra stabilių pardavimo pajamų, todėl ūkininkas galėtų pasinaudoti pasėlių draudimu. Taip gali būti padidintas verslo efektyvumas, be to, draudimas leidžia sumažinti gamtos sąlygų įtaką verslui ir tolygiau paskirstyti pajamas bei išlaidas. Lietuvoje tokiu būdu riziką mažina 10 proc. pasėlių savininkų.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėjus Lietuvos ir užsienio autorių mokslinę literatūrą bei atlikus trijų Šiaulių apskrities ūkininkų ūkių finansinės būklės palyginamąją analizę, galima pateikti tokias išvadas:

- Finansinės analizės sąvoka gali būti interpretuojama įvairiai, tačiau bendriausia prasme tai įmonės veiklos rezultatų ir finansinės būklės įvertinimas, atliekamas remiantis apskaitos duomenimis ir kita reikalinga informacija. Finansinei būklei ir veiklos rezultatams įvertinti naudojama dinamikos (horizontalioji), struktūrinė (vertikali) ir santykinų rodiklių (pelningumo, mokumo ir veiklos efektyvumo) analizė.
- 2012 m. pelningumo rodikliai visuose ūkiuose buvo aukščiausi dėl rekordinio pasėlių derlingumo Lietuvoje (jį lėmė palankios oro sąlygos) ir aukštų augalininkystės produkcijos supirkimo kainų (pasaulinė rinka). Per 2013 m. visų ūkininkų bendrieji, grynieji pelningumai, turto ir nuosavo kapitalo grąžos rodikliai „krito“, nes sumažėjo augalininkystės produkcijos supirkimo kainos rinkoje, be to, derlingumas buvo mažesnis lyginant su 2012 m. Rodiklių mažėjimas rodo, kad parduodamos produkcijos konkurencingumas rinkoje „smuko“.
- Aukščiausi bendrojo (svyravo tarp 10,86 % ir 87,72 %) ir grynojo (11,63 % – 98,63 %) pelningumo rodikliai analizuojamu laikotarpiu buvo A ūkyje.
- B ir C ūkininkų bendrųjų ir grynųjų pelningumų rodikliai analizuojamu laikotarpiu buvo panašūs.
- Žemiausi turto (svyravo tarp 0,52 % ir 7,56 %) ir nuosavo kapitalo (0,66 % – 18,29 %) grąžos rodikliai 2009–2013 m. laikotarpiu buvo C ūkyje. Tai rodo, kad turtas ūkyje buvo panaudotas neefektyviai, o investicijos – netikslingai. Žemiausius turto ir nuosavo kapitalo pelningumo rodiklius įtakėjo didžiausia turto ir nuosavo kapitalo vertė bei mažiausias grynasis pelnas lyginant su kitais ūkiais.
- C ūkiui norint pagerinti pelningumo (turto grąžos, nuosavo kapitalo grąžos) ir veiklos efektyvumo (ilgalaikio materialiojo turto grąžos, turto apyvartumo, grynojo turto apyvartumo) rodiklius reikėtų orientuotis į pardavimo pajamų didinimą: didinti dirvožemio derlingumą bei grūdų kokybę (naudojant įvairias trąšas), perskirstyti pasėlių plotus, atsisakyti mažiau pelningų kultūrų auginimo.
- 2009–2013 m. A ir B ūkininkų turto grąžos rodikliai buvo apylygiai.
- Analizuojamu laikotarpiu nuosavo kapitalo grąžos rodiklis buvo aukščiausias B ūkyje, nes ūkininko grynasis pelnas buvo didžiausias, o nuosavo kapitalo vertė, lyginant su kitais ūkiais, mažiausia.

- Ūkininkų gaunamos dotacijos stipriai įtakoja pelningumo rodiklius: be dotacijų bendrasis ir grynasis pelningumai būtų kur kas žemesni arba neigiami.
- Pardavimo pajamas įtakoja pasėlių plotas, derlingumas bei produkcijos supirkimo kainos.
- Daugiausia žemės ūkio naudmenų analizuojamu laikotarpiu turėjo C ūkininkas (60–70 ha).
- Ūkininkų ūkių derlingumas, lyginant su vidutiniu Lietuvos derlingumu, buvo kur kas mažesnis. Mažiausias derlingumas analizuojamu laikotarpiu buvo C ūkyje, nes ūkininkas nesilaikė sėjomainos, be to, ūkininkas vidutiniškai kasmet sunaudodavo mažiausiai mineralinių trąšų (11250 kg) lyginant su kitais ūkininkais (A ūkininkas – 18000 kg, B ūkininkas – 18250 kg).
- Ūkininkų ūkių auginamos produkcijos supirkimo kainos, lyginant su vidutinėmis Lietuvos kainomis, buvo žemesnės. Žemiausios produkcijos supirkimo kainos buvo C ūkininko, kurias įtakojo prastesnė grūdų kokybė (sėjomainos nesilaikymas, netinkamas pasėlių veislių pasirinkimas, per mažas trąšų kiekis).
- Nors C ūkininkas ir turėjo daugiausia žemės ūkio naudmenų, tačiau pasėlių derlingumas ir produkcijos supirkimo kainos padarė didesnę įtaką pardavimo pajamoms. Analizuojamu laikotarpiu ūkininko vidutinės metinės pardavimo pajamos buvo mažiausios lyginant su kitų ūkių.
- Ūkininkų A ir B auginamų pasėlių derlingumai ir supirkimo kainos 2011–2013 m. laikotarpiu buvo panašios.
- Derlingiausia kultūra 2009–2013 m. laikotarpiu – žieminiai kviečiai (2012 m. derlingumas siekė net 5170 kg iš ha).
- Aukščiausiomis kainomis 2009–2013 m. laikotarpiu buvo superkami rapsai (2012 m. maksimali supirkimo kaina – 1575 Lt).
- Supirkimo kainas reguliuoja ne tik Lietuvos, bet ir pasaulinė rinka (2012 m. situacija).
- 2011–2013 m. laikotarpiu A ūkis daugiausiai pardavimo pajamų uždirbo iš vasarinių rapsų (88125,95 Lt), B ir C ūkiai – iš žieminių kviečių, atitinkamai, 173733,1 Lt ir 160064,1 Lt.
- Vertinant pagal bendrąjį trumpalaikį mokumą geriausia finansinė būklė 2010–2013 m. buvo B ūkyje (trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykis svyravo tarp 120–200 %). Tai rodo, kad ūkininkas dirbo efektyviai, tinkamai naudojo turtą, laiku galėjo atsiskaityti už trumpalaikius įsipareigojimus.
- Pagal įsiskolinimo koeficientą prasčiausia situacija analizuojamu laikotarpiu buvo B ūkyje. Rodiklio reikšmė, lyginant su kitais ūkiais, buvo didžiausia (svyravo tarp 16,11 % ir 62,38 %).

- B ūkiui norint sumažinti įsiskolinimo koeficientą reikėtų orientuotis į turto vertės didinimą, t.y. investuoti į technikos įsigyjimą ir modernizavimą, nuosavos žemės pirkimą bei ūkio plėtrą, pasinaudojant ES teikiama parama „Investicijos į žemės ūkio valdas 2014–2020 m.“.
- A ir C ūkių finansinė būklė pagal įsiskolinimo koeficientą laikoma labai gera, nes rodiklių reikšmės analizuojamu laikotarpiu buvo ne didesnės kaip 30 %.
- Vertinant pagal skolos ir turto santykį, trijų ūkininkų ūkius analizuojamu laikotarpiu galima laikyti nerizikingais (reikšmės nesiekia 30 %).
- Analizuojamu laikotarpiu pagal turto panaudojimo efektyvumo rodiklius prasčiausiai sekėsi C ūkiui (rodiklių reikšmės buvo mažiausios (svyravo tarp 0 % ir 20 %), lyginant su kitais ūkiais). Tai rodo, kad tiek ilgalaikis materialusis turtas, tiek grynasis turtas buvo valdomas neefektyviai.
- Vertinant pagal turto apyvartumo (~40 %) ir grynojo turto apyvartumo (~55 %) rodiklius geriausia situacija analizuojamu laikotarpiu buvo B ūkyje. Tai rodo, kad ūkininkas efektyviai panaudojo visą turimą turtą.
- Geriausia finansinė būklė analizuojamu laikotarpiu buvo A ūkyje (aukščiausi arba vidutiniai pelningumo, mokumo ir veiklos efektyvumo rodikliai lyginant su kitais ūkiais), todėl jam esminių pakeitimų daryti nereikia.

LITERATŪRA

1. *2014 metų pavasario tręšimo aktualijos (pirma dalis)*. (2013, gruodžio 6 d.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rapsai.lt/agrotechnologiju_naujienos/2014_metu_pavasario_tresimo_aktualijos_pirma_dalis/>.
2. Aleknevičienė, V. (2011). *Įmonės finansų valdymas: vadovėlis*. Kaunas: Spalvų kraitė.
3. *Analitikai: Lietuvoje transporto bei žemės ūkio sektoriai – rizikingesni*. (2014, spalio 3). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://ekonomika.balsas.lt/naujiena/analitikai-lietuvoje-transporto-bei-zemes-ukio-sektoriai-rizikingesni-53178.html?page=1#ixzz3KqcyNBMh>>.
4. *Ar turėsime kuo pakeisti dirbančius žemės ūkyje?* (2014, vasario 18). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/verslas/kaimas/ar-turesime-kuo-pakeisti-dirbancius-zemes-ukyje.d?id=64056244#ixzz3KqSqB2bV>>.
5. Bagdanavičiūtė, V. (2012, rugsėjo 14). *Lietuva iš rekordinio javų derliaus eksporto uždirbs milijardus*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/verslas/zemes-ukis/lietuva-is-rekordinio-javu-derliaus-eksporto-uzdirbs-milijardus-313-248949>>.
6. Bagdžiūnienė, V. (2013). *Finansinių ataskaitų analizė: esmė ir verslo situacijos*. Vilnius: Conto litera.
7. Bastys, M. (2011, gegužės 23). *M. Bastys. Lietuvos žemės ūkio gamybos rodikliai smunka*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/mbastys-lietuvos-zemes-ukio-gamybos-rodikliai-smunka.d?id=45812059#ixzz3KlyN0ps6>>.
8. Broihahn, M. A., Greuning, H., Henry, E., Robinson, T. R. (2009). *International financial statement analysis*. New Jersey: John Wiley & Sons. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzI1NDExN19fQU41?sid=63aea3a3-28ef-4746-bec6-b94581c0d8e5@sessionmgr4002&vid=6&format=EB&lpid=lp_v&rid=0>.
9. Buškevičiūtė, E., Mačerinskienė, I. (2005). *Finansų analizė: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
10. Dadurkaitė, J., Vinciūnienė, V. (2011). *Globalizacijos poveikis Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybai*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per

- <<http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=4&sid=081359c8-aeb2-40a4-b04f-f339f4ce8566%40sessionmgr4003&hid=4112&bdata=JnNpdGU9ZWhtbG12ZQ%3d%3d#db=bth&AN=59578829>>.
11. Damašienė, V., Rutkauskas, A. V. (2002). *Finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
 12. Fabozzi, F. J., Peterson, P. P. (2006). *Analysis of financial statements: second edition*. New York: John Wiley. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=QHEXzQFp92EC&printsec=frontcover&dq=financial+analysis&hl=en&sa=X&ei=EgVyVMqsDaf6ywOnqYHwDA&redir_esc=y#v=onepage&q=financial%20analysis&f=false>.
 13. Feldman, M., Libman, A. (2007). *Crach course in accounting and financial statement analysis: second edition*. New Jersey: John Wiley & Sons. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 25 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzE4NjY1N19fQU41?sid=6380936c-ce92-4751-8e05-894d80dbdec2@sessionmgr4003&vid=4&format=EB&lpid=lp_i&rid=0>.
 14. Gabrevičienė, A. (2012). *Bendroji statistika: mokymo(si) rinkinys*. Marijampolė: Piko valanda.
 15. Galnaitytė, A., Juškevičienė, D., Kriščiukaitienė, I., Tamošaitienė, A. (2010). *Ūkininkų ūkių verslo stabilumo vertinimas naudojant finansinės analizės santykinius rodiklius*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.laei.lt/?mt=publikacijos&straipsnis=250&metai=2010>>.
 16. Garšvienė, L., Lileikienė, A. (2007). *Paslaugų ir prekių ar jų grupių pelningumo analizės svarba*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367184076232/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>.
 17. Gronskas, V. (2005). *Ekonominė analizė: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
 18. *Grūdų derlius – vėl arti rekordų*. (2013, rugpjūčio 22 d.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/grudu-derlius-vel-arti-rekordu.htm>>.
 19. *Įmonių finansinė analizė*. (2001). Vilnius: Nacionalinė vertybinių popierių birža.
 20. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansai: analizė ir valdymas: vadovėlis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

21. Juškevičienė, D., Tamošaitienė, A. (2011, kovas). *Ūkio veiklos analizė mažina ūkininkavimo riziką*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st_z.php?s=2424&z=107>.
22. Klimavičienė, I., Šlekienė, D. (2000). *Įmonės veiklos finansinis įvertinimas: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
23. Kozlovskaja, A. (2012). *Stambiųjų ir smulkiųjų žemės ūkio gamintojų veiklos finansavimo poveikis investavimui ir veiklos rezultatams*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per EBSCO duomenų bazę: <<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c51b9cab-a845-4d99-ba18-90e8d88cd73b%40sessionmgr4001&vid=5&hid=4112>>.
24. Kvedaraitė, V. (1997). *Įmonės finansų valdymas*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
25. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. (2014). *Lietuvos žemės ir maisto ūkis 2013*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.zum.lt/zum/m/m_files/wfiles/file2408.pdf>.
26. Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.laei.lt/>>.
27. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/>>.
28. Mackevičius, J., Poškaitė, D., Villis, L. (2011). *Finansinė analizė: mokomoji knyga*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
29. Malinauskas, S. (2013, spalio 1). *Lietuvos žemės ūkis – smulkūs sklypai, nenašus darbas ir finansinių žinių stygius*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/verslas/zemes-ukis/lietuvos-zemes-ukis-smulkus-sklypai-ir-nenoras-semtis-finansiniu-ziniu-313-373455>>.
30. Oficialiosios statistikos portalas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/>>.
31. Rao, P. M. (2011). *Financial statement analysis and reporting*. New Dehli: PHI Learning Private Limited. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=97a8SG9hvMgC&printsec=frontcover&dq=financial+analysis&hl=en&sa=X&ei=v11VPqmPIXlywOA3YKIBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=financial%20analysis&f=false>.
32. Rutkauskas, V., Stankevičius, P. (2004). *Finansų analizė, valdymas ir prognozavimas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

33. Savickienė, J., Slavickienė, A. (2012). Ūkių ekonominį gyvybingumą lemiančių veiksnių vertinimas Lietuvos ūkininkų ūkių pavyzdžiu. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmaleidykla.lt/publ/1392-0200/2012/1/Savickiene.pdf>>.
34. Sinha, G. (2009). *Financial statement analysis*. New Dehli: PHI Learning Private Limited. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=F8zgHQN0GccC&printsec=frontcover&dq=financial+analysis&hl=en&sa=X&ei=jvd1VLCzA-GpygPMuoC4Cw&redir_esc=y#v=onepage&q=financial%20analysis&f=false>.
35. Urniežius, R. (2004). *Ūkinės veiklos ekonominė analizė*. Vilnius: Ekonomikos mokymo centras.
36. White, G. I., Soundhi, A. C., Fried, D. (2003). *The analysis and use of financial statements: third edition*. New York: John Wiley.
37. *Žieminių kviečių pasėlių būklė ir jų priežiūros aktualijos 2013 m. spalį*. (2013, spalio 8 d.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rapsai.lt/agrotechnologiju_naujienos/zieminiu_kvieciu_paseliu_bukle_ir_ju_prieziuros_aktualijos_2013_m_spali/>.
38. *Gerą derlių lemia ne tik orai, bet ir sėklos, ir trąšos*. (2014, rugpjūčio 28 d.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.agrokoncernas.lt/images/Geras%20derlius_GALUTINIS.pdf>.
39. *Kviečių paklausa ir kainų perspektyvos vertinamos teigiamai*. (2014, gruodžio 19 d.). [interaktyvus]. [žiūrėta 2014 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rapsai.lt/rinkos_naujienos/kvieciu_paklausa_ir_kainu_perspektyvos_vertinamos_teigiamai/>.

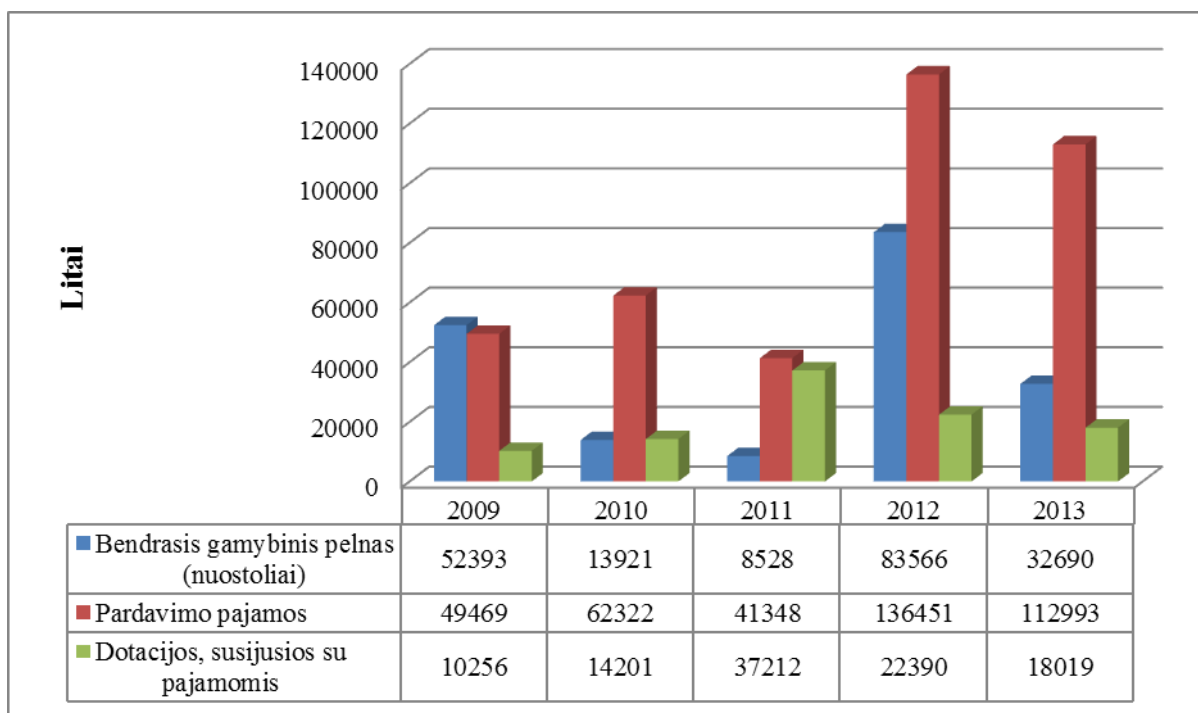
PRIEDAI

Žemės ūkio augalų derlingumas (100 kg iš 1 ha)

Vietovė	Pasėliai	2009	2010	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	Vasariniai rapsai	17,1	14,7	19,5	20,1	18,2
	Žieminiai rapsai	25,3	19,9	18	34	24,9
	Vasariniai kviečiai	34,1	30,6	34,7	38,9	37
	Žieminiai kviečiai	44	34	33,2	51,7	45,6
	Vasariniai miežiai	30,3	23,6	30,1	33,8	32,7
	Žieminiai kvietrugiai	31,7	24,3	25,4	38,2	31,8
Šiaulių apskritis	Vasariniai rapsai	18,9	15,2	20,2	21,5	18,1
	Žieminiai rapsai	25,5	22,8	17	36,8	26,9
	Vasariniai kviečiai	37,6	34,3	39,7	45,8	37,7
	Žieminiai kviečiai	45,5	36,5	31	56,4	47,9
	Vasariniai miežiai	35,2	27,5	33,2	39,9	36,6
	Žieminiai kvietrugiai	34,7	29,6	23,9	49,2	40,4
Šiaulių raj. sav.	Vasariniai rapsai	20,3	15	20,2	20,6	15,5
	Žieminiai rapsai	26,3	22,7	17,7	37	26,1
	Vasariniai kviečiai	40,6	33	40,6	44,5	38,2
	Žieminiai kviečiai	45,5	36,7	30,4	57,5	42,3
	Vasariniai miežiai	37,9	28,4	32,8	38,3	37,7
	Žieminiai kvietrugiai	35	32,9	29,1	50,6	46,3
Pakruojo raj. sav.	Vasariniai rapsai	18,7	15,8	20	23,7	19,3
	Žieminiai rapsai	23,8	22,3	15,4	38,5	27,2
	Vasariniai kviečiai	31,9	37,1	41	47,3	43,8
	Žieminiai kviečiai	44,6	34,7	27,7	57,4	49,2
	Vasariniai miežiai	35,3	25,2	33,1	39,9	38,2
	Žieminiai kvietrugiai	35,7	25,5	18	50,3	41,3

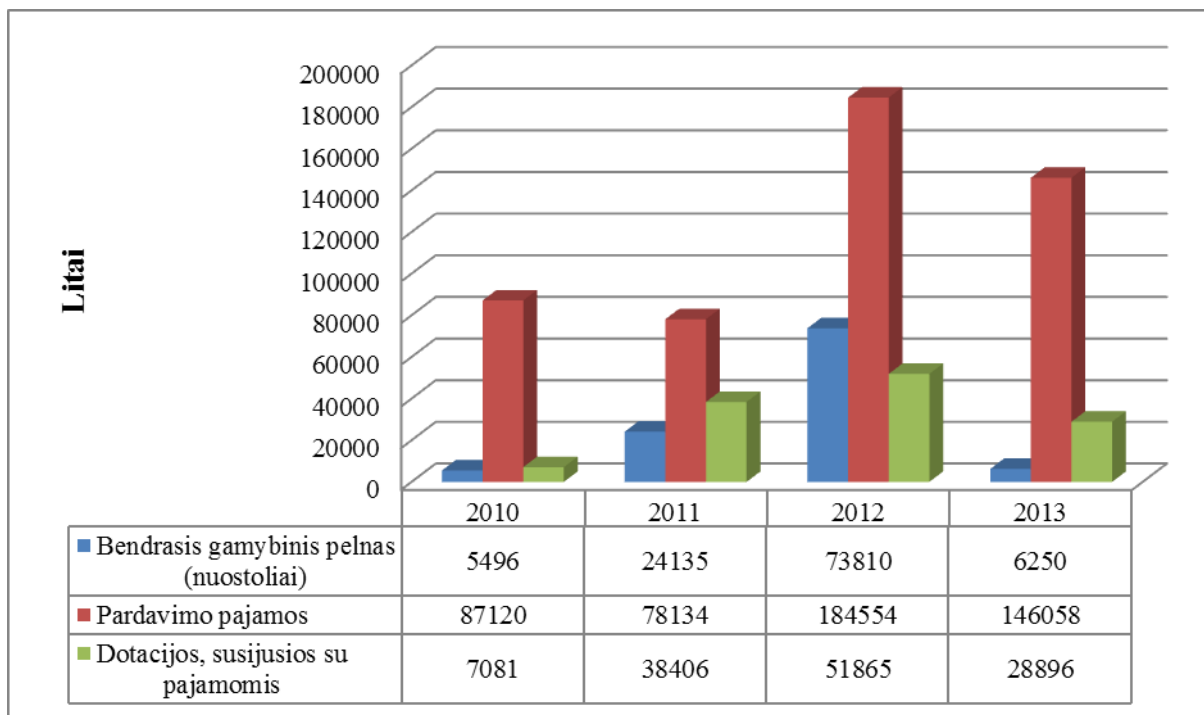
Šaltinis: Oficialiosios statistikos portalas

A ūkio bendrasis gamybinis pelnas (nuostoliai), pardavimo pajamos ir dotacijos, susijusios su pajamomis 2009–2013 m.

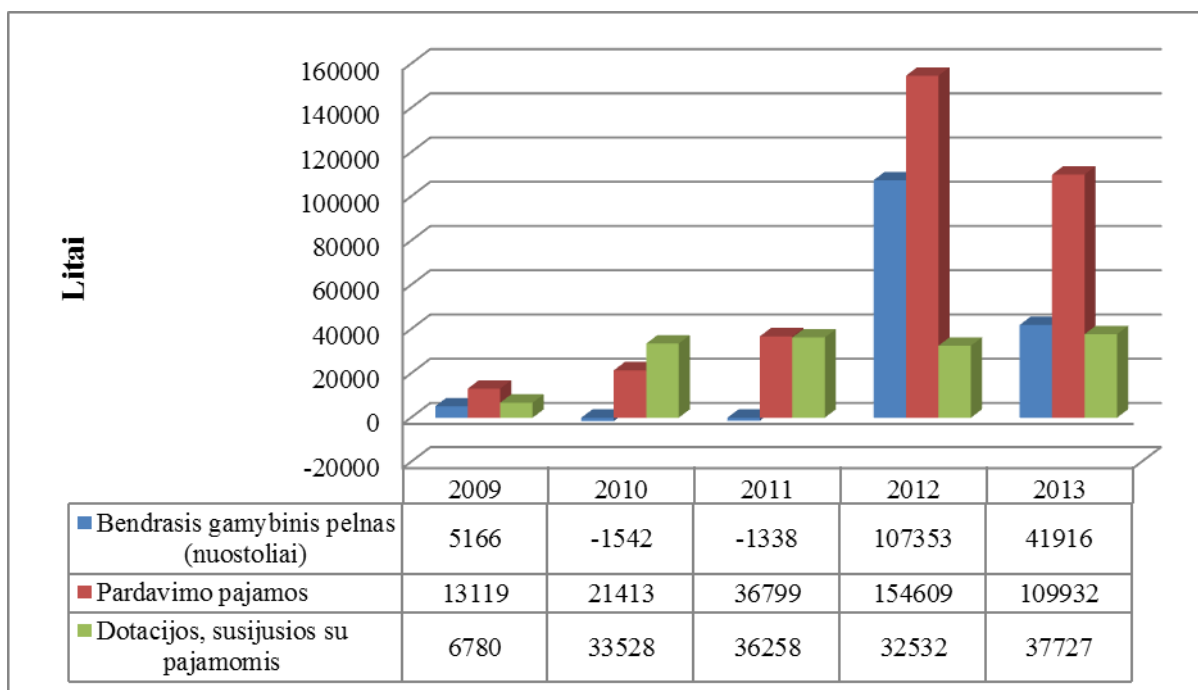
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

B ūkio bendrasis gamybinis pelnas (nuostoliai), pardavimo pajamos ir dotacijos, susijusios su pajamomis 2009–2013 m.

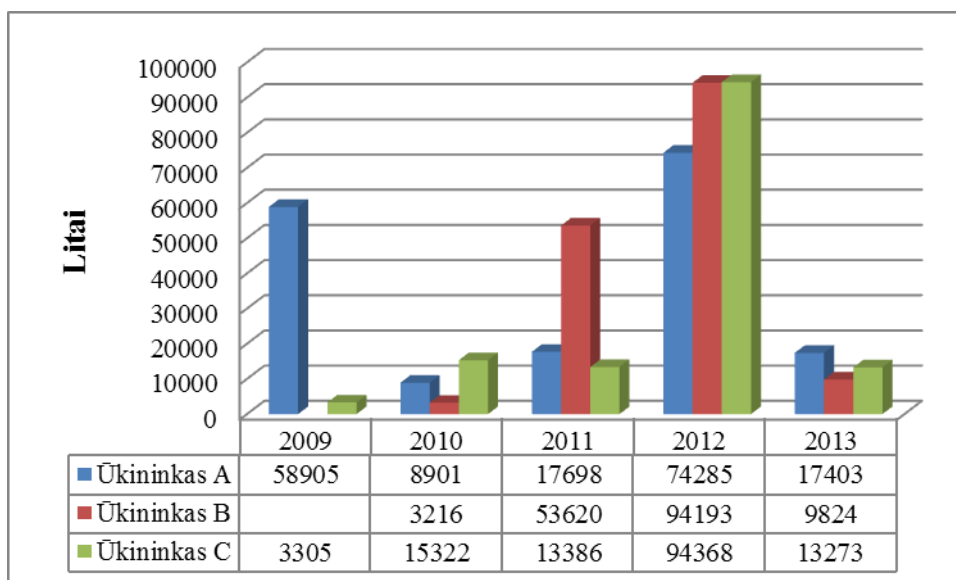
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

C ūkio bendrasis gamybinis pelnas (nuostoliai), pardavimo pajamos, dotacijos, susijusios su pajamomis 2009–2013 m.

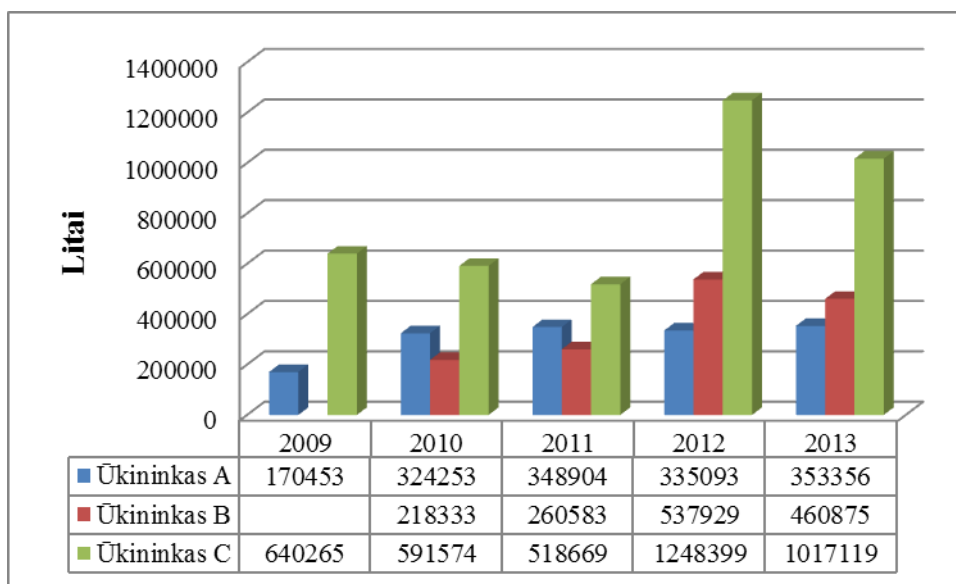
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Trijų ūkininkų ūkių grynas pelnas 2009–2013 m.

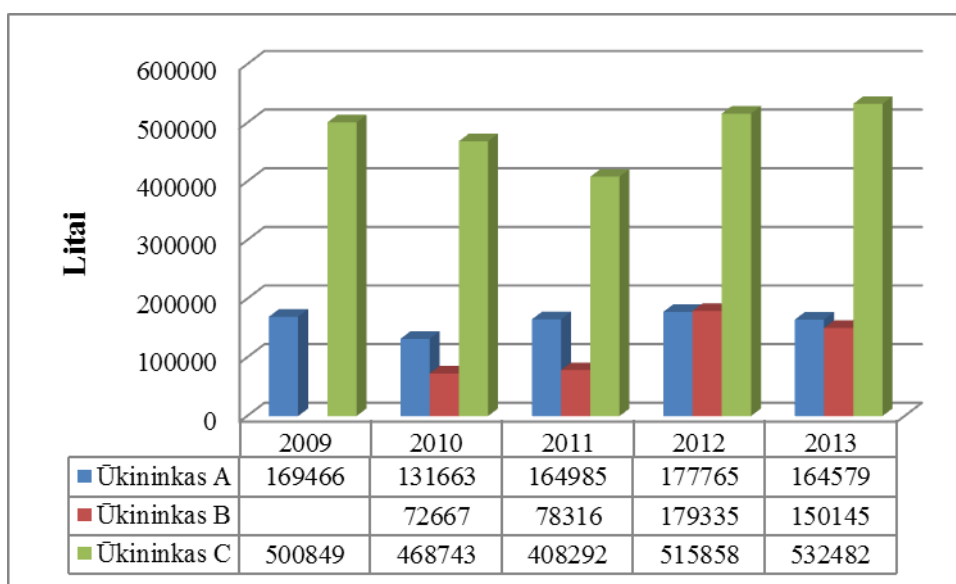
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Trijų ūkininkų ūkių turtas 2009–2013 m.

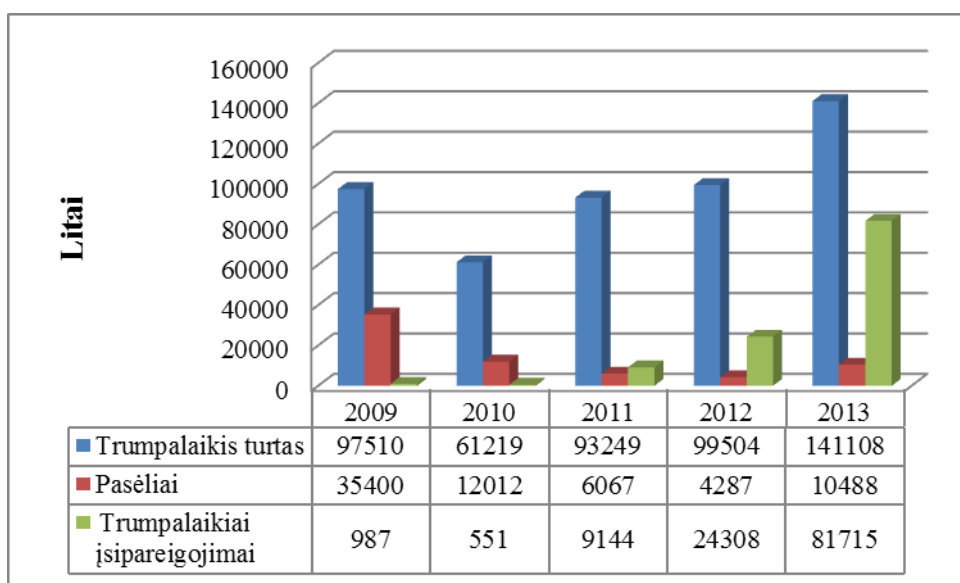
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Trijų ūkininkų ūkių nuosavas kapitalas 2009–2013 m.

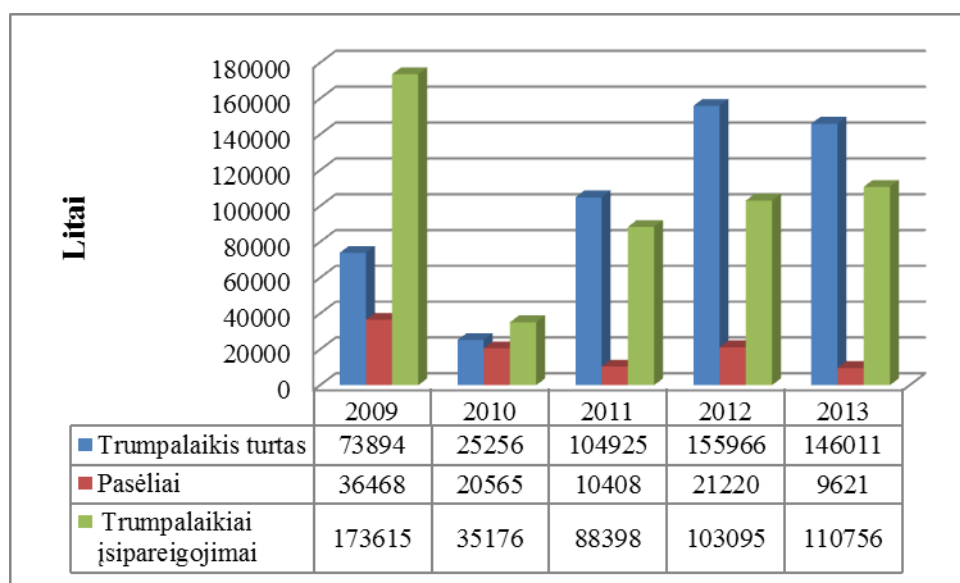
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

A ūkio trumpalaikis turtas, pasėliai ir trumpalaikiai įsipareigojimai 2009–2013 m.

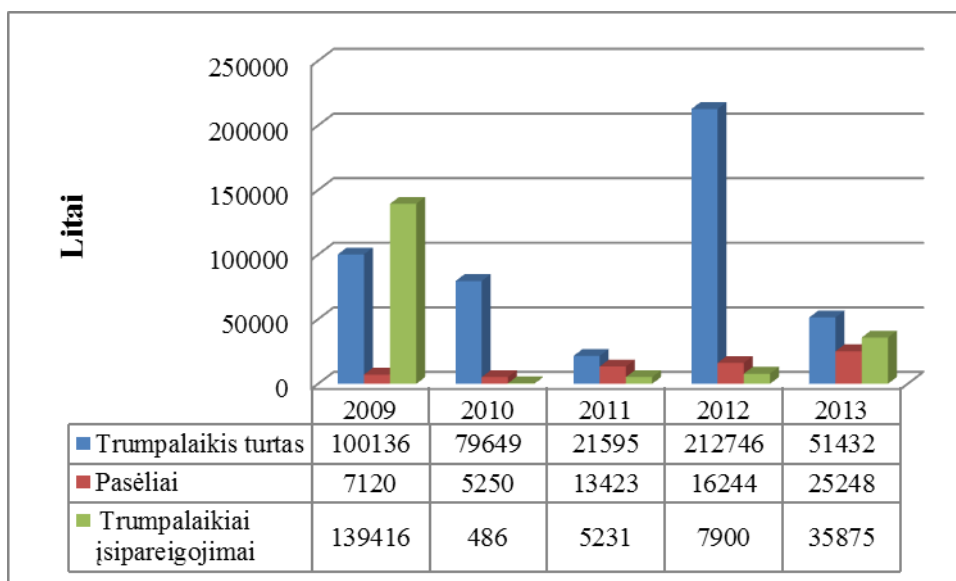
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

B ūkio trumpalaikis turtas, pasėliai ir trumpalaikiai įsipareigojimai 2009–2013 m.

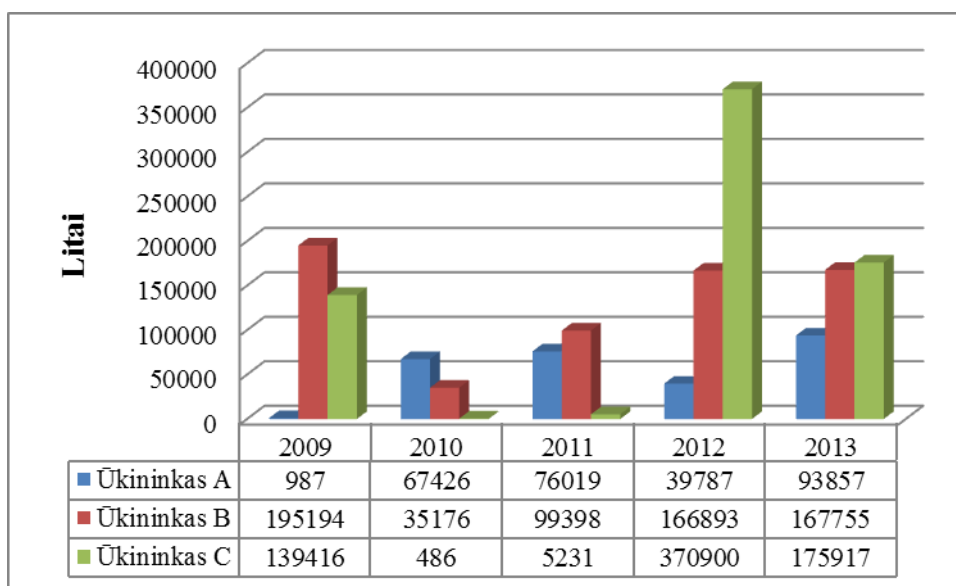
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

C ūkio trumpalaikis turtas, pasėliai ir trumpalaikiai įsipareigojimai 2009–2013 m.

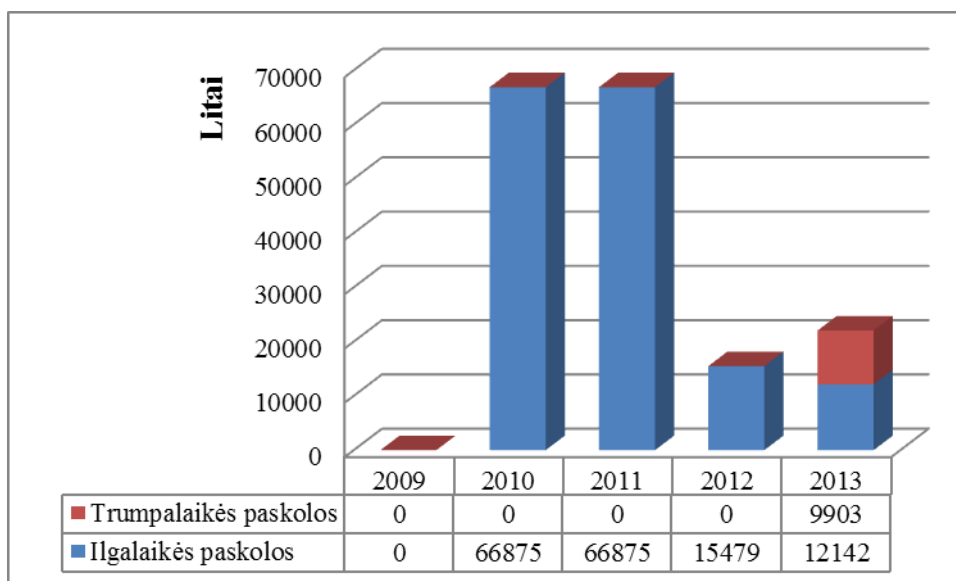

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

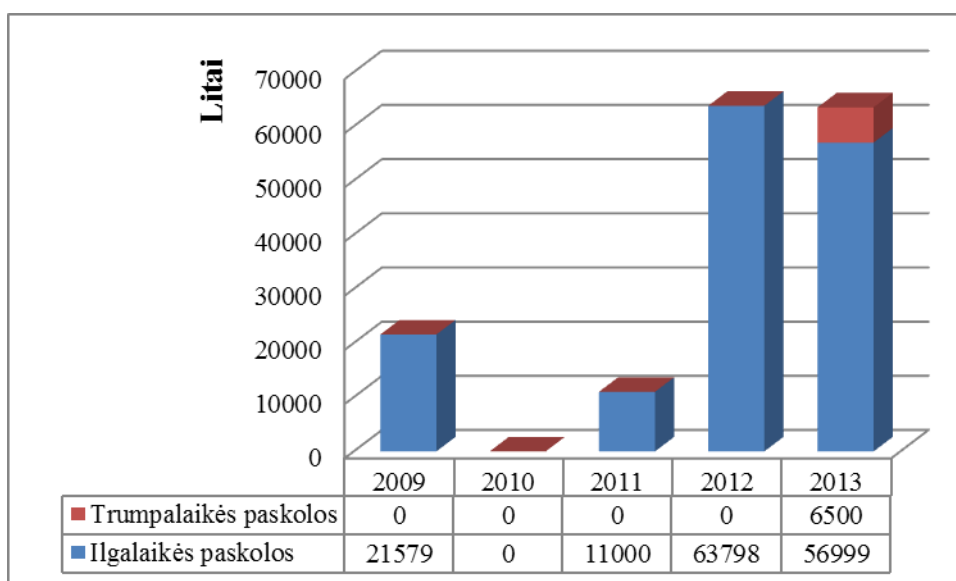
Ūkininkų ūkių mokėtinios sumos ir įsipareigojimai 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

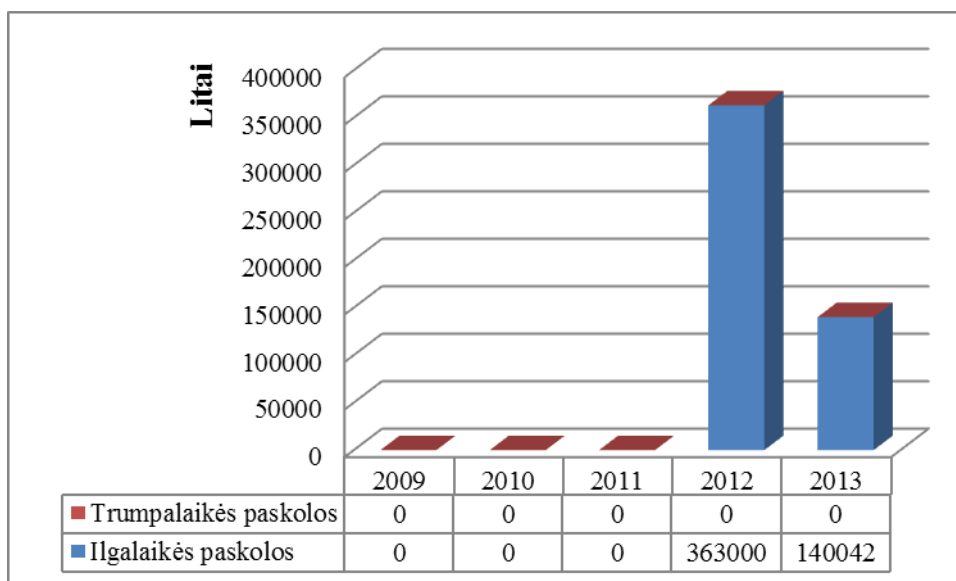
A ūkio trumpalaikės ir ilgalaikės paskolos 2009–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

B ūkio trumpalaikės ir ilgalaikės paskolos 2009–2013 m.

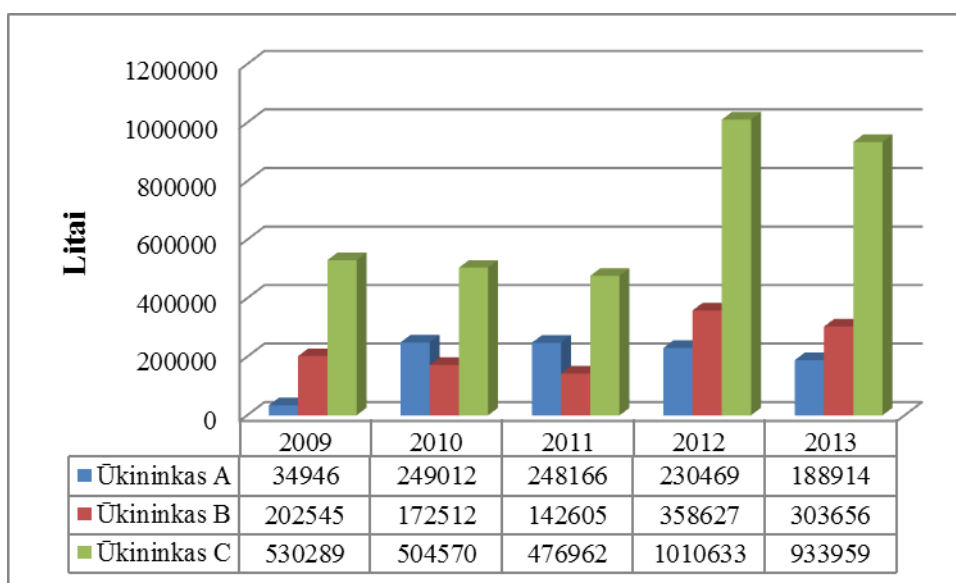
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

C ūkio trumpalaikės ir ilgalaikės paskolos 2009–2013 m.

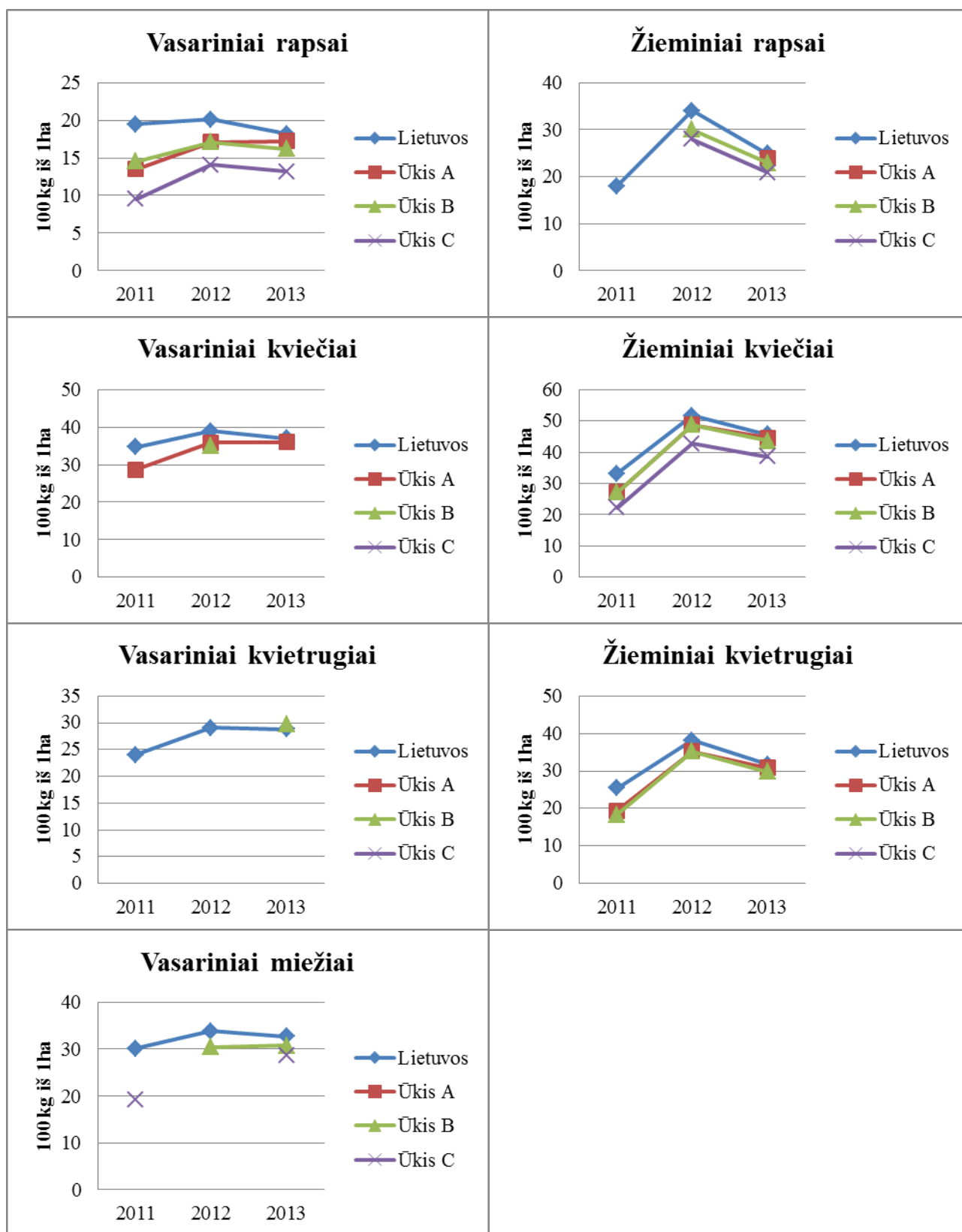
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Ūkininkų ūkių ilgalaikis materialusis turtas 2009–2013 m.

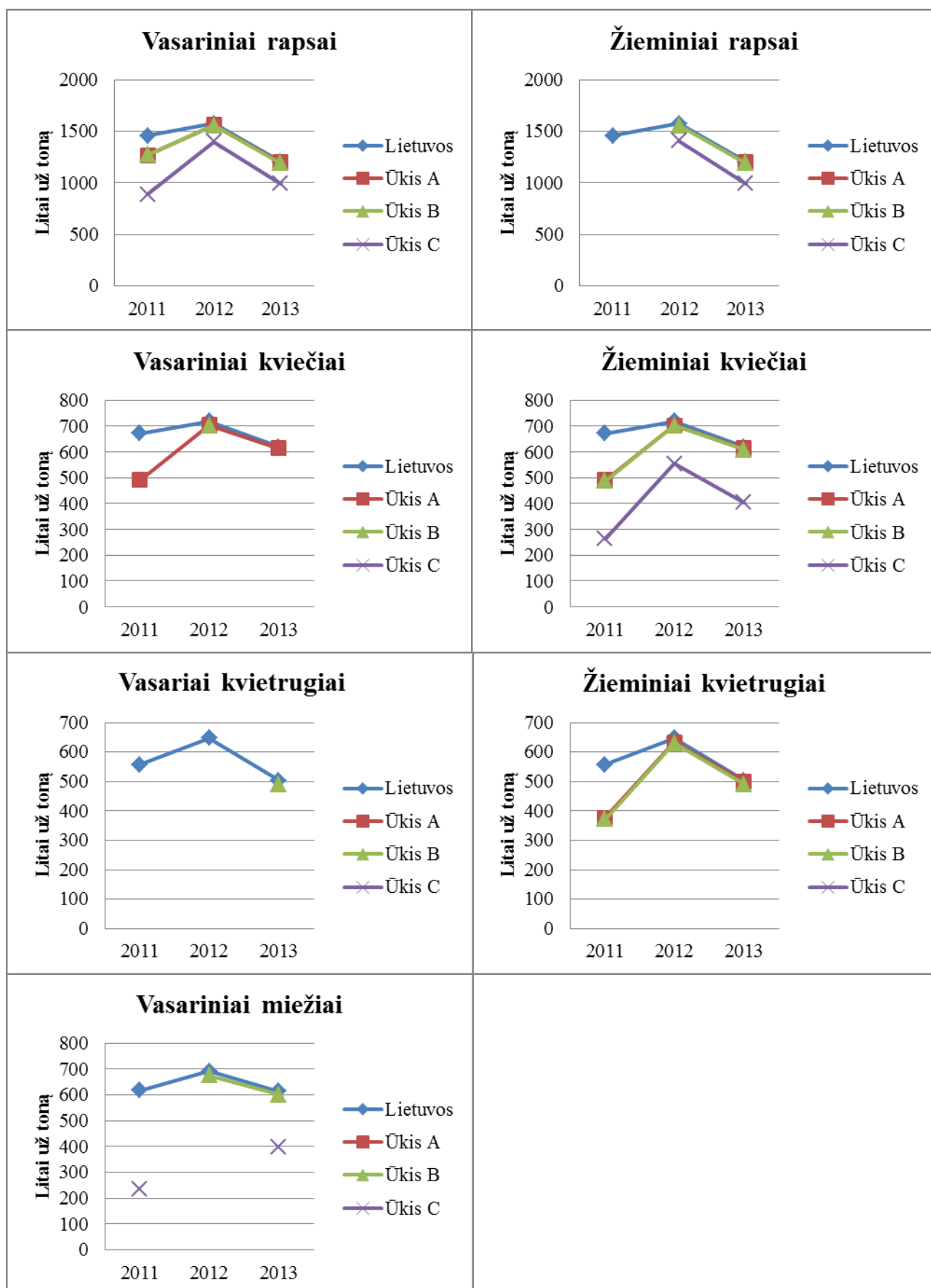
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Žemės ūkio augalų derlingumas ūkininkų ūkiuose ir Lietuvoje 2011–2013 m.

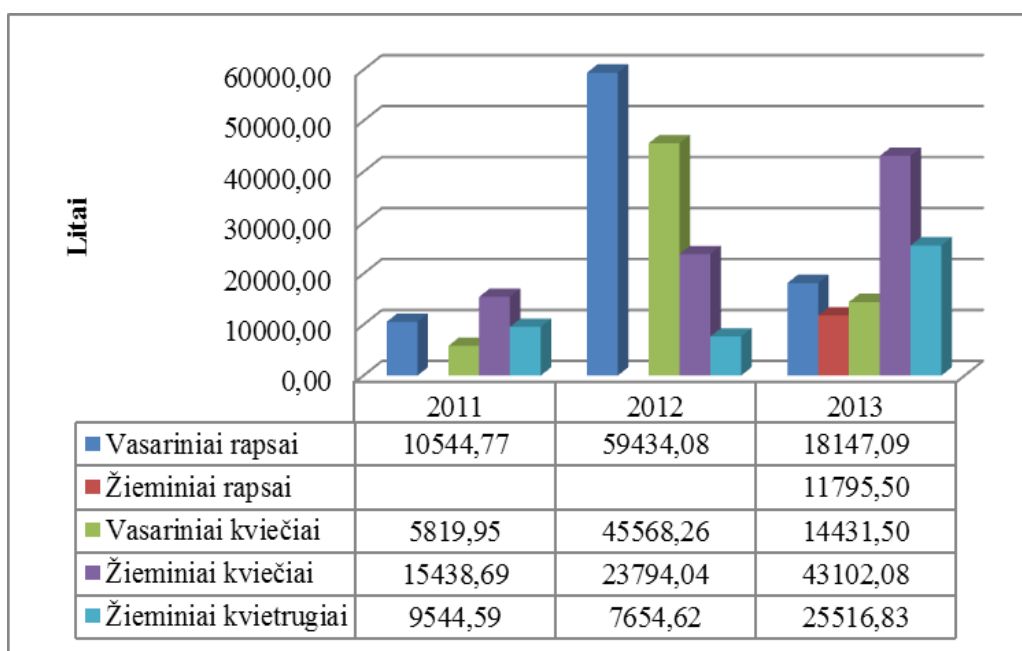
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Augalininkystės produktų supirkimo kainos ūkininkų ūkiuose ir Lietuvoje 2011–2013 m.

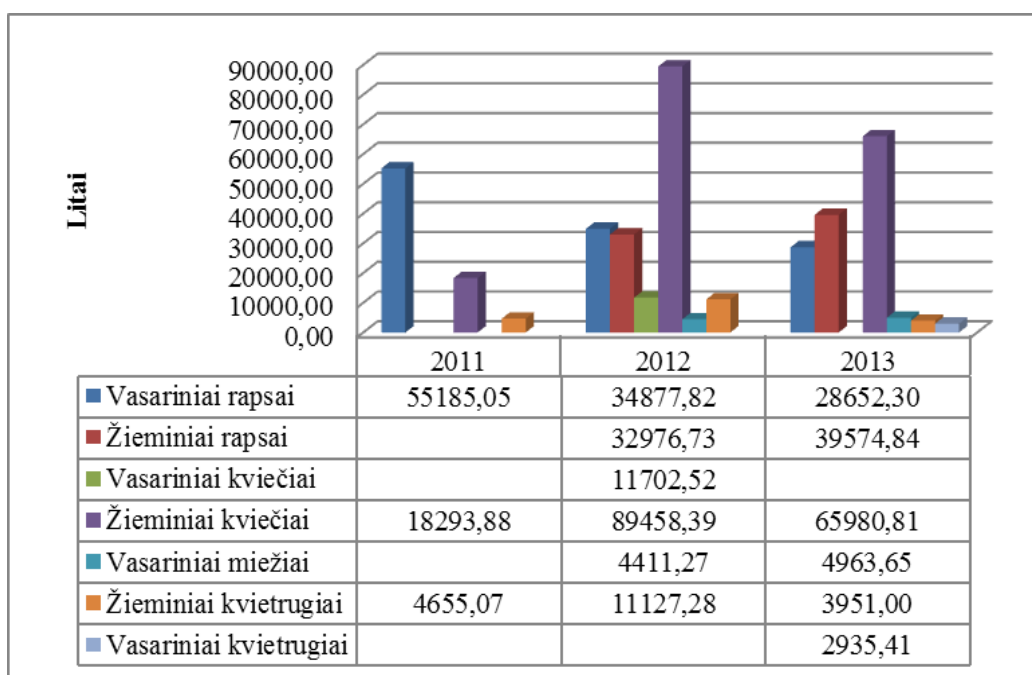
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

A ūkio pardavimo pajamų struktūra 2011–2013 m.

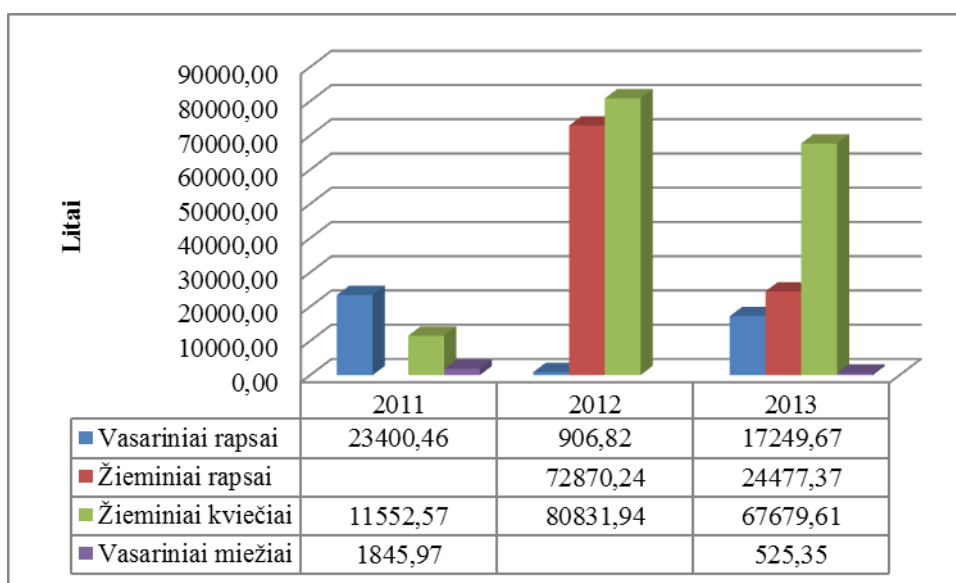
Šaltinis: sudaryta darbo autorės

B ūkio pardavimo pajamų struktūra 2011–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

C ūkio pardavimo pajamų struktūra 2011–2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Vidutinės absoliutinės trijų ūkininkų ūkių rodiklių reikšmės

	Ūkis A	Ūkis B	Ūkis C
Pardavimo pajamos	80516,6	123966,5	67174,4
Dotacijos, susijusios su pajamomis	20415,6	31562	29365
Bendrasis gamybinis pelnas (nuostoliai)	38219,6	27422,75	30311
Bendrasis gamybinis pelnas be dotacijų, susijusių su pajamomis	17804	-4139,25	946
Grynasis pelnas (nuostoliai)	35438,4	40213,25	27930,8
Grynasis pelnas be dotacijų, susijusių su pajamomis	15022,8	8651,25	-1434,2
Turtas	306411,8	369430	803205,2
Nuosavas kapitalas	161691,6	120115,8	485244,8
Trumpalaikis turtas	98518	101210,4	93111,6
Pasėliai	13650,8	19656,4	13457
Trumpalaikiai įsipareigojimai	23341	102208	37781,6
Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	55615,2	132883,2	138390
Ilgalaikės paskolos	32274,2	30675,2	100608,4
Trumpalaikės paskolos	1980,6	1300	0
Materialusis turtas	190301,4	235989	691282,6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Daugiausiai pardavimo pajamų uždirbančios kultūros (remiantis 2013 m. vidutiniu žemės ūkio augalų derlingumu Lietuvos Respublikoje bei augalininkystės produkcijos supirkimo kainomis). Pavyzdinis variantas

Augalininkystės produktas	ha	Derlingumas (100 kg iš 1 ha)	t	Supirkimo kaina (Lt už t)	Pardavimo pajamos (Lt)
Vasariniai rapsai	10	18,2	18,2	1204	21912,8
Žieminiai rapsai	10	24,9	24,9	1204	29979,6
Vasariniai kviečiai	10	37	37	619	22903
Žieminiai kviečiai	10	45,6	45,6	619	28226,4
Vasariniai miežiai	10	32,7	32,7	614	20077,8
Žieminiai kvietrugiai	10	31,8	31,8	503	15995,4
Vasariniai kvietrugiai	10	28,8	28,8	503	14486,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės